

Rev.

ДОДАТОК II.

ДОКУМЕНТИ З ЧАСІВ БОЛЬШЕВИЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

Львівські Архієпархіяльні Відомості
Річник LIII. січень 1940 р.*) 4. 1.

М. О. ч. 1.

До Духовенства.

Пригадую тяжкий обов'язок проповідати і катихизувати ^{содруження} чотирьох проповідей на місяць уважаю тяжкою провинною, котра повинна потягнути за собою тяжкі канонічні кари, позбавлення парохії. Під канонічним послухом обов'язую усіх душпастирів усильно працювати над тим, щоб наука катихизму обняла усіх дітей парохії. Душпастиря, котрий бодай 4 години на тиждень над тим не працює, уважаю недбалим і недостойним священником. Та праця повинна відноситися і до виховання добрих катихистів, які би і по хатах дітей учили. Пригадую, що 2 повні години катихизму в літах шкільних не вистарчає на те, щоби виховати доброго християнина.

В день св. Теодозія 1940 р.

М. О., ч. 2.

Деякі правники радять для оборони ерекціональних і церковних ґрунтів відкликуватися від рішення комітету до плебісциту цілої громади. Можна це робити, коли є надія успіху, однак зі застереженням, що громада ціла і комітет не мають права рішати про власність Церкви.

М. О., ч. 3.

Усильно поручаємо ощадність вина і воску, потрібних до відправлювання Служби Б. Оскільки це можливе, треба заосмотритися в якнайбільшу кількість літургійного вина, а уживати його в якнайменших кількостях, а цілком не уживати його до т. зв. аблюції.

Для щадження воску, не уживати його ніколи поза літургійним ужитком до Служби Б. Воскового світла при Службі Б., навіть співаній, нехай брацтва не уживають ніколи більше як 2 воскові свічки на престолах. Запалювати свічки щойно на Літургію вірних, гасити після св. Причастя. Де є звичай, поклонятися Пресв. Евхаристії, при виставленні св. Дарів, не виставляти св. Дари, а тим усильніше заохочувати до віддавання Христу, живочому поміж нами, поклону богопочитання і хоч би й довгих, годинних молитов. Віддавати той поклін тільки тоді, коли виставлені св. Дари, свідчить про брак віри в присутність Ісуса Христа, коли Найсвятіші Дари замкнені в кивоті.

М. О., ч. 4.

Поручаємо поволі зносити звичай прикрашувати престіл живими цвітами. Престіл є образом, — символом Ісуса Хр., тому не годиться класти на ньому нічого поза приписаними Церквою предметами, себто Євангелієм, свічниками і хрестом. Цвіти не випадає класти на престолах, наче на голову Ісуса Хр., а тим усильніше треба заохочувати, класти цвіти у стіп І. Христа, довкола престолу.

М. О., ч. 5.

О. Мітрат Др. Йосиф Сліпий іменованій офіціалом, і предсідником Митрополитого Суду з днем 15. I. 1940 с. с.

*) Л. АЕпархіяльні Відомості за вересень, жовтень, листопад і грудень 1939. р. друковані були на цикльостилію. Коли відтак большевицька влада цикльостиль сконфіскувала, АЕВідомостей в 1940 і 1941 рр. не друковано уже, тільки зберігано в рукописах. Прочитувано їх на сесіях священників і тим способом їх проголошувано.

М. О., ч. 6.

Розписується конкурс на одну посаду капітульного пралата і дві, згідно три посади греміяльних крилошан з речинцом до 1. XI. с. с. 1940 р. Подання зголошувати усно, безпосередньо до Митрополита.

М. О., ч. 7.

Заохочуємо душпастирів сусідних біля Львова деканатів обдумати і пред-
ложити нам проєкт, як передавати з деканату до деканату письма і поручення
Ординаріату.

М. О., ч. 8.

Усіх священників Епархії запрошую на сесії Митрополічної Ради, які відбу-
ватисямуть кожного четверга о год. 11. рано.

М. О., ч. 9.

Кожному священникові Епархії уділяє М. О. власть дану Римом, сповідати
усіх вірних, усіх обрядів, у всіх випадках, коли би находилися поза границями
Епархії.

Від М. О. дня 12. I. с. с. 1940.

М. О., ч. 10.

Дня 12. березня н. ст. випадає річниця коронування св. Отця Пія XII.
В неділю перед тим днем, себто в сиропусну неділю душпастирі відчитають одно
з моїх послань, писаних на подібну річницю в попередних літах і запросять вір-
них до участі в Богослуженнях, що відправляться в першу неділю посту. Тоді,
(себто в 1 нед. посту), священник до ектенії мирної і сугубої додасть завізвання
про св. Отця, на проповіді відчитає моє письмо, писане після вибору св. Отця,
а після Служби Б. відспіває торжественно „Тебе Бога хвалим“. В сиропусну не-
ділю запросить на Богослуження і заохотить до молитов та до зложення хоч би
малого датку на „Петрів гріш“.

М. О. ч. 11.

З кожним днем переконаємося, що досі „АЕп. Відомості“ ч. 9 і 10. разом,
11. і 12. не дійшли до відома великого числа Духовенства. І так до Лагодова не
дійшов ні один примірник. Тому взивається всіх священників, котрим о. кан-
цлер вручив ті числа, щоб переписали їх для своєї парохії та переслали сусі-
дам. Обов'язується також кожного душпастиря, до котрого дійде до відома, щоб
закомунікував відпис тих чисел сусідові. З тих чисел повторяємо слідуєчі
слова:

1) Ті, що Церкві відбирають спосіб утримання священника, себто церковні
і парохіяльні ґрунта, кривдять парохію і всіх християн, котрим потрібна праця
священника. — Додаємо: Вони допускаються тяжкого святотрадства і стягають
на себе екскомуніку, з якої не можуть бути розрішені, хіба після направлення
зділаной кривди.

2) Хто користає з духовної праці свящ., той перед Богом і совістю обов'я-
заний причинятися до його удержання. Такий євангельський закон. — З ч. 12.
повторяємо усильну раду, щоденні молитви в церкві співати після відправи і до
того самого заохочувати вірних в будні дні і по хатах.

3) Пригадую моє поручення до дяків, щоби усюди попрацювали над за-
веденням всенародного співу. Усім катихитам і усім Отцям усильно поручаю
рятувати молодь перед пропагандою безвірства. Усім молодим, у всіх школах,
прішу часто повторяти конечність випрошувати з неба Божої мудрости.

М. О. ч. 12.

Подаю до відома Вс. Духовенства, а особливішим способом усіх катихи-
тів, що многі люди гіршаться тим, що наша молодь тепер у великій часті опу-
щена, коли польська молодь щонеділі і свята збирається, мабуть, в костелі Кар-

мелітів, де у відповідній проповіді дістає науку і ради. Отцям катихитам, котрі не перестали дбайливо опікуватися повіреною молоддю, хоч до школи доходити вже не можуть, уділяє Ординаріят прилюдну похвалу. (Імен не проголошую, хоч їх записую, як спеціально заслужених). Усіх ОО. Катихитів звиваю до продовжування своєї праці, хоч до школи ходити не можуть, і до предложення Ординаріятові способу, яким це роблять, себто де збирають молодь, коли і як учать. Тим самим поручаю усильно ОО. Катихитам поміж молоддю запримічувати сильніші і благородніші характери, як не менше евентуальних кандидатів до духовного стану. Їх списи предложать Ординаріятові, а самих кандидатів заохотять, щоби до мене колись ввечір прийшли, чи кількох разом, чи поодинокю.

М. О. ч. 13.

Подаємо до відома Вс. Духовенства, що всі парохі, які без відпустки покинули парохію, стратили свою парохію і не дістануть нової парохії, хіба після 3 або 5 літ завідательства. Спис вакуючих тим способом парохій будемо проголошувати в „АЕп. Відомостях” за місяць березень 1940 р.

М. О. ч. 14.

Всім священикам, котрі без відпустки покинули свою парохію, уділяє М. Ординаріят строгу канонічну нагану. Імена їх будуть записані в „АЕп. Відомостях” за березень, а проголошені після їх повороту.

М. О. ч. 15.

Усім священикам, що бінують Службу Б., а мають більше число стипендій, даних вірними, дозволяє М. Ординаріят приймати стипендії і на другу Службу Б. В силі піддержує одначе Ординаріят розпорядок, силою якого кожний священик був обов'язаний відправити на рік 12 Служб Б. для сплачення довгів Епархії перед Богом, себто за Службу Б. невідправлені, за які померші священики стипендії дістали, а не могли відправити, за фундації, які почасти пропали, тощо.

М. О. ч. 16.

М. Ординаріят усильно поручає Духовенству і вірним молитви за безбожників і за всіх вірних, які в совітській Росії не мають змоги приступати до св. Тайн і слухати Божого слова. Те поручення пригадають Всеч. Отці вірним в часі унійного тижня, заохочуючи людей до добровільного припинання всіх своїх терпінь. Будуть також усильно просити Бога про покликання для унійної праці багато правдивих апостолів і місіонарів по словам І. Христа: „Житиво велике, а робітників мало”.

М. О. ч. 17.

До абсолювентів Богословської Академії.

Оскільки ви не перестали думати про священство і бажати тої ласки від І. Христа, жийте так, як коли б ви мали жити як священики. Посвячуйте багато часу на молитву, скільки лише можете, і бодай одну годину денно, оскільки це можливе, віддавайтесь науці богословії. Читайте св. Письмо, усильно просіть про мудрість Божу з неба, давайте вірним святий примір християнських чеснот, а передусім молитви. Оскільки це вам можливе, піддержуйте християнського духа у людей, помагайте родичам учити дітей катихизму, пригадайте батькам, що це їх обов'язок і найпевніша одинока безпека щасливої старости і потихи з дітей. Якщо ви вже жонаті, пам'ятайте, що найгіршою заразою супружого і родинного життя є те святотрадство, якого вірний може допуститися. Нехай ваше подружжя буде святе і чисте! А коли зможете, поступіть до мене.

Від М. О. 31. І. н. ст. 1940 р.

† АНДРЕЙ в. р.

М. О., ч. 18.

Зноситься всі Ординаріатські розпорядки, що відносяться до висоти такє стипендій на Сл. Б. Лишається священикам повну свободу приймати малі стипендії на Службу Б. і приймати замість стипендій харчі. Пригадується при тій нагоді, що Ординаріат не уділяє ніяких редукцій стипендій, так, що наколи священик зобов'язався супроти вірного відправити Службу Б. хочби й за 1 руб., тяжко грішить, не сновняючи того зобов'язання. Не треба ніякої редукції, ні лучення стипендій, коли дрібні датки, хоч би до 1 руб. чи до 2 руб. приймається від вірних з тою умовиною, що за всі менші датки, зложені нпр. в часі відпусту, буде відправлена тільки одна Служба Б., а той, що дав стипендію, на ту умову згодився.

Можна ту угоду уважати за дану, коли вірні складають дрібні гроші на тацу, або до пушки про яку на проповіді ясно скажеться, що за всі ті дрібні датки буде відправлена одна Служба Божа.

М. О., ч. 19.

Розписується конкурє на парохії в Києві, Одесі, Винниці, Харкові і Полтаві. — Вимагається готовости вдень і вночі на всякі жертви, які були би потрібні, або хоч би лише хосенні для справи з'єдинення наших вірних, нез'єдинених православних і безбожників хрещених й нехрещених. Утримання і праця серед таких обставин: „Носити умертвлення Г. Ісуса в тілі, щоби і життя Ісусове явилося в нашій тілі. Нас живих передають завсіди на смерть задля Ісуса” (II. до Коринт. IV, 11) і аж до сеї години ми і голодні і жаждучі і нагі і биті в лице і тиняємося і трудимося, працюючи своїми руками. Нас лають, а ми благословимо, нас переслідують, а ми терпимо, нас лихословлять, а ми молимося. Ми стали мов сміттям сього світа, ометицею усіх аж досі”. (I. до Коринт. 11—13).

М. О., ч. 20.

Тим, що бажають розпочати богословські студії, зглядно приготуватись до тих студій, М. О. повідомляє, що можуть вписатися в ряд кандидатів, зголошуючися особисто до Митрополита. Зголошуватися можуть молодці від 14 року життя, готові на всякі прикрощі, труднощі та жертви, щоб дійти до священства. Зголошеним будуть уділятися науки з Євангелія усно, або на письмі, безпосередньо, або за посередництвом священика, що переписує числа „АВід.". В кожному числі „А. В.” буде коротка наука для тих кандидатів.

М. О., ч. 21.

Наміряючи скликати Епархіяльний Синод і запросити до участі у ньому усіх священиків способом, який буде описаний в універсалі, скликаючим Синод, запрошую вже сьогодні усіх священиків до предложення мені найголовніших своїх бажань щодо епарх. законодавства, висказуючи їх у трьох реченнях, кожне по 10 слів. По мисли внесення о. Сов. Садовського подаю до відома всім Отцям в приближенні і в загальних чертах предмети, в границях яких будуть укладатися синодальні декрети. Справа іменування парохів і дотування духовенства не будемо на разі обговорювати; може в часі синоду прийде пора і про ту справу говорити.

Будемо говорити про парохіяльні і т. зв. дочерні церкви, а саме:

А) **Щодо церкви:** 1. Заховання в них Найсв. Тайн, 2. Заховування мира, 3. антимінсів, 4. іконостаса, 5. сповідальниці, 6. проповідальниці, 7. престола чи каплиці поза церквою, 8) дзвіниці і дзвонів.

В) Парохіяльні архіви і парохіяльні доми, цвинтарі, школи, брацтва, шпиталі, монастирі, захоронки і захисти.

В) Особи. Що до осіб будемо говорити про:

1) Деканів, деканальні ради, деканальні візитації.
2) Парохів, парохіяльні ради, проповіді, катихизації, душпастирювання взагалі, ведення брацтв, уділювання св. Тайн і кожної зокрема, духовне життя, духовні вправи, духовні читання, сповідь родини священника.

3) Накінець про спосіб урядування Орд. канцелярії, урядів деканальних і парохіяльних, про вільну від бюрократизму форму урядування.

М. О., ч. 22.

Множаться випадки, в яких вірні оскаржують священника, що занедбує проповіді. Тому мушу з натиском повторяти, що уважаю священника, який занедбує проповіді і катихизи як злого і недостойного працювати в душпастирстві. В будучності жалоби людей будуть оголошувані в „А. В.“ з поімним названням священника, взиваючи його до оправдання. Завізвання буде повторятися через три рази, щомісяця; на четвертий місяць дістане канонічну нагану, якщо не оправдається.

М. О., ч. 23.

М. О. вживає ще раз священників, які дістали від о. Канцлера в канцелярії числа „А. Від.“ вілбиті на цикльостилю. олно. два або всі три числа, для передачі деканові. сповнити той свій обов'язок. Декана знову обов'язуємо постаратися, щоби „А. Від.“ дійшли до кожного священника і в переписі у кожного священника були заховані.

У Львові, 8. II. 1940.

М. О., ч. 24.

Плян шляхів, якими мають бути передавані А. Від. від деканату до деканату.

М. О., ч. 25.

ДО ВІРНИХ.

Звертаюся до вас, Дорогі Браття, з усильним остереженням перел налуживанням оп'яніючих напитоків. Зарєсли так буває, що коли люди мають багато причин журитися і боятися про бутуччину, толі є велика спокуса шукати потіхи, чи сили в оп'яніючих напитках. Така людська природа. З тої нашої слабости користає ворог нашого спасіння, щоби нам ту природну спокусу ще побільшити і заєсно підсунувати. З того то похолоить, що в хвилях, в котрих найбільше треба людині Божої благолаті, толі люди слабшого характеру і віри, замість шукати Божої благолаті та помочі з неба в молитві, пості, умертвенні і в всякій повзлежності, грішать пиянством, заслугуючи на те, щоби Божа благолать від них відвернулась і лаючи браттям ялий приклад.

Боюся, що так може бути й тепер. Впавлі зі всіх сторін доносять мені, що люди гоняться до церкви, до сповіді, до св. Причастя, що більше і ліпше опінують віру, коли прийшлоє їм тої віри боронити, але з деяких сторін доносять і те, що є й люди без совісті, безбожні, які не сопоняються лютей намовляти і заохочувати до пиянства. Таких людей стережітьєся, як правливих ворогів. Вони нам вілбивають те, що найпідніше в житті, Божу благолать, поум і совість. Шо варт чоловік без поуму, без совісті? Шо варт без Божої благолаті? Пиянство підкопує полинне шастя, стається нешастям літей, а пераз переходить до них тяжкими, страшними недугами. Пиянство підкопує усі дочасні добра. Пияк

марнує усе: жінку, діти спроваджує на зебраків; пиянство відбирає добру славу у людей. Хто шанує пияка? Хто числиться з його гадкою? Хто з него не сміється? Хто ним не гордить? Бо, чи може бути більший нерозум, як власним поступуванням робити себе подібним до нерозумних і найбрудніших звірят? Апостол Павло напроминає: „Не впивайтеся вином, в котрім є розпуста, а наповняйтеся духом (Ефез. V, 18). (В Росії називають вином звичайну горілку). По словам св. Павла пиянство належить до тих діл тіла, котрі виключають з Божого Царства.

Особливим способом, в часі В. Посту треба усім християнам перестерігати св. повздержности та триматися того поручення Христа: „Уважайте на себе, щоб часом не були обтяжені ваші серця обжирством і пиянством і клопатами сього життя і щоб не найшов на вас той день несподівано. Бо як сіть прийде на всіх, що сидять на поверхні землі. Сторожіть отже по всякий час, молячися, щоб удостоїлися втекти від того всего, що має статись і стати перед Сином Чоловічим”. (Лука, XXI, 34—36).

Не маючи змоги писати особного, довшого послання з нагоди Вел. Посту, прошу ОО. Душпастирів перечитати народові на проповіді моє послання з минулого року: „Намова до покаяння”, а саме і ті письма, якими я взивав до покаяння тих, що на Пасху не сповідалися. Добрих християн дуже заохочую, щоб, широ висповідавшись і прийнявши Найсв. Тайни Евхаристії, вернулись до св. Причастя другий і третій раз, вже без сповіді. Очевидно, мусять вони дуже уважати, щоби приступили до того страшного Тайнства з чистою совістю, себто без тяжкого гріха.

Тих, що привикли пити горілку, не намовляю в'язатися присягою не пити, бо боюся, що не додержуть присяги і положення їх станеться ще гірше. За те усильно ралжу здержатися від усякого напитку бодай в часі В. Посту. — Нехай любов до батьківщини, до народу, до ближніх склонює вас до жертв, якими будете могли випросити з неба Б. благодать для людей. Накінець дуже усильно ще раз заохочую до спільних молитов, в церкві, де після відправи Духовні Отці, або в заступстві дяки співають щоденні молитви. Так само віправляйте щоденні молитви по хатах: як можете, співайте їх тихим голосом. Спільні молитви — це найліпший спосіб освячувати хату і життя християн.

Прощу Всевишнього Бога, щоб вас всіх благословив у тому безконечно важному ділі. Покаяння, перед найсвятішою справою цілого року, прийняттям пасхального Причастя.

В день празника Стрітєння 1940 р.

М. О., ч. 26.

На питання деяких священників відповідаю, подаючи до відома Всч. Духовенства:

1) На церкві не вільно ніколи виставляти ніякої фани. Це могло би в даному разі нанести на церкву велику шкоду і втягнути священника у великі клопоти. На наказ влади треба сказати, що священникові не вільно того зробити; нехай удаються до Ординаріату. Коли це насильно зроблять органи влади, священник може це тодерувати і не є обов'язаний сам, або через когось стягати фани.

2) На парохіяльному домі можна фану вивісити тільки на наказ світської влади; без такого наказу цього робити не вільно. Оба ті закази відносяться до всіх фан державних, краєвих чи національних.

3) Не вільно проголошувати многолїтствія в церкві ніяким світським особам.

М. О., ч. 27.

Щоби здати собі справу, до якого ступеня треба Духовенству матеріальної помочі, дуже усильно прошу усіх Отців широ і отверто звертатися до мене у всіх

ваших потребах. Коли є священники, що бідують, а не мали би смілости зі своїми потребами звернутися до мене, прошу сусіда про це мені донести. Усильно прошу також усіх Веч. ОО. до мене відноситися і в інших своїх потребах, як і в потребах своєї родини, своїх синів, чи доньок. Потреба часу вимагає від нас солідарности, чи радше святої, братньої любови. Нехай та любов наша буде і для невірних знаком, що Бог нас до них посилає з Євангелієм спасіння. Сьогодні говорю тільки про любов, що нас, Духовецтво, між собою, в'яже. Християнська любов ближнього і милосердя обов'язує нас також, очевидно, і супроти наших вірних, а відтак і супроти невірних. На жаль труднощі теперішніх часів спричинюють, що маємо менше змоги виявляти ту братню любов потребуючим ближнім, бодай щодо матеріальної помочі, за те маємо більше нагод виявляти любов ближнього духовим способом. Користаймо з тих нагод.

Будучи вашим душпастирем, я більше обов'язаний до тої братньої любови і до тої любови ближнього і хочу той обов'язок совісно сповняти. Тому повторю, усильно прошу про щирість. Хочу зайнятися і потребою ваших родин, вихованням ваших дітей, освітанням старших синів і доньок і прошу Бога про побільшення моєї можности.

М. О., ч. 28.

ДО ОО. КАТИХИТІВ.

Хоч я вже попередньо звертав Вашу увагу на теперішні більші потреби нашої молоді, звиваючи вас до предложення Ординаріятові звіту з ваших праць від 1. жовтня м. р. і хоч я досі ще небагато одержав таких звітів, мушу в тій справі ще раз до вас звернутися, щоби повніше і ясніше висказати свою гадку та пригадати ваші обов'язки. Ваша праця сталася значно трудніша від хвили, від коли не можете в школі учити, але і значно потрібніша. Значно трудніша, бо коли ви передше мали зібраних молодих, тепер мусите над кожним зокрема працювати і шукати кожного зокрема.

Та праця і потрібніша для молоді, бо вони тепер позбавлені опіки школи, і не тільки позбавлені, але та опіка стається для них шкідлива і небезпечна. Та праця є потрібна тепер і для вас. Бо тою теперішньою працею, і тільки тою працею, можете показати, що ви не були урядниками-бюрократами, але дійсно катихитами, що в школі учили не для грошей, але для І. Хр. і Його св. Царства. У звітах зі стану молоді ваших шкіл, до яких вас тим письмом обов'язую, будете подавати спис усіх старших хлопців і дівчат, які відзначаються спосібностями і побожністю, згляжно, які малиби намір і бажання посвятитися Г. Богу. У цьому звіті представте також організації, якими ви заступаєте молоді шкільну навку релігії. Очевидно не йде про організації, одобрені світським законом, про товариства в стислому значенні того слова. — Конституція СРСР. лишає нам свободу культу. До тої свободи належить свобода братств і церковних організацій. Які брацтва поручає молоді? Що робите, як провідники тих брацтв?

М. О., ч. 29.

Розписується конкурс на пароха Акад. Молоді.

М. О., ч. 30.

Усіх ОО., що мешкають недалеко шпиталів, звивається якнайчастіше відвідувати в порозумінні з о. Чемеринським (щодо Загального Шпиталу), очевидно у світських одягах, щоби давати хорим нагоду сповідатися. Позволяється ОО. потайки приносити хорим св. Причастя і подавати його так, щоби і найближчий сусід хорого не спостеріг цього, оскільки це непотрібне. Відвідуючи шпиталі, здадуть ОО. справу своїх відвідин, щоби ту справу ближче унормувати.

М. О., ч. 31.

Засягнувши гадки усіх членів Митр. Капітули і радників Митр. Ординаріяту, наміряю видати слідуючий

ЕПАРХІЯЛЬНИЙ ЗАКОН:

Кожний катихит у всіх міських школах є душпастирем молоді, що ходить до школи. Якщо катихит не може ходити до школи, не перестає бути однак душпастирем цілої молоді, записаної до тої школи, і має обов'язок опікуватися нею не менше, як коли б учив в школі релігії.

Учні і учениці, записані в брацтвах, чи організаціях (церковних), католицьких, лишаються членами тих брацтв і після опущення школи до року, або і до двох.

Цей закон входить в життя в місяць після проголошення в Арх. Відом. і перечитання на сесії Духовенства у Львові.

М. О., ч. 32.

Повідомляється кандидатів духовного стану, що можуть вписуватися на Богословію письмом, врученим Митрополитові. На Богословію можуть бути прийняті богослови, які були прийняті на якийнебудь рік Богосл. Акад. або такі, які мають достаточні науки, щоби користати з богословських студій. — Студити можуть вписатися, наколи мають на це дозвіл о. Ігумена. — Запрошується о. Ігумена Унів. Лаври до предложення спису монахів, які могли б зачати богословські студії. Виклади будуть відбуватися в домі митроп., зачнуться у вівторок першої седмиці В. Посту, себто після сиропусн. неділі і будуть відбуватися щодня о 6. год. ввечір від 3—6 годин на тиждень.

Від М. О. 20. II. 1940.

М. О., ч. 33.

Деякі священники питаються, чи з огляду на ощадність вина, потрібного до Жертви Сл. Б., не можна давати Причастя вірним тільки під видом хліба. На те відповідаю, що як мала би якась церква лишитися без Сл. Б., і то, може, навіть через довший час, ліпше було би причащати вірних тільки під одним видом. Треба одначе так це зробити, щоби ніяким способом ця практика не могла вважатись засадничою зміною практики нашої Церкви, себто треба би тоді бо-дай від часу до часу кількох вірних під обома видами причащати і людям пояснити, що лише конечність змусила нас до того на якийсь час, що не даємо вірним пити Пр. Крови І. Христа.

Якщо йде про ощадність вина, то треба звернути на те увагу, що для Жертви вистарчить хоч 1 см³ вина. В 1 л. є їх 1000 — значить 1 л. може вистарчити на рік і більше. Очевидно, треба тоді уважати, щоби дати мінімальну частину води.

Від М. О. 17. II. 1940.

М. О., ч. 34.

М. О. подає до відома Всч. Духовенства, що приймає як спосіб оголошування усіх Ординаріатських розпорядків, епарх. законів і, в даному випадку, законів епарх. синоду прибиття їх до дверей катедр. церкви св. Юра у Львові. Для вигоди Духовенства один примірник буде знаходитися в парох. канцелярії св. Юра. Обов'язком катедрального пароха буде подбати про форму, як має бути виставлений текст так проголошених розпорядків.

Від М. О. 22. II. 1940.

М. О., ч. 35.

До о. Мітрата Сліпого, як Препозита Капітули.

Запрошую Всеч. Капітулу до предложення мені своєї гадки, що до закону, що катихити є душпастирями.

На будуче в усіх справах, які будуть предложені Епарх. Соборові, як намірені закони, проголошувані на Соборі, буде Капітула стало покликана до справування функції Комісії, що приготує ті декрети. До Капітульних сесій буде Впр. О. Препозит запрошувати і почесних членів Капітули, так і в тому випадку щодо закону про катихитів. На ці зібрання і до тої праці буде мотти Капітула кооптувати собі нових членів Комісії, а евентуально, оскільки це було би потрібне, розділиться на кілька Комісій.

Від М. О. 23. II. 1940.

М. О., ч. 36.

Митроп. О. прохає усіх священників, які хотіли би порушити якусь kwestію, або поставити якесь питання, робити це, якщо цей предмет не торкається жадного пункту, читаного на сесіях, на письмі. При тій нагоді пригадую це мое прохання, щоби кожний священник у трьох ядерних реченнях висказав своє бажання, щодо епарх. законодавства.

Від М. О. 23. II. 1940.

М. О., ч. 37.

Причастя нез'єдинених дітей.

Буває, що мати приносить до нашої церкви дитину або приводить її та прохає про Причастя для дитини. Що в такому випадку робити?

Думаю, що без сумніву треба дитину заприщати. Бо хотай у нас затратився, на жаль, старинний звичай, — що на Сході значно довше заховався, як на Заході, — прищати дітей зараз після хрещення, то одначе не так затратився, щоби ми не могли примінитися до бажань тих побожних матерей та мали відмовити їх дітям св. Причастя. Пр. Евхаристія помножить благословенство для дітей, що в цілому житті може їм у високому ступені придатися. Можна би, думаю, навіть наші побожні жінки заохотити до того побожного звичаю і їх діти зачинати прищати. Знана ж річ, як Причастя, даване дітям вже у 3. і 4. році життя, викликало у цілій Церкві пречудний розцвіт святости в дитинних душах. Усі педагоги спостерігають, що від часу, коли молодці частіше і в молодшому віці приступають до св. Прич., зникають в інститутах і виховних заведеннях кат. Церкви хиби, що панували в них довший час. Такою тяжкою до викорення хобою є брехня. Під впливом св. Причастя діти привикають щиро і без страху признаватися до вини, що могутньо причиняється до вироблення характеру. Крім тих загально переважних успіхів частого і вчасного Прич., має кат. Церква вже цілий ряд великих і знаменитих святих — малих дітей і не сумніваюся, що в короткому часі будуть деякі з них канонізовані. Бо в їх житті так прегарно відбивається Євангеліє, що вони майже ліпшим приміром для християн, ніж старші люди, бо ця їх дитинна наївність має повну запоруку щирости. Коли нпр. дитина шукає терпіння, так як би якихсь солодощів, то робить це так, що слъози витискає з очей дітей і нікому не приїде на гадку можність посуджувати їх о гіпокризію. У нас вік, в якому діти прищастається, повинен з кожним роком посуватися ближче хрещення, звичайно практикою вірних.

У Німеччині загальним майже стається звичай, прищати діти около 3. року життя, очевидно, без сповіді. Богослови є рішучо тої гадки, що навіть є практикою західньою, що тепер Преч. дітей після хрещення не вимагає до Причастя дітей такого розвинення, як до сповіді. Вік сповіді загально означають 7—8 рік життя, себто на хвилю, коли розум може свідомо розрізнити між моральним добром, а злом. Тимчасом до Прич. по запади. теперішньому погляді богословів, вистарчить якесь загальне мрячне поняття чогось святого, себто чогось, чому віддається якусь честь. А ясна річ, що таке почуття може зродитися у дитини на вид молитви матері, її погляду в небо, або зробленого нею знаку

хреста. У Франції одинокою трудністю у пересуненні віку першого Прич. дітей ближче хрещення був загальний і дуже високо христ. народом цінений звичай, день першого Прич. обходити дуже торжественно.

У нас того звичаю майже не було; ледви декуди поволі вводиться його. По моему, кілька, або кільканадцять Причастій дитини перед тим віком, коли зі школи має приступити до св. Прич., є о много цінніші, ніж зовнішні торжества т. зв. першого Прич. У Франції дбають так про ті торжества, по більшій часті, тому, що переважна більшість дітей другий раз вже не приступає до Прич. Отже священики хочуть їм бодай ту пам'ятку на ціле життя лишити і оточити те перше Прич. авреолею тих торжеств, білих сукнонок, свічок з цвітами, світла тощо. Може у них трудно було би і родину призвичаїти до Прич. дітей вже від 3. року життя. Родичі, що дбають про перше Прич. в 8. чи 9. році життя дитини, дбають про те часто, щоби перед цілою громадою похвалитися і дитиною і її суконкою, а о Прич. найменше дбають. До них і духовенство примінюється. Думаю, що у нас треба дійти до загального звичаю, щоби вже в 3. році дітей причащати. І надіюся, що будемо мати змогу говорити про той предмет при Епарх. Соборі і дещо в тій справі вирішимо.

Від М. О. 23. II. 1940.

М. О., ч. 38.

Зближається хвиля, в якій зачнемо нараджуватися над предметом Епарх. Собору, а що в такій справі головна річ: випросити собі Божу благодать і ту Божу мудрість, якої треба до мудрих та практичних рішень поручаю цілому Духовенству усильно поручати Богу справу нашого Епарх. Собору. При відмовлюванні церковного правила, того першого і найважливішого обов'язку священика, пам'ятайте Всеч. Отці про ту справу; посвятить її хоч одно „Господи помилуй“, коли мовите 3 рази „Госп. пом.“, а бодай 10 раз, коли 40 разів говорите. Подумайте лишень, яка це могутня сила, коли близько 800 людей буде кожної днини по кілька разів на день підносити руки до неба, щоби кликати, кричати до неба „Господи помилуй“.

Я назвав церковне правило першим і найсвятішим обов'язком священика. Бо й Сл. Б. є частиною правила, себто тою частиною, що міститься літургійно між 6. а 9. Часом, а Вечірнею. Усі інші часи від Полунощниці аж до Повечерія є літургійно і аскетично і у практиці життя кожного священика тільки приготуванням Жертви і благодаренням за неї. В середині церк. правила ту евхаристійну частину, що її називаємо Літургією, відправляє і відмовляє свящ. не ліпше, як ті часті приготування і благодарення.

Тому, коли намовляю вас до молитов про Божу благодать на епарх. Собор і прохаю о молитви церк. правила, то хоч би я про те і не говорив, мов прохання ви мусіли би розуміти в тому значенні, що передусім при Жертві пам'ятайте на ту нашу загальну потребу. Вже в числі за жовтень чи листопад А Від. м. р. є поручене Ординаріатом при „мирній“ і „сугубій“ Єктенії додавати візвання о поміч св. Духа. Та поміч нам потрібна в цілому теперішньому житті і не сумніваюся, що ОО., які щиро примінилися до того поручення Ординаріату, можуть кожної днини переконатися про успішність тої молитви. Ті самі візвання, або по вашому виборі, інші, приміняйте до переважної тої справи Епарх. Законодавства.

Від М. О. 23. II. 1940.

М. О., ч. 39.

Про совість нез'єдинених.

Питають: Коли православні приступають до св. Сповіді, як з ними поступати? Відповідаю: По кодексу канонічного права церковного Папи Венедикта Х. не вільно Таїнства уділяти еретикам і схизматикам, навіть тоді, коли є в добрій вірі і просять о Таїнство, хіба наперед, відкинувши свої блуди, вер-

нуться до катол. Церкви (кан. 731 Пар. 32). Кодекс кан. права не обов'язує східних, хіба є мова про справи, які з самої природи речі відносяться також й до схід. Церкви (кан. 1). Канон 731 є такого роду, що з самої природи речі відноситься і до східної Церкви, бо коли йде о уділювання св. Таїнства взагалі, себто не з огляду на їх обрядову сторону, то це питання загальні, які не можуть змінити приналежності до такого, чи іншого обряду. Потверджує ту гадку також та обставина, що Конгрегація св. Офіціум, себто та Конгрегація, яка має стерегти доктрини віри і обичаїв (кан. 247—1) видала в тій самій справі цілий ряд декретів, які кодекс канонічного права наводить в ноті, що значить, що усі ті декрети доповняють і пояснюють постанови кодексу. Мимо цього є обставини, у яких стисле заховання того припису могло би душі зашкодити, а також справі кат. Церкви. І в таких випадках, думаю, не тільки можна, але при захованні відповідних приписів й треба дати розршення сповідаючомуся православному. Таким є і рішення св. О. Пія X. у тих властях і привілеях, які мені в 1908 р. уділив в письмах з власноручними рішеннями. Щоби справу пояснити, треба передусім сказати в чому і яка може вийти шкода з легководушного і незаконного уділення Таїнства нез'єдиненому православному. Та шкода полягає в цьому, що прийнявши Таїнство від кат. священника, трудніше може православний прийти до переконання, що вселенська Церква є правдивою Церквою Христа і що тільки до неї кожний християнин є покликаний, коли її пізнає. Уділюючи йому Таїнства, утверджується його в думці, що байдужою річчю є до котрої Церкви хто належить; що вони є всі однаково добрі, і що можна без перешкоди сповідатися, чи тут, чи там. Ясна річ, що й така думка може бути, що православний навіть й пізнавши правдивість вселенської Церкви, жпе в таких обставинах, в котрих абсолютно було би неможливе до неї належати і приєднуватися. В такому положенні бувби нпр. православний з якогось далекого села з глибокої Росії. То була би причина, лишити його в добрій вірі, не випроваджувати його з тої доброї віри. Сама собою не була би вона одначе достаточною причиною дати йому Таїнство. Але в положенні православного можуть бути інші обставини, які вимагали би осібною трактування тої душі, коли нпр. відмовлення Таїнства брав би просто, як відмовлення розршення або ще гірше, — в Причастю, як відкінення від престолу. Це могло би його на ціле життя зразити до кат. Церкви. А противно, священник, який дає йому і вказівки і ради, науки і напіннення з хр. любов'ю, помагає його душі і притягає до кат. Церкви, даючи йому при нагоді і ті науки, які дають йому більше пізнання потреби вселенськості. І факт, де, в якій церкві та прикмета знаходиться, наблизить його і дасть йому в будучому житті ліпше думати про вселен. Церкву. Тоді, гадаю, треба до кан. 731 примінити засаду, що *рація того закона устає і тому, устає і обов'язуюча його сила*". (*Cessante ratione legis, cessat lex ipsa*).

Закон, який в якомусь партикулярному випадку стається шкідливим, не обов'язує в цьому випадку. Така була і думка Папи Пія X., коли на мойому письмі, в якому я просив для священників про владу розршати і православних, власноручно написав „*Tolerari potest*” що значило: позволяю.

Можна також сказати, що в нашому випадку заходить потреба ужити т. зв. епікеї (з грецького епіейкейя = *aequitas* = зрівноваження). Так називають правники ласкаву, чи зичливу для людей інтерпретацію не самого закону, як радше наміру законодавця. Треба логічно думати, що законодавець, в нашому випадку Церква, добра мати людей, в якомусь партикулярному випадку завіщує обов'язок канону, тому, бо стисле його заховання, або наносить шкоду, або є для людей надто великим тягарем.

В якомусь значенні заходить тут, і в подібних випадках суперечність між двома законами: законом Церкви і законом Божим — любови ближнього. По думці Аристотеля „епікейя” є наче поправкою закону, коли з причини його

універсальности, в якомусь поодинокому випадку хибує, а римське право проти-ставляє те, що є „*aequum*“ тому, що жадає *ius strictum*. Дятого і пра-вильно уважають *aequitatem* по нашому: зичливу, рівномірність за чесноту і ставляють її поміж справедливістю, а любов'ю. Знана також є пословиця: „*Summum ius, summa iniuria*“. Цілком повне примінення має та по-словиця, тоді, коли позитивному праву, законіві, противиться право природне. Очевидна річ, що такого ласкавого пояснювання закону, чи злагіднення стро-гости законного припису можна лишень уживати тоді, коли є справедливі і важні причини до того. Мудре утivanja тої неначе установи природного права є чесно-тою, котру старі богослови називали „*gnome*“ Та чеснота просвічує ужи-вання ласкавости і зичливости в матерії бсправедливости. До того треба додати, що не можна епікеї уживати тоді, коли церковний настоятель може дати диспен-зу від закону. Не можна також уживати епікеї супроти епікеї і певного закону природного. Нпр. ніяким способом не можна на основі епікеї говорити виразу неправду, або поповняти нечистий гріх. Так само в випадках, коли церковний закон обов'язує під санкцією неважності, як нпр. у випадках супружого права. Бо закон, який уневажнює якесь поступовання, не можна так пояснити, що за-конодавець в деяких випадках не хотів зобов'язати. Бо в тих випадках дуже точно означає умови, без яких якийсь акт правний є неважний як нпр. подруж-жя. Не можна уважати як випадок епікеї, коли сповідник лишає в добрій вірі подругів, яких подружжя є певно неважне, а сповідник має причину про те сто-рону не повідомляти.

З огляду на трудне положення тих православних, що приходять до наших священників з проханням о сповідь і з огляду на рішення св. Отця Пія Х., треба сказати, що священник повинен розрішати нез'єдинених православних (червоно-армійців), що просять о сповідь, уважаючи тільки на те, щоби сповідь була хо-сенна для пенітента і до св. З'єдинення його наближила, — щоби лишила йому яєніше і повніше поняття вселенськості Церкви, а не утвердила його в хибній гадці, що без різниці можна сповідатися чи тут, чи там, себто, щоб не побільшила в ньому байдужности, щодо віроісповідання.

Коли зі сповіді священник не пізнає, що каятник є нез'єдинений, а тільки може це підозрівати, може його лишити в добрій вірі, наколи через те допоможе ду-ші також і в напрямі пізнання вселенськості Церкви.

М. О., ч. 40.

Чи причащати приступаючих православних?

Мимо наведеного вище закону 731 значно легше є уділити православним св. Причастя, коли серед вірних до Прич. приступають. В цьому випадку не має священник ніякого обов'язку ставляти собі, чи кому іншому питання, чи то з'єди-нений, чи ні. Червоноармійці в одностроях можуть бути й католиками, чи на-шого, чи латинського обряду. Зрештою є загальний принцип, що священник не може відмовляти св. Прич., хіба тільки публичним грішникам.

Трудніша річ, коли перед Прич. православний скаже священникові, нпр. в захристії, що він православний і просить о Причастя. Тоді священник не може засланятися несвідомістю, ким є той, що приступає до Прич. В такому випадку порадно було би перше запросити його до Сповіді, або переконатися, що той, який просить про Прич. вже у нашого священника сповідався і запитатися, чи має дозвіл приступити до Прич. Того треба, щоби Причастя дане, без ніякого застереження, проти приписів церковного права, не утвердило православного в байдужности щодо віроісповідання.

М. О., ч. 41.

Ще про Причастя православних дітей.

Можна би сказаному мною зробити закид, що у випадку, коли добра мати просить про Прич. для своєї дитини, більше, як в якомунебудь іншому випадку, можна би не давати Таїнства людям некатолікам, бо вже сам факт, що просять про Прич. для малої дитини, зраджує їх приналежність до православ'я.

На те відповідаю, що на ту обставину я не звертав уваги тому, бо священик, даючи Прич. малій дитині, більше певний, як в якомунебудь іншому випадку, що не дає Прич. недостойному. Ті самі аргументи, які радить ласкавий церк. закон, більше знаходить примінення в нашому випадку, ніж в інших. бо тут просить мати, а її зразити, було би шкодою для неї і для дитини. Думаю також, що священик, даючи Прич. малій дитині, приймає її неначе до св. З'єдинення, віддає дитину Христові-Спасителеві, дає Христові можливість Своєю благодаттю приготувати дитину до майбутнього христ.-католицького, а може й унійного життя. Признаю однак в тих трьох порушених випадках, що в справі такого важного закону, в справі, в якій йде про кат. віру і Таїнства кат. Церкви, я не вільважився б чи дозволяти чи радити як поступати, як тут сказано, без рішення Апост. Престолу, зглядно без дозволу Папи Пія Х., про яке я вище говорив.

М. О., ч. 42.

Питають священики, чи можуть припинати назад людей, що перейшли на латинський обряд.

Відповідаю: Наколи перехід був легальний, себто олобнений Апост. Престолом. — тоді ті, що так перейшли, дефінітивно належать до лат. обряду. Наколи однак перейшли нелегально, себто в старостві, або з волі священика, чи лат. Ординаріату, чи з власної волі, тоді треба їх уважати як приналежних до нашого обряду і пояснити їм їх обов'язок того обряду триматися і на чужій не переходити. Зломання того обов'язку є тяжким гріхом. Треба також свобільно уживати права, які дає Конкордія, і вінчати подружжя мішаного обряду, коли бодай одна сторона про не просить. В такому випадку вистарчить голосити оповіді в нашій церкві. Треба також сміло користати з права, які дає нам св. Отець, з огляду на труднощі теперішніх обставин, уліяти всі Таїнства вірним лат. обряду. Ту власть, дану Римом, уділяє Ординаріят всім душпастирям.

М. О., ч. 43.

Подаю до відома Всч. Духовенства, що тільки ті уступи ординаріатських писем, проголошених в АВід., які є підчеркнені в оригіналі, захованому у о. Грицаця, і яких відносно є небагато, усильно прошу, і то конечно, передавати до відома усім Деканам шляхом, устанавленим Деканами. Інші письма Орд. є читані і подавані до відома присутніх ОО., при чому лишається їх свободі, чи добрій волі, відомість про них подавати неприсутнім на зібранні священикам.

М. О., ч. 44.

Звертаю увагу Всч. Духовенства на переважний обов'язок душпастирів так основно переводити передшлюбні протоколи, щоби усі супружі перепонні, які могли би заходити, вийшли наверх. Дуже часто лучаються випадки силуваних подруж, длятого конечно треба переслухати наречену саму, яка в перешлюбному протоколі твердить і підписується, що хоче вийти заміж, а в кілька тижнів пізніше твердить, що була силувана і те друге часто буває правдиве. Найліпше при нагоді сповіді, після сповіді випитати про те, чи дійсно має добру волю, чи хто її не силує, або не намовляє.

М. О., ч. 45.

Щоби прискіпити полагодження справ, предложених Митроп. Церк. Сухові до вирішення, повинні сторони особисто, або письмом інтервенювати. Пор-

мальне поагодження справи на основі давніше надісланих актів утруднене з причини опечатання архіву адміністраційною владою.

ПОМЕРЛИ в 1939 р.

1. о. Давидович Володимир, Глібовичі свірьські, 15. VIII. 1939.
2. о. Яблонський Іван, Ялинковате, 5. X. 1939.
3. о. Божейко Роман, Надітичі (убитий), 15. IX. 1939.
4. о. Янович Антін, Струтин, дек. Золочів, 1. X. 1939.
5. о. Кордуба Теодор, Кутківці, дек. Терноп., 9. X. 1939.
6. о. Полянський Амбросій, Гірне, д. Любінецький, 19. XI. 1939.
7. о. Йосифович Дмитро, Хітар, д. Тухля, 27. XI. 1939.
8. о. Дольницький Іван, Тустань, д. Галич, 2. XII. 1939.
9. о. Мартинків Йосиф, катихит зі Стрия, 15. XII. 1939.

ПОМЕРЛИ в 1940 р.

1. о. Левицький Микола, Підбереж, д. Болахів, 7. I. 1940.
 2. о. Яворський Йосиф, Лучинці, д. Рогатин, 9. I. 1940.
 3. о. Скоморовський Евст., Топорів, д. Буськ, 9. II. 1940.
 4. о. Богачевський Теодор, Голинь, д. Калущ, 7. II. 1940.
 5. о. Пайкуш Теодор, Остапе, д. Грималів, 6. II. 1940.
 6. о. Стоцький Александер, емерит, 15. II. 1940.
 7. о. Хомин Евстахій, емерит в Кам. Струм., 20. II. 1940.
- Душі поручається молитвам Духовенства Архієпархії.

Львівські Архієпархіяльні Відомості

Річник LIII.

березень 1940 р.

ч. 3.

М. О., ч. 46.

Побоючись, що при многих священниках, що приходять на сесію в четвер, міг би знайтися і несвященик, прошу Всч. ОО. підписуватися у о. канцлера Гальянта за кожним разом і то виразно. Наколиб між присутніми знайшовся чоловік незнаний, прошу сейчас повідомити о. Канцлера про це.

Приготовляючи Епарх. Синод, запрошую когось з Всч. ОО., що має гарне письмо, час і охоту, щоби на ліпшому папері зволив написати ісповідання віри в церковному тексті кирилицею.

М. О., ч. 48.

Послання до народу

ПРО НЕБЕЗПЕКУ ЗАНЕДБАННЯ ПОТРІБНОЇ ПРАЦІ

АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ

Вірним о Господі бажає мира і Божої благодаті!

Хоч щойно недавно, в місяці січні, до вас усіх разом відзивався я в Пастирському Посланні, то обставини змушують мене знову ставати перед вами та голосити Вам Боже слово.

Тоді я перестерігав вас перед пиянством, запрошуючи Всеч. Отців, щоби не раз, а кілька і кільканадцять разів ту саму пересторогу передавали вам „в час і не в час”, як каже Ап. Павло, і усильно просили вас моїм іменем, а більше ще іменем І. Христа стеретися того гріха пиянства, що має такі страшні наслідки для душі і тіла.

Сьогодні приходить мені говорити вам про другу небезпеку, якій могли би ви підпасти з великою шкодою так для нашого духового, як і дочасного життя.

Маю на думці небезпеку занедбання тої праці, яка так конечно потрібна для удержання вашого життя, вашої родини і для добра цілої нашої суспільності. Здаю собі добре справу з причин, які здержують вас від неюдної роботи, що її колиінде ви уважали би за конечну. Вам здається, що ця робота, хоч вона й конечна, не принесе вам ніякого хісна, ні добра. Може дійсно так і є; военний час, в якому живемо, такий, що ніхто не є певний ні свого життя, ні свого майна. Кожної хвилі сумні обставини, в яких живемо, можуть кожного з нас поставити перед Божим судом, вириваючи його з теперішнього життя і відбираючи цілий доробок життя і весь маєток, що його хотів добрий батько лишити дітям. В таких обставинах не тільки не хочеться працювати, але весь чоловікові каже, що не варт працювати. З покусою, що пхає чоловіка до пиянства, могутньо до душі відзивається й покуса, щоб залишати всяку працю і всяку дбайливість про дочасне добро і життя. В такому положенні, Дорогі Братя і Сестри, треба нам боронитися Божим словом і Божою благодаттю, що в кожному ділі боронить перед гріхом і показує напрям, в якому маємо йти до вічного блаженства, себто показує дорогу христ. життя і обов'язки християнина.

Знаєте, Дорогі, що Бог сотворив чоловіка, щоб управляв землею (Битія II, 5). Навіть у тому щасливому положенні, в якому находилися наші прародичі в раю, не мав чоловік бути без праці: „І взяв Господь Бог чоловіка і осадив його в Едемському саду управляти його та доглядати” (Бит. II, 15). Упадок перших родичів загнав праотця Адама і всіх його нащадків в безодню нещастя і терпіння, що були причиною первородного гріха, себто гріха, в якому всі родимося. Цей упадок змінив положення людей хіба в тім одним, що праця сталася ще потрібніша і получена з трудом. Бо караючи за гріх, приказав Бог першим родичам: „В поті твого лица їстимеш хліб твій, аж поки не вернешся в землю, що з неї взято тебе”. Тому й Божий закон приказує: Шість днів маети працювати і робити всяке діло твое, а в семий день відпочивати, бо той семий день посвячений Господу Богу твому”. Той закон „Памятай день святій святити” установлений на те, щоби й роботу шести днів освячувати та людям пригадувати, що праця, хоч як потрібна, не є сама в собі метою життя, що вона має вести чоловіка до Бога, що чоловік має в житті працювати, щоби заслужити на нагороду в небі. Чоловік не на те сотворений, щоб їсти, пити і тішитися плодами своєї праці, бо, як каже старозавітний мудрець: „Не у власти людей це добро, щоб їсти і пити і насолоджувати свою душу тим, що працею здобув. Я пересвітчився, що й це з Божої руки, бо хто може їсти і вживати без Його ласки? Тому хто угодив Богові, дає Бог мудрість і знання і радіці; а грішному, щоби залобігав, дбав і до купи збирив, а накінець полишив тому, що Богу приподобався” (Екл. II, 24, 25).

І очі нашої праці є Божим даром. Їх треба так уживати, щоб вони не віддаляли від Бога, а до Бога вели. І сам Христос Спаситель, більшу часть життя, бо майже 30 літ присвятив праці рук, як ремісник, а в науці Своїй уживав премного прикладів, взятих з життя рільника, пастуха, робітника при винограді, щоби й тим способом навчити, як природне і конечно чоловікові працювати.

Христос учит, що робітникові належиться заплата: „Робітник заслугує на свій прожиток” (Мат. X, 10). Християнин, що-правда, може і повинен в пілому житті покладати надію на Боже Провиління. Ісус вказує на небесні птиці, що не сіють і не збирають у стодали, а Отець наш небесний голве їх і каже: „Не журітьєся вашою душею, що вам їсти або пити, ані вашим тілом у що одягнутиєся” (Мат. VI, 25—26). Не позволяє служити мамоні, себто жити тільки для маєтку, для гроша і приказує: „Шукайте передовсім Божого царства і Божої прав-

ди, а це все доложиться вам". Але те не значить, щоби ми мали з заложеними руками очікувати з неба помочі, не прикладаючися до праці. Не робити того, що в наших силах, занедбувати свої обов'язки та очікувати помочі з неба, було би спокушуванням Бога. Добре то каже пословиця: „Бога взивай, а рук прикладай!" По прикладу Христа і св. Ап. Павло уважав, що найприроднішим способом життя є працею заробляти на прожиток. І в II. л. до Сол. (III, 10—13) так пише: „Бо коли ми у вас були, приказували вам це: коли хто не хоче працювати, нехай й не їсть. Бо ми чули, що деякі між вами живуть так, як не треба; нічого не роблять, тільки пустим займаються. А таким приказуємо і напам'яємо в Господі І. Христі, щоби вони, в мирі працюючи, їли свій хліб". Цей великий Апостол давав й сам приклад апостольської ревности та любови ближніх, коли зайнятий цілним днями, а часто й ночами працею для спасіння ближніх, дбав про це, щоби працею рук заробляти на життя, а не бути нікому тягарем. „Бо ви самі знаєте,... що ми не їли у нікого даром хліба, але в труді і напруженні ніч і день працювали,... щоби нікому з вас не бути тягарем. Не тому, що будьто би ми не мали права, але щоби себе самих дати вам за взір, щоб ви нас наслідували". (II, Сол. 7, 8, 9). В очах св. Ап. Павла праця є не тільки потрібна для удержання життя; вона ще й тим приносить великий хосен християнам, що дає їм змогу помагати ближнім. Апостол всюди пригадує ту братню любов; вона в його науці могутньою понукою і до праці: „А про братню любов не потребуємо вам писати, бо ви самі навчені Богом любити один одного. Бо й ви робите це супроти всіх братів у цілій Македонії. А просимо вас, брати, щоби ви ще більше зростали і старалися жити спокійно і робити своє діло і працювати своїми руками, як ми вам заповідали, щоби ви чесно поступали з тими, що є осторонь і нічого не потребували" (I. Сол. IV, 9—12). Апостол часто вертається до тієї науки і так нпр. пише до Ефесян: „Хто крав, нехай вже не краде, але нехай радше працює, роблячи своїми руками те, що добре, щоби мав з чого дати тому,... котрий в нужді" (Ефес. IV, 28).

Та мета христ. любови ближнього освячує ще і підносить достоїнство праці, бо просвічує чоловіка небесним світлом і робить з цілої його праці акт любови ближнього. Дотого ще, хто в любові ближнього шукає любови Бога, себто, хто любить ближнього длятого, що є Божою литиною, братом в І. Христі, той може найпростішу працю освятити єв'ятістю Божої любови. Добрий християнин, сповняючи буденні праці, коли це робить з любови ближнього та з любови Бога, може мати перед Богом заслугу молитви чи навіть Найсв. Причастя. Тому, Дорогі, переважна це справа уміти так по-християнськи для Бога і ближніх працювати, щоби ми сповняли той приказ св. Апостола Павла: „Чи їсте, чи п'єте, чи що іншого робите, все на славу Божу робіть" (I. Кор. X, 31).

Безперечно, може це бути незвичайно болюче і прикре, коли уся наша робота йде намарне, не з нашої вини, а з вини обставин, коли ми трудимося, стараємося, а все те не приносить або ніякого хісна, або ще й обертається в більшу нашу шкоду. Трудно в такому положенні не опустити рук, не занедбуватися в праці, хоч вона видається і конечно потрібною. Важко у такому положенні давати раду що робити й що ліпше. Тому й я не беруся давати вам раду у ваших господарських справах. Думаю, що коли хто з вас по-християнськи схоче перед працею щиро помолитися, попросити Г. Бога про Його св. ласку, щоби праця принесла йому і ближнім хосен, тому Бог дасть, що так і буде, що його праця принесе хосен, навіть тоді, коли тепер видається, що так не буде. Бо хто у житті бажає, щоби у всьому „прославлявся Бог через Ісуса Христа, котрому слава і сила во віки вічні, Амінь" (I. Петра IV, 11), то його роботу і усі наміри його Бог благословить. В його житті ніщо не йде тоді намарне, навіть тоді, коли воно так здається. А як же нам, християнам, не бажати, щоб у всьому прославлявся Бог, коли кожної днини, бодай два або три рази на день говоримо в Отченаші

„Да святиться Імя Твоє, да прийдець царство Твоє, да будець воля Твоя”. Чи ж не тим прославляється Бог, коли святиться імя Його? Т. зн., коли люди лише з вірою, з любовю, з пошаною згадують Боже імя, коли не кленуть, не звивають імені Бога надармо, коли не грішать, заховують Божий закон, коли між ними нема ненависти, кривди, прокльоїв, нечистоти, пиянства. І якже ж того не бажати, хоч би для того самого, що серед грішників таке страшне і важке життя! Коли християнин лише трохи застановиться над собою і над життям, бачить, що не можна бажати нічого кращого і ліпшого як того, про що каже І. Христос просити в Отчеші. А хто цього бажає, тим самим вже у цілому житті того шукає. А навіть й несвідомо тоді, коли забудеться, ще так живе, що у цілому його житті прославляється Бог через І. Христа.

Яке то святе, велике те наше християнське життя, що в ньому можемо марними і дрібними працями угодити Всев. Богові, себто зробити щось, що Богові миле, за що Бог дає нагороду, що Бог похваляє, за що прославляє! Які ми, християни, щасливі, що маємо ясну і виразну дорогу до того, що найкраще і найліпше в житті, себто до того, що Богу миле! Тому, думаю, що навіть тоді, коли не даю ніякої ради у господарському житті, радою своєю, або радше радою Євангелія, яке вам передаю, зможу бодай вчасті устерегти вас перед небезпекою занедбання тої праці, яка може показеться конечно потрібною, тої праці, що без неї, може, прийдуть на вас дуже прикрі і тяжкі хвилі. Я певний, що коли підете за мою радою, Бог устереже вас від такого занедбання, що може вам і цілому народові принести велику страту.

Збираю усе те, що я сказав, у слово великого Апостола: „Щонебудь робите, робіть з серця як Господеві, а не людям, знаючи, що від Господа приймете нагороду... наслідства” (Кол. III, 23). Це слово говорить Апостол до рабів, до невольників. Справедливо може це слово прийняти й кожний робітник, кожний, що винаймає свою роботу. Апостол додає: „...бо Господу Христові служите”. А вище до всіх сказав: „Все щонебудь робите словом, або ділом, усе в ім'я Господа Ісуса, дякуючи Богу Отцеві через Нього” (Кол. III, 17).

Тому Богові Всевишньому, Отцю нашому, Сотворителеві, Спасителеві і найбільшому Добродієві нашому

честь і слава во віки вічні

А М І Н Ь.

Писано в неділю мясопусну 1940 р.

† **АНДРЕЙ**, Митрополит.

М. О., ч. 49. Буде оголошене пізніше.

М. О., ч. 50.

Митрополитий Ординаріат не уділяє диспенз на танці в пості. Заохочує молодь до цілковитої повздержности від алкоголевих напиктів.

М. О., ч. 51.

Щодо заховання повздержности посту в часі чотиродесятниці пригадується рішення провінціального Синоду. Лишень надзвичайні причини можуть оправдувати дальше ідучі диспензи.

Від посту є звільнені ті, які в бурсах, або в закладах дістають харчі. Тим дозволяємо їсти так, як їм дають, з обов'язком приписаної молитви, кожний зокрема. З огляду на трудність часів дозволяємо замість масла уживати смальцю. Усім ОО. парохам поза сповіддю, а сповідникам в сповіді дозволяємо уділяти дальше ідучих диспенз, одвітно до потреби того, хто просить, зглядно його родні.

М. О., ч. 52.

До сповідників.

Звертаю увагу всіх ОО. сповідників, що багато вірних може не звертає уваги на тяжкий обов'язок батьків рятувати дітей від зіпсуття, яке їм грозить від фанатичної пропаганди безбожництва в школі. Наколи ті батьки не мають змоги заступатися за свої діти перед шкільною владою, а може так є, що їх вставлення перед владою ніщо не помогло б, тоді вони обов'язані дітей напам'ятати, просити і повторяти дуже усильно.

Щоби устеретти дітей перед великою небезпекою, нехай впроваджують у родинне життя спільні молитви і то співані молитви. Нехай читають наголос св. Письмо і побожні книжки, нехай кожна дитина на грудях носить хрестик чи медалик, нехай віддадуть хату під опіку Пр. Д., нехай умоляють Пр. Серце Спасителя, щоби поміг їм сповняти тяжкі обов'язки супроти дітей. Не сумніваюся, що Всч. ОО. Душпастирі послухали моїх напімнень і у проповідях ті ради дають, але коли життя дітей в небезпеці, треба мені звертатися до сповідників і від них жадати сповнення того св. обов'язку супроти батьків. Нехай ОО. здають собі справу, що мали би тяжкий гріх і пошкодили б цілій родині, коли би, батьків, які занедбували б обов'язки, лишали в добрій вірі. Батьки, що того обов'язку не сповняють, не дістануть розрешення, хіба дуже рішучо обіцяють поправу. В проповідях треба той обов'язок пригадувати і заохочувати до молитов про христ. родину, яка в наших часах zagrożена в самих основах. Тих вірних, що лише раз в рік сповідаються, треба заохочувати, щоби після цієї Сповіді кілька разів приступали до Прич. — Нехай ОО. сповідники не забувають, що лише з огляду на дуже велике число сповідаючихся можливе є прийняття св. Причастя в місяць перед, або після Пасхи. В душі св. Церкви повинен кожний причащатися на Пасху, себто в самий пасхальний тиждень. Ті, що довго перед пасхою сповідаються, нехай стараються так жити, щоби могли приступити до св. Прич. в самі пасхальні дні. Очевидно треба з натиском і часто повторяти, що хто причащається в стані тяжкого гріха, поступає так, як Юда; допускається тяжкого гріха чоловіковбивства на самій Пр. Особі Іс. Христа. — Одним святокрадським Прич. той нещасний грішник більше шкодить цілій християнській громаді, як усі безбожники разом.

М. О., ч. 53.

Послання до Духовенства і вірних: Про милостину.

Положення многих вдовиць, сиріт, старих та недужих людей, а між ними і священників приневолює мене звернутися до вас усіх, Д. Браття і Сестри во Христі, зі завізванням прийти їм з поміччю, присилаючи до нас харчі, які можете, або помагаючи нам в даному випадку по селах купити, які ми могли б роздавати потребуючим. — Усіх ОО. визнаю, щоби з парох. радами уживали всіх церковних грошей, які на потреби церкви не є потрібні, на підмогу потребуючим, передусім по містах. Та усім парох. радам разом з душпастирями даємо позволення і власть, гроші з церковної скарбони уживати на ту ціль. На першому місці в кожному селі по справедливості належить душпастиреві та його родині зі скарбони удержання, наколи христ. громада іншим способом не сповнила того свого обов'язку. Во її обов'язком є утримувати священника. Але і супроти потребуючих в громаді христ. громада повинна з любов'ю опікуватися усіми потребуючими. Хто хоче доступити милосердя нехай сам буде милосерний.

Тому прошу нині о поміч передусім для тих, що її потребують у вашому селі, а більше ще у місті. А щоби вас заохотити до пам'яті для потребуючих, наведу вам слова праведного і святого Товита, записані в його книзі IV. гл. 7—10 стих: „По своїй спроможності помагай ближнім і не відвертай свого лица ні від одного убогого, тоді і Боже лице від тебе не відвернется; скільки можеш

будь милосерним. Маєш багато, дай обильно, а коли ти сам убогий, старайся й з того малого бодай щось дати ближньому. Так збереш собі обильну нагороду на день біди". — А днем біди називає праведний Товит і день, в котрому самі будемо в більшій потребі, і день Страшного Суду, коли прийдеться здавати справу зі всіх гадок, слів і чинів. — А старозавітній мудрець, син Сіраха, в своїй книзі мудрости (IV. ст. 1—6) так говорить: „Сину, ніколи ні одному вбогому не відмов милостині і не відвертай ніколи ока від потребуючого; голодуючого чоловіка ніколи не злегковаж і убогому в його потребі не зроби ніколи прикрости. Не засмучуй серця потребуючого і не покупи малого дару тому, хто в біді. Не відкидай прохання убогого і не відвертай свого лиця від потреби ближнього. — А св. Ап. Павло (до Євр. 13—16): „Не забувайте на добродійність і спільність, бо такими жертвами угоджуємо Богові" — а до Филип. (14—18): „Я маю додати, прийнявши від Епафродити те, що ви післали солодкі пахощі, приемну жертву, милу Богові". А на прислану Филипсеями милостиню відповідає Ап. таким прегарним благословенням: „А мій Бог нехай сповнить усяке ваше багання по свому багатству во славі во Хр. Ісусі" (тамже ст. 19).

Пишу це в сирній тиждень, в два дні після перечитання Євангелія про Страшний Суд. В тій притчі Хр. представляє, як на Страшному Суді буде нагороджувати праведних за кожне добре діло, зділане супроти ближніх, не інакше, як коли б те діло було сповнене супроти Нього самого. „Оскільки ви вчинили що одному з сих моїх найменших братів, ви вчинили се Мені". (Мат. XXV, 40).

Яке чудо Божої доброти, яка велич христ. чесноти! Убогому, голодному жебракові дає христ. кусник хліба, а Христос, Пар слави в небі, платить так як би то Його голодного християнина накормив. „Я був голодний, а ви мені дали їсти" (Мат. XXV, 35) і пригадає кожний кусник хліба, кожную склянку води, гріш, молитву, відмовлену за каліку-безбожного.

Усіх 00. деканів та душпастирів прошу мій поклик і моє прохання передайте вірним, zorganizуйте в деканаті чи парохії збірки для потребуючих, а те, що зберете, дайте у повітовому місті і у Львові, а будемо своїми молитвами випрошувати для вас обильну благодать з неба. У подібному положенні св. Ап. Павло, коли просив свого вірного, себто чоловіка ним наверненого, о милосердя, так писав до Филімона (ст. 17—19): „Коли отже уважаєш мене другом, прийми його як мене, коли ж він скривдив тебе в чім, або винен тобі що, почпели те мені. Я, Павло написав власною рукою, я віддам". Чого би не дати за те, щоб мати таку власноручну за поруку самого Апостола, що він заплатить за те, що ми ко-мусь винні. Рад би і я піти за прикладом Апостола і сказати: „Дайте потребу-ючим, я віддам", а якщо так не говорю, то не тому, щоб я не хотів віддати, а тому, бо боюся, що не буду мати з чого віддавати, коли там усі разом станемо перед Христом. Зрештою маю для вас сильнішу за поруку ніж моє „я віддам", бо даю вам за поруку самого Г. І. Хр., пеначе вексель Ним написаний Його Пр. Кров'ю, а на ньому написане: „Я віддам". Хотите доказу? Маєте притчу про Страшний Суд, маєте книжку св. Євангелія. Боже Великий, Єдиний! Яка без-конечна вартість тої книжки, коли у ній такий запис торжественний і святий, такі величаві обітниці і за поруки сильніші від основ світу і вищі від яєних зір на небі. Нехай Бог Всевишній дасть, щоб ви, Дорогі Браття і Сестри, зрозуміли обітниці Хр. і обов'язки супроти потребуючих і вартість любови ближнього, вагу і ціну кожного доброго христ. діла і нехай Бог вас благословить Своім милосер-дям і Своєю благодаттю, ваші родини, села і міста і кожную християнську душу зокрема.

Благодать Господа нашого Ісуса Христа і любов Бога і Отця і Причастя Святого Духа, хай буде з усіми вами. Амінь.

Андрей, Митрополит.

Вівторок сирного тижня 1940.

М. О., ч. 54.

М. О. уділяє дозволу усім священикам, які не відправляють в середу і п'ятницю В. Посту Сл. Преждосвященних Дарів, відправляти в ті дні Сл. св. Йоана Золот. — Виїмком того є три дні Страст. Седмиці, у якій, в ті дні, нікому не дозволяється правити.

М. О., ч. 55. Покищо не проголошується.

М. О., ч. 56.

Звертають мені увагу, що молитви приписані за диспензу від посту (священикові перед кожним їдженням „Помилуй мя Боже“, а вірним 5 разів Отче наш і 5 разів Богородице Діло) трохи задовгі і утяжливі.

На те відповідаю, що таке є рішення Льв. Пров. Собору, тому не в нашій силі, те рішення змінити. Мушу признатися, що по моїй думці, є ошибкою Синоду, коли ті молитви жадає і в суботу. ОО. Собору, а властиво члени Комісії, приготавляючи той титул про пости, забули, що в суботу і неділю у нас ніякого посту нема, тому і ніяка диспенза неможлива. Тому думаю, в ті дні не треба ніякої молитви говорити. Крім того треба зауважити, що не відмовити тої молитви не є тяжким гріхом. Накінець для ужитку молоді в виховавчих нехрист. інститутах треба пригадати, що молитву можуть відмовити ідучи до школи, бо в кожному положенні дня і ночі можна молитися без сповнення тих зовнішніх практик, які звичайно лучаться з молитвою, що не перешкаджає примінятися до них тоді, коли хочемо відмовляти молитву торжественніше.

М. О., ч. 57.

Митрополичий Ординаріят подає до вілома, що досі жалному Парох. Урядові не дав дозволу тайно носити Найсв. Тайни до хорих. Ту власть уділив лише священикам, відвиджуючих хорих в шпиталях, до яких священик доступу не має. — Наколи ОО. парохі думають, що не моглиб нести І. Хр. до хорих без нараження на зневаги, можуть таке позволення одержати. Щоби сего за кожним випадком зокрема не робити, звертається увагу на це, що в такому випадку мується священик, що несе І. Хр., заховувати більше скуплення, як коли несе св. Тайни торжественно, себто не може ані розглядатися, ані з ніким говорити. Наколи заходить якась конечна потреба, може тихо якесь слово сказати, або питаання поставити, але тільки тоді, коли заходить конечна потреба. Поступаючи інакше, наражали би ми І. Хр. на зневагу ще гіршу, як зневага, завдана певірними.

М. О., ч. 58.

В справі спільних молитов співаних.

Котрийсь з Всч. ОО. звернув мою увагу на те, що неможливе буде загальне прийняття вірними практики спільних молитов дома, а ще менше співаних молитов, наколи священики не дадуть прикладу таких молитов.

Я на те відповів, що ніколи на думку мені не прийшло сумніватися, що священики усі без виїмку дадуть той добрий приклад. Від 40 літ при кожній нагоді повторяю, що родина, яка ціла, як суспільна одиниця, не відлає спільно честь Всевишньому, не може називатися христ. родиною, бо не сповняє найпершого і найвишого обов'язку кожної христ. сусп. одиниці. Така родина не могла би мати Божого благословення, яке Бог дає тільки тим, що сповняють свої христ. обов'язки, або, як каже св. Йо. „Люб'ячим Його“. Якщо можна думати, що родина священика є нехристиянською?

З цих то причин я цілком переконаний, що нема священичої родини, яка би не відмовляла спільно молитов кожної днини. Також і безженні священики, думаю, стараються про те, щоби їх дім цілий сповняв сусп. обов'язок реліг. супроти Бога. Щодо співаних молитов в хаті, то думаю, що може ще не всі священики примінялися до моєї ради, хоч від кількох місяців усильно ту раду повто-

ряю. Можуть мати різні труднощі і не кожному рівно легко добру ініціативу взяти і виконати. Тому і піду за радою священника, який звернув мені увагу на той спосіб ведення загальної практики співаних молитов по хатах. І вас всіх Всч. ОО. усильно прошу, заведіть ту практику у своїй родині, а тим самим можете мені завести ту практику у цілому селі і цілій Епархії. Справа незвичайно важна! Не годиться залишати ніякої практики, котра рятувала би наші діти перед відсуттям і невірою. Думаю, що співані молитви зі всіх орудників може найуспішніші, бо захоплюють душі навіть малолітніх дітей і то так, що душа, привикла до співаних молитов, стається вражливіша на науку віри.

М. О., ч. 59.

А. Ш. Гал. Митрополит Вірним о Господі бажає мира і Божої благодаті.

Від літ бажав я заєдно розписати Епарх. Собор. Я здавав собі завжди справу з важности і користі такого діла, а якщо я досі того не зробив від 1. Епарх. Собору 1905 р. то з різних причин, якими я може сам перед собою оправдував те занедбання. Передусім здавалося мені, що часи майже воєнні від 1914 р. не відповідають такій з конечности мировій праці, якою є законодавство.

Аномальне наше життя було й дійсно перешкодою до збирання у Львові більшого числа священників. Я думав, що навіть, коли б було можливе розписувати формальний Епарх. Собор, форма, з якою таке розписання лучиться, така, що не дає Соборові досягнути такої користі, яку повинен принести. Коли на Собор є запрошені лишень делегати з кожного деканату, велика більшість духовенства стоїть цілком поза Собором, а через те праця Собору є йому чужа. Природним наслідком того є, що рішення Собору виглядають накиненими. Ті рішення Собору, опрацьовані в приготувуючих комісіях, можуть нераз робити враження доривочної праці, а майже завсіди не тільки роблять враження доривочної праці, але є в дійсності теорією, недостаточно приміненою до практики, а з того знову виходить, що непрактичний закон не буває виконуваний і робить чимраз більший балаяст бюрократичних невиконаних, а часто і незнаних законів. Думаю, що в нашому народі є загальний брак ясного і твердого поняття закону. Пригадую собі випадок, де священник наївно питав мене: „Так, то є закон, але чи треба його заховувати?“ — Як не треба заховувати, не є законом, а як є законом, то мусить бути виконаний і мусить бути санкція за невиконання його. Післявоєнне замішання усіх правних понять спричинило, що якась більша законодагна праця видавалася такою трудною, що майже неможливою. До того причинялося ще і брак поміж нашими людьми талантів-законодавців, бо навіть й знаменитий правник може бути слабим легіслатором. Безконечне число цивільних законів, сипались на нас і про них кожний міг думати, що вони є не довиконання. Такий устрій світського законодавства мусів відбиватися і на наших церковних відносинах; в кожному разі був відстрашаючим прикладом. Таким способом сталося, що в нашому Еп. Соборові з р. 1905. не запрошував я ніколи Всч. Духовенство до тої загальної Епарх. Ради, яким є Собор. Може був би я не відважився на той крок, коли б не ця свідомість, що в часах, в яких живемо, треба, щоб Церква не тільки жила і працювала, але і нормувала відносини поміж людьми. Ради наші, малі ради, кожного четверга, показали, що Всч. Духовенство може в законодавстві Церкви відіграти дуже корисну і знамениту ролю. І тому я рішився запросити Вас Всч. ОО. до участі в законодавстві, або радше запросити Вас до помочі при сповненні того мого, такого тяжкого обов'язку.

Ми не є в змозі з'їхатися у Львові, ні навіть запросити до Львова делегатів усіх деканатів, але при відповідному приміненні наших дотеперішніх в тому напрямі звичаїв, можна багато зділати.

Але приступимо до обговорення організації Епархіального Собору.
Перш усього треба нам дещо сказати про мету і завдання кожного Епарх. Собору.

У кожному Соборі йде про поправлення пороків і піднесення урівнення чеснот і реліг. життя. Ніхто більше від вас самих, Всч. ОО., не може знати, які в нашому народі є недатки і пороки, і якими дорогами можна ті пороки усунути. Ніхто також ліпше від вас не знає, коли і які закони чи Церкви чи Пров. Собору не є виконані. Нераз в справуванні св. Тайн, проповіданні слова Божого, в завідуванні парохіями вкрадаються якісь надужиття, які треба ствердити і поправити.

Тут границі епарх. законодавства розтягаються на ціле христ. життя народу, цілу душпаст. працю і життя духовенства. Очевидно, Епарх. Собор не може зносити загальних законів Церкви, чи провінціального Собору, але може усі ті закони доповняти, приміняти і многі справи порушувати, яких загальні закони церк. не доторкуються. Декрети Епарх. Собору мусять бути так примінені до потреб місця, часу, вдачі народу і духовенства, що неможливе є знайти де-небудь схеми законів, які можна би живцем перещепити до нашої епархії. Деякі постанови, які могли би бути дуже корисні і потрібні в німецьких чи італійських епархіях, були би непотрібні, а може і шкідливі в наших відносинах.

Тому і неможливо давати готові зразки епарх. законів. Можна одначе сказати, що справою епарх. законодавства, отже й предметом, яким займається епарх. Синод, є ціле життя, усі потреби і усі можливі недатки.

Маємо два провінціальні собори, яких рішення мусять бути й для нашого Епарх. Собору мірадайними вказівками. Тому, запрошуючи духовенство до участі в моїй душпаст. журбі та в моїх стараннях про загальне добро цілої Епархії, її духовенства і народу, усильно заохочую Вас, Всч. ОО., до уважного розглянення ухвал замойського і львівського соборів. Порівнюючи ті ухвали з життям народу і духовенства, прийде кожному з вас свідомість неодної потреби, може і неодної поправки, котру самі можете і повинні завести у своїх парохіях. Усі ваші спостереження, обдумані всесторонно на молитві і ясно списані, будьте добрі преджити нам.

Всесв. Капітула, враз із почесними Крилошанами запросить до співучасті ОО., яких буде уважати за відповідних, упорядкує ті ваші пропозиції та предложить їх Ординаріатові, який уживе їх до зроблення пропозицій будучих декретів Собору. Ті пропозиції будуть оголошені в Арх. Від. з доданням і тих пропозицій, які мені будуть видавалися потрібними і хосенними. Усі вони будуть передискутовані на наших зібраннях в четвер. Синодалні декрети, які тим способом будуть нами уложені, з весною і літом будуть, може, переслані деканальним соборчикам до переглянення, одобрення, або предложення відповідних, чи бажаних змін, чи доповнень. Після розглянення рішень на соборчиках, будуть вони при можливому узглядненні бажань духовенства проголошені на торжественних засіданнях в катедральній церкві св. Юра.

Приготовуючі праці зачинаємо з нишнім днем. Собор розпочнеться у Світлий Четвер торжественним Богослуженням в катедр. церкві та ісповіданням віри мною і всіми тоді присутними Отцями. Неприсутні, оскільки будуть могли в часі літа приїхати бодай на один день до Львова, то нехай приїзджають і ставляють свої пропозиції, а кожна пропозиція, переглянена Капітулою і синодалною сесією, буде оголошена в Арх. Від. Коли правильно буде вже функціонувати почта, тоді, може, буде непотрібним обговорення на соборчиках, що може бути відтак розпорядком Ординаріату змінене.

В давніх часах кожний Епарх. Собор був у деяких справах, що відносилися до загального добра, і епархіальним судом. Собори осуджували еретиків,

проступників і полагоджували спори поміж духовенством. Той характер суду хоч лишити і нашому Соборові, щоб додати йому значення і ваги. Може бути, що не прийдеться Соборові сповняти обов'язків і функцій суду, але можливе і противне, що прийдеться нам і сповнити обов'язки суддів. В такому випадку, нормуючи взагалі судові права Собору, постановляємо, що від судового рішення Епарх. Собору лишається сторонам відклик до Митрополичого Суду II. інстанції. Деякі декрети собору, як суду, будуть, може, вимагати потвердження того апеляційного суду.

Щоби по змозі придержуватися принципів церковного права на Соборі, виберемо також т. зв. в лат. праві „синодальних свідків”, або по східному „періодетів”, які в ім'я Митрополита будуть відвідувати парохії Епархії, щоби наглядати виконання соборових рішень.

Епарх. Собор також покликаний до того, щоби установити спис задержаних гріхів в Епархії. Таке рішення не перешкаджало би загальному уділенні на час війни влади розрішати задержані гріхи хоч би і усім сповідникам. На Синоді також мають бути проголошені призначення синодальних екзамінаторів. Нам лишається ще обов'язок назначити секретаря Собору, нотаря, а членам Собору лишається ще вибрати одного чи двох прокураторів, які на зібраннях Собору предкладали б бажання духовенства і те, що в евант., декретах Собору могло би духовенству не подобатися. — Оскільки не буду могли сам проповідати при торжественному отворенні Собору в Світлий Четвер, мою річчю буде назначити проповідника. Усильно прошу Всч. Духовенство, щоби не переставали в молитвах випрошувати помочі св. Духа в часі, як довго Собор буде тривати.

Накінець прохаю Всч. ОО. як найменше говорити про розписання Собору перед світськими, а обговорювати усі справи між собою, над якими будемо застановлятися.

Предложивши це все в ім'я Пр. Тройці на честь і хвалу Богу, на спасіння, добро вічне і дочасне порученого нам народу розписуємо

ЕПАРХІЯЛЬНИЙ СИНОД у ЛЬВОВІ

у Світлий Четвер р. б. 7448 індікціона 8-го

Андрей, Митрополит.

Від М. О. 13. III. 1940.

М. О., ч. 60.

До о. Кан. Дзеровича!

О. Кан. будуть добрі запросити на конференцію всіх львівських катихитів в цілі наради, як поділити між собою опіку над молоддю народ. і серед. шкіл і як заступати катихитів, що виїхали.

Від М. О. 13. III. 1940.

М. О., ч. 59—1.

До Всч. і Впр. ОО. Верховних Настоятелів монаших Чинів: — Єром. Віталія, протоігумена Ч. С. С. В., Єром. Йосифа, намісника протоса Ч. С. Ізбавителя і Єром. Климентія, ігумена Успен. Лаври Студійського Устава в Уневі.

В Світлий Четвер ц. р. зачнуться у Львові наради нашого Епарх. Собору. На цей Собор запрошую Ваші Всечесності зі всіми настоятелями і еромонахами Вашого Чина і Устава. Вправді епарх. законодавство не торкається Ваших монастирів, яких правила є одобрені, зглядно, щодо студитів, в найблищому часі будуть одобрені Апост. Престолом. З многих одначе причин Епарх. Влада і Духовенство є у високому ступені заінтересовані в цьому, щоби і Ваші Всечесності не відмовили нам участі в тій нашій законодапній праці в Соборі.

Передусім почуваюся до обов'язку звернутися до Вас, як представників усіх мужеських монастирів. Завдано усім монастирям тяжку кривду, яка є і тяж-

кою зневагою Церкви. Вправді справа була рішена серед таких обставин, в яких, побоюючися про життя, делегати не здавали собі справи, що стали сліпим оруддям наших ворогів і своїм рішенням хоч, може, мало свідомим і мало добровільним, завдали тяжкий удар нашій Церкві і нашому народові. Не може бути, щоб така яскраво незаконна і така кривдяча ухвала лишилася без ніякого спротиву зі сторони Епарх. Влади. Дякую і Ми, яко Галицький Митрополит, торжественно проти того насильства протестуємо, а усім монахам, тим актом переслідуваним, в особах ваших Всч. виражаємо наш глибокий біль і наше обурення за таке кривдяче і незаконне поступовання. Те знесення з'їздом, який уважав себе за представників цілого народу, є тим болючішим ударом для Церкви і монастирства, що всі ваші монастирі і монахи з правдивим христ. пожертвуванням і ревністю працюють завжди для добра Церкви і народу. Ви усі кістю з костей і кров'ю з крові народу Зах. України. Між вами були люди і іншої національності, які одначе з таким жертвуванням працювали для нашого народу, що стались в повному значенні того слова нашими найближчими й найдорожчими співробітниками у винограді Хр. — Безчисленні місії давані народові, духовні вправи, давані духовенству, були могутнім орудником піднесення реліг. життя. Крім того у кожній церкві проповіді, сповіді, велике число Причастей — все це свідки ваших трудів і жертвенної любови до нашої Церкви і народу.

Накінєць, згадуючи на останньому місці справу не останнього значення мусимо з признанням піднести, що правильне життя у ваших монастирях було заєдно для народу і духовенства зразком еванг. рад і стремлінням до звершености християнського життя.

З приводу всіх тих ваших немалих заслуг для нашої Церкви і народу ви казуємо вам найгорячішу подяку, признання і похвалу. При тій нагоді мушу рішучо піднести, що весь нарід з дуже нечисленими виїмками зрадників Церкви і народу уважає вас усіх за своїх, за рідних; високо цінить ваші труди для добра Церкви і народу і признає Вам, що Ви усі при кожній нагоді поступали завжди, як повинні поступати христ. патріоти, любителі народу і Церкви, що ви були з народом завжди солідарні у всіх його потребах, бажаннях і терпіннях. З ним Ви завжди терпіли і серед найтяжчих обставин несли „тяготу дне і вар”.

Я певний, що ціле духовенство є тої самої думки. Надіюся, що труднощі теперішніх часів скріплять ще солідарність і братню любов, що лучили вас зі світським Духовенством.

Просячи Вас сьогодні о участь в працях Синоду, маю на думці і справи такі, в яких Ви більше, ніж інші можеє нам дати правдиву поміч. Йде про епарх. Законодавство супроти жіночих реліг. конгрегацій, які в останніх десятиліттях повстали в нашій Епархії і які досі не мають ще ніяких законів, одобрених хоч би тільки Епарх. Владою. — Але і у всіх інших справах, що відносяться до душпастирської праці над вірними, Ваш досвід піддасть нам, надіємось, неодну практичну і добру гадку.

Епарх. Синод, по моїй думці, є неначе іспитом совісти цілого духовенства, як не менше Епарх. Влади. Коли Всевишньому подобалось зіслати на наш нарід через ту світову війну тяжкі і болючі хрести і досвіди, ми усі разом і кожний зокрема обов'язані себе самих в душі покори питати, чи ми не стались причиною тих тяжких страждань цілого нашого народу. — Коли приходить нам на гадку, що кожне святокрадське Причастя є повторенням Юдиної зради та гріхом, що кличе о пімсту до неба, не можемо не бути занепокоєні питанням, чи ми самі не спричинили такої тяжкої зневаги Всевишньому. Питання це тим більше мусить нас непокоїти, що навіть без теологічного гріха, як сповідники, через далеко йдучу ліберальність, як і занадто велику строгість, могли статись причиною такого злочину і образи Божої. Бо ж дати розршення недостойному навіть

тоді, коли воно спричинене забуттям, невідомістю, або слабкістю волі, оправдує в очах ложного каянника Причастя в грісі і впирає його в дальші гріхи, які він оправдує нашим авторитетом. Поміж синодальними рішеннями мусів би, по моїй думці, одним з важних предметів, бути обильніше і певніше знання богословії сповідниками. Яким способом так уложити ті рішення, щоби не були надто великим тягарем, а дійсно помічу в набуванні того знання? Не малу також поміч можете принести нашим працям в Соборі своїми молитвами Ваших монахів і тих, що у Вас сповідаються. Їм то теж прохаю поручити потреби нашого Собору. Мир Вам!

† **АНДРЕЙ**, Митрополит вр.

У Львові, в суботу першого тижня Чотиродесятниці р. Б. 1940.

М. О., ч. 62.

Деяких ОО. здивував факт, що письмо, яким запрошую на Синод і яке було читане минулого четверга, поручив я датувати роком по візантійській ері. Тому хочу це пояснити. — Церква, яка зберігає передання Апостолів, як джерело об'явленої науки, тим самим з природи речі цінить і зберігає взагалі передання ОО. навіть в тих справах, які не доторкають Б. Об'явлення. В церкві заховуються через довгі століття навіть такі звичаї, про які не бачиться причини, чому заховані.

І так нпр. у т. зв. рим. Мартирології, себто списі усіх Мучеників, що припадають на кожний день року, дні досі ще значені староримським клясичним способом: календами, ідами і нонами. Вправді попри те числення є вже поміщене і наше, загально прийняте значення днів, але тамте не залишене. Але не тільки в Мартир., а і в деяких торжественіших актах Ап. Престола уживається ще поділу місяця на календи, нони і іди.

Коли ж Римська Курія так витривало держиться староримського поділу місяця, то здається, що бодай в торжественіших актах наших владик єпископські канцелярії можуть, щоби не сказати, повинні держатися візантійської ери, а причина того хоч би в цьому, що майже у всіх сільських церквах наших наводяться ще книги, яких рік видання означений візантійською ерою, а т. зв. старообрядовці, яких приєднання до кат. Церкви є бодай в часті метою наших молитов і наших праць, у своїх виданнях уживають виключно літ тої ери.

До року по візантійському численні додають наші документи нераз означення індікціону. Затратити і забути те означення, було би, по нашій думці, шкідливе, хоч би тому, що одночасно затратилось би пояснення такого цікавого і гарного празника, як начало індікта, в якому так гарно наша церков просить Бога о благословення віння цілого року. — Індікціони не є чужі і незнані в рим. деркві. Вони також належать до торжественішого стилю в курії. Індікціон — це перебіг 15 соняшних літ, який так олин по другому наступає. що після 15-того наступає знову перший нового індікціону. Початок того числення літ вивольять від Константина В. — Що наш спосіб нотування дат вілповілає духові нашої конференції (1928 р.) усіх наших владик, видано у Львові молебень і рік видання так означено.

М. О., ч. 63.

До О. Мітр. Д-ра Йосифа Сліпого, Офіціала Митроп. Суду!

З огляду на воєнне положення нашого цілого краю і на евент., потреби нашого духовенства і вірних, примінюючись до традицій наших держав від 10—13 стол. поручаємо усім нашим церковним трибуналам на прохання і жадання сторін приймати і рішати і цивільні справи, що підпадають звичайно судовластю цивільних судів. В такому випадку наші трибунали будуть придержуватися візантійського права, себто кодифікації Юстиніана, по ньому судитимуть і по ньому

апробуватимуть контракти чи судові умови. До співучасті в тій судовій праці запрошує Митрополітчий Ординаріат і суддів, які могли б і хотіли б нам бути помічними у веденні тих справ. Ведення того роду судів треба переводити одна-че так, щоб уряд ССРСР. не міг нікому з нас закинути, що припинюємо ділання установлених ним судів і не мали причини уважати нашого церковного суду за нелегальний. Він в очах ССРСР. може мати характер тільки мирного суду і фун-гувати на основі умови і бажання сторін.

Від М. О. 19. ІІ. 1940.

А., М.

М. О., ч. 64.

До Сестер Ікониць і Законниць усіх монаших і церковних Згромадженъ Чина св. ВВ. — Студ. Уставу — Сестер Служебниць і усіх інших Конгрегацій, яких правила досі не є дефінітивно одобрені Епархіальною Владою!

Мир Вам і благодать о Господі нашім Ісусі Христі!

Актом яскравої несправедливости і насильства відібрано Вам майже усі ваші монастирі і монахині змушено покинути монастир та шукати на світі тяжкого заробітку на удержування життя. Ви, розпорошені, позбавлені тепер по більшій часті можности спільного життя, каплиць, усіх захистів, спротинців, інститутів шкіль, які ви досі провадили з великим хісном для Церкви і народу, а з великою заслугою для своїх чинів і для душ, посвячених Богові життям по еванг. радам. Военні обставини змусили нас досі мовчати і не дали нам змоги стати рішучо у Вашій обороні перед насильством, — тим болючішим, що по-кривався ложною, висказаною волею народу. Це наше дотеперішнє, противне нашій волі мовчання нехай ніхто не толкує в тому дусі, що годимось на насильство. Ми не тільки не годимося, але рішучо протестуємо проти зділаної вам кривди і тяжкого удару, завданого нашій церкві і нашому народові. При тому висказуємо вам наше глибоке спочування і велику надію в Бозі, що та кривда буде вам нагороджена і що вернетесь до своїх монастирів, щоби наново зорганізувати працю для добра Церкви і народу.

Замовкли хори, в яких ви видавали славу Всевишньому і поклін Богопочитання Пр. Тройці і Хр. Спасителя Божій Премудрости, замовкли пісні, але тільки до часу. Відновітьте життя по еванг. радам буйніше, святіше, ніж це було в нашій Церкві перед 1939. Ви же, Д. Сестри, жіпчи серед світських людей без тої помочи, яку дає спільне життя по монашим правилам, не переставайте бути монахинями-дівичями, посвяченими Всевишньому у виконанні еванг. рад. Кожна на становищі, яке поставить Вам Боже Провидіння, працюйте для піддержання христ. духа в народі, для усвячування христ. ролин і устереження перед тяжкою небезпекою, яка до них наближається. Працюйте над навчанням катихизму, виробляйте культ святих передань христ. життя в родині і в кожній парохії, в якій будете жити, помагайте душпастирям в їх тяжкій праці, оскільки вони тої праці будуть домагатися.

А передусім пам'ятайте, що підставою монашого життя, так в монастирі як поза ним, є молитва. Будьте людьми молитви, любіть молитися. давайте приклад молитви і будьте переконані, що ваші молитви будуть вислухані. Бо від віків не чувано, щоб християнська молитва не була вислухана. Поручайте також усильно Всевишньому білих безбожників, що живуть в тяжкому грісі невірства. Випрошуйте також для цілого нашого народу, тут у нас, і там над Дніпром, і народів у Вел. Росії, тв благодать, щоби ті военні події наблизили хвилю поведнання усіх нез'єдинених православних, до єдности у св. кат. Церкві. Моліть і за нас, за духовенство Льв. Архієп.! З Божою помічю зачінаємо Епарх. Собор. Не переставайте випрошувати для нас поміч св. Духа для такого важного діла-

У Львові, вівторок другої седмиці Вел. Посту 1940.

† АНДРЕЙ, Митрополит вр.

М. О., ч. 65.

Питає священник, що зробити з чоловіком, котрий набув церковний чи ерекціональний ґрунт, не купивши його за дозволом церковної влади, і з того сповідався.

Відповідаю: Нема сумніву, що на підставі кан. 2346. підпав він під екс-комуніку, застережену простим способом Ап. Престолові. Канон каже: „Наколи хто церковні добра якогонебудь роду, рухомі чи нерухомі, матеріальні чи нематеріальні, сам або через кого іншого посмів обернути на власний ужиток і собі приєвоїти, або наколи посмів перешкаджати, щоби з тих дібр доходи чи плоди не дісталися тому, до котрого правно належать, так довго знаходиться під екс-комунікою, як довго не віддасть в цілості загарбаних дібр і, усунувши причину розрїшати від екс-комуніки, так Ап. Престола розрїшення”. Коли священник має владу розрїшати від екс-комуніки, так Ап. Престола задержаної, може розрїшати, але щойно після сповнення обов'язків реституції. Трудніша справа, якщо тих обов'язків тепер сповнити не може. В такому випадку треба, думаю, сказати, що коли їх реститувати не може, побоюючися для себе і родини переслідувань зі сторони рев. комітету, чи уряду, але здає собі ясно справу зі свого обов'язку і той обов'язок хоче сповнити, може себе уважати за наємця, який держить ґрунт іменем церкви чи парохії і відповідну часть доходів чи плодів за наєм платить церкві чи парохії. Можна його розрїшати, одначе треба його зобов'язати, щоби це парохові, чи завідателеві заявив, по можності, при двох свідках. Це мусить зробити і тому, що наразився би і до недопущення до Прич. наколи би без такої заяви присягнув до Прич. Мусів би його священник уважати за публичного грїшника. Коли би він не признавав права церкви чи парохії до такого ґрунту і хотів себе уважати легальним власником, треба йому розрїшення відмовити. Бо даючи йому розрїшення, вважається його узурпу легальною, стягаючи тим самим на себе кару з кан. 2346.

Від М. О. 20. III. 1940.

М. О., ч. 66.

До Духовенства! Мир Вам о Господі!

Розсилаючи Апостолів, поручив їм Ісус Христос навчати (усі народи), заховувати усе „що я заповідаю Вам”. Проповідник є обов'язаний стисло триматися Єванг. Божої науки і проповідати тільки те, що належить до Євангелія. Очевидно Єванг. беремо завжди в значінні об'явленої науки, себто розуміємо під тим словом св. Письмо і усне передання. Проповідник Євангелія говорить іменем І. Христа, голосить Його науку і тільки з цього титулу має право проповідати в церкві в епітрахилі. З того виходить ясна як сонце правда, що ніяким способом не вільно йому додавати щонебудь, що було б чуже Євангелію. Його обов'язком пояснювати Євангеліє і науку робити такою приступною поняттям людей, щоби та проповідь була просвічуванням їх світлом Євангелія. Але не вільно йому, і то без сумніву під тяжким грїхом, домішувати до Євангелія чистого людські твердження й пропагувати тези, якунебудь політичну, національну, чи державну тезу, а тим менше свої особисті справи, потреби чи бажання. Св. Апостол Павло називає проповідь Євангелія проповідлю розп'ятого Христа і про себе річу твердить: „Я постановив собі нічого між вами не знати, тільки І. Христа і то розп'ятого” (I. до Кор. II. 2). — З того одначе не виходить, щоби проповідь не мала примінятися до усіх потреб людей. Мусимо до них примінятися, щоби їм передати Єванг. Так треба проповідати Єванг., щоб воно стало приступним, щоб було ясне, а до того миле, щоб його люди не тільки пізнавали, але і полюбили. Тому оправдане є питання, яка має бути проповідь Єванг., щоб відповідала потребам наших часів.

Є безперечно великою прикметою душпастирів, коли скоро орієнтуються в потребах людей і скоро уміють приміняти до тих потреб свої науки. Хто без огляду на зміну часу проповідав би тепер так само, як перед 10—20 роками, тому, може, бракувала би та прикрета. Хоч треба сказати, що глибоке переконання віри і дух Євангелія так відповідає усім потребам і усім часам, що хто більше того духа має, хоч і не потрапить примінитися до потреб людей, буде ліпше проповідати, ніж той, що з тою прикметою буде менше мати духа Євангелія. Думаю нпр., що проповідь св. Йоана Золот. зробила б і в наших часах велике враження, хоч очевидно, проповідь та не написана для наших часів. Людська природа завжди та сама, тому добра проповідь Євангелія у всіх часах і у всіх людей трапляє до сердець і просвічує розум. А всеж таки треба у добрій проповіді пам'ятати на потреби людей, в даній епосі і в даній парохії. Не щоби, борони Боже, грішників картати! Картаючи проповіді допустимі тільки в дуже виїмкових випадках.

Саме слово Боже, самі правди Божі, як грім картають і не треба до них додавати ніяких картаючих своїх слів, хіба в дуже виїмкових обставинах. І не треба в проповіді звертатися якимись натаками до деяких осібних людей. Грішник, що до нього наука відноситься, повинен примінити науку сам до себе. А коли це робить проповідник, може грішникові пошкодити, бо зразить його, а тої небезпеки немає, коли сам грішник примінить науку до себе. Але ось в чім потреба: Щоб проповідь примінялася до потреб часу і людей, повинна вона підносити ті правди, яких в даній хвилі більше люлям треба. Ясніше треба говорити про ті правди, які люди менше розуміють, або коли є наражені на пропаганду якихсь пр. сект. Пояснювати треба правди, що причиняються до успішного поборювання пороків теперішньої хвилі. А пороки часом ліпше поборюється, не звертаючися просто проти них. Шляків нпр. лекше навести, не говорячи про пиянство, а пояснюючи наслідки гріха, Божу кару, Божу благодать тощо. Бо щоби вилікувати якийсь порок, треба душу віддати цілій системі духової гігієни.

Але передусім треба узгляднити загальні потреби цілого народу в даній хвилі. Тому, переходячи вже безпосередньо до нашого предмету, скажім, що з уваги на загальну і зростаючу з кожним днем небезпеку невіри, проповідь мусить в наших часах зміряти передовсім до того, щоби скріпляти віру. А що одним з найважливіших орудників, як скріпляти віру, є пізнавати її, тому треба в наших часах більше як колинебудь інде проповідей катихитичних, догматичних, позитивних. Моралізуванню можемо лишити дуже малу частину усіх бесід, а 99% посвятити позитивній праці віри, себто просвіченню людських умів Євангелієм. Тому то такі безмірно важні катихитичні проповіді і безнастання, усильна наука катихизму, для дітей, для старшої молоді і для дорослих. Але про те вже писав в попередніх письмах я говорив. Тут зверну хіба увагу на те, що при кожній нагоді, так при проповіді в церкві, як і в приватній розмові з людьми поза церквою, треба нам повторяти правди віри в ятерних, яскавих висказах. Так само треба учити людей благословити, а не клясти, себто бесіду свою освячувати домішуванням до неї слів благословення. Так само треба христ. мову знаменувати словами віри, вдячності для Б. Сотворителя і Спасителя. При кожній проповіді треба не раз, а кілька разів повторяти бодай деякі правди віри. Безнастанно треба люлям пригадувати, що ласка Божа до всего потрібна, що чекає нас суд, що стаєнна річ впасти в руки Б. живого, що треба бажанням серця безнастанно молитися, що молитви не тільки устами, а серцем і душею треба відмовляти і т. п. Словом: Наша мова, і в церкві і поза нею, повинна бути повна віри, повна Євангелія.

А крім того. — і то головна мета мого нинішнього письма. — наша проповідь повинна дати нашим вірним оружжя до поборювання невіри. Маємо те-

пер змішаних з нашими людьми много нещасних душ, у яких вмовляють, що вони є безбожниками, а може і самі в себе вмовляють. З уваги на них треба і нам, і нашим вірним, мати ядерні і влучні відповіді на аргументи, чи радше нісенітниці, якими воюють безбожники. Треба мати і піддавати вірним ядерні докази існування Бога, представляти, як глухим є аргумент, що те, чого я не бачив, не існує. Подати короткі аргументи на такі твердження, як наука учить, а як Церква учить. Одним словом: Треба різних даних апології, примінених до слабоумних безбожників і навіть неграмотних християн. Тому дуже заохочую ОО., щоби з життя записували собі аргументи безбожників і відповіді, подиктовані здоровим зміслом простих людей.

Як Бог дасть, прийде нам ласка, а певно многим з нас Бог дасть ту ласку, — проповідати у церквах В. України, право- і лівобережної, аж по Кубань і Кавказ, Москву і Тобольськ. Треба бути на те приготованим, що такими будуть найперші і найголовніші потреби слухачів. Заки буде можна представляти їм цілу науку І. Хр., треба буде хату вимести з того намулу, нанесеного безбожництвом, хоч і те вимітування буде мати, певно, той характер Христової проповіді: „Покайтеся, іде на вас Боже царство!“ Прийміть хрещення, ідіть до сповіді! Попри те буде потребою тамтих сторін і народу бачити Христову науку в кат. Церкві. Тому кожний з нас мусітиме мати під рукою найконечніші матеріяли на те, щоби рятувати і нез'єдненого православного. Головним аргументом для невіруючих і нез'єднених буде широка горяча христ. любов супроти них. В кім вони відчують сердечного брата, приятеля, повного співчуття, милосердя, любови, бажання добра, той буде мати їх серце; той не потребуватиме їх навертати, — вони прийдуть самі до нього. А чи треба пригадувати, що тільки ті з нас будуть мати того горячого і широкого духа любови, хто випросить собі його з неба і хто покорою усуне перешкоди? Тому заздалегідь приготуймося на ту хвилю, на те післанництво, на те велике завдання, яке без сумніву чекає нас.

Щоби бодай в часті Отцям в тому напрямі допомогти, перейду у ряді таких як сьогоднішнє, коротких послань, звернених до народу, головні пекучі питання наших часів. Без найменшої претенсії хочу сказати не тільки останнє слово, але висказати всесторонньо те, що я хотів би якнайліпше сказати; просто порушу ряд питань, на котрі Ви, Всч. ОО., знайдете і в книжках і в практиці своїй і в житті відповіді, ліпші ніж мої. В часах великої потреби варт бодай зачати й бодай в начерку представити те, що видається потрібним. Коли так зі своєї сторони зробимо усі те, що можемо, у напрямі того, що треба би зробити, тоді Бог поблагословить і дасть силу звершити те, на що наші сили ослабі.

У Львові, вівторок третьої седмиці В. Посту.

М. О., ч. 67.

Повторюючи давні розпорядки пригадую, що при соборних Службах Б. перед Прич. не треба концелебруючим умивати рук. Справа актуальна у В. Четвер, в неділю і світлий Четвер. Причина тих давніх розпорядків така, що при умиванні робиться заколот і замішання при олтарі, коли Соборну Сл. Б. править кільканадцять священників. — (В 1906 р. в Єрусалимі Соборну Сл. Б. правило; здається мені, до 200 священників). Тоді перед Прич. святинище робить враження біржі; кільканадцять людей іде шукати служаючого з водою! Яке замішання! Навіть наколи би таких розпорядків й не було, церемонієр мав би право і обов'язок розпорядити, щоби рук не вмивати. Так повинен він поступити, примінюючи принцип літургійного кодексу: Кожний літургійний припис, якщо не відноситься до літ. сущности відправи, перестає обов'язувати і не може бути виконаний, коли його виконання получене зі згіршенням вірних, яким є завжди кожне замішання при відправі. На основі того принципу священник, коли дома привик після Служби Б. клякати перед престолом і відмовляти 3 р.

„Богородице Діво“, є обов'язаний те відчитування опустити, коли нпр. править в Римі в присутності східних людей. Пам'ятаю в Римі випадок, коли після такої спільної відправи для восточних, в цілій східній колонії в Римі без кінця сигналися питання і толки, що значить, чому, як...? Дотого дивувалися дуже, чому священники східного обряду, себто нашого обряду, складаючи руки, складають їх так, як латинники, пальці до пальців.

М. О., ч. 68.

Подаю до відома Всч. Духовенства, що до Обласного Відділу Народної Освіти на руки Тов. Жарченка у Львові написав я слідуюче письмо:

До Обласного Відділу Народної Освіти на руки тов. Жарченка у Львові. Деякі випадки насильства над совістю дітей при записуванні їх до т. зв. „піонерів“, спричинені фанатичною пропагандою безбожництва, є для мене нагодою і принукою звернутися до Обл. В. Народної Освіти з рішучим протестом проти такого насильства над совістю. Імен винних не наводжу, бо не є моєю метою оскаржувати їх ні шкодити їм. Іде мені виключно про засаду.

123 стаття Сталінської Конституції звучить: „З метою забезпечення за громадянами свободи совісти, церкву в У. С. С. Р. відокремлено від держави і школу від церкви“.

Не можна тої статті інакше розуміти, як тільки так, що усім громадянам, отже і дітям, Конституція забезпечує свободу совісти, з чого слідує, що і школа повинна дітям запевнити цю свободу. Не тільки треба лишити, але і запевнити цю свободу виконання релігійних практик віроісповідання, до якого належать, в якому душі виховані батьками і до якого прив'язані.

Ця стаття запевняє так само свободу батькам виховувати дітей у своїй вірі і дає право батькам жадати, щоби школа їх волю, щодо виховання дітей, шанувала, себто щоби школа виховувала їх дітей по їх волі і в їх релігії, або щоби школа бодай не мішалася до справ релігійних і не виступала проти релігії дітей і їх батьків. Бо кожному вільно по Конституції вільно визнавати свою релігію.

Хоча та свобода совісти загарантована Конституцією, є вона однак у школах Зах. України так інтерпретована, що школа в'яже свободу дітей, які хочять перед наукою помолитися, караючи за молитву. А це мусить в очах батьків і цілої суспільности Зах. України понижати авторитет Конституції і те могло би доказувати в шкільництві у деяких одиниць проби відхилення від прямої лінії, визначеної Конституцією. Вже сам факт, що в школах для української християнської молоді шкільна влада назначує директорами і учителями нехристиян, наповнених часом ненавістю до христ. релігії, ставляє школу в суперечність з дуже сильною християнською традицією укр. народу. Те саме може вже в народі викликувати недовіря до шкільної влади, а через те й шкодити престижові радянського устрою в широких народніх масах. Ясна річ, що суспільність буде удержуватися і скріплятися в пошані до Конституції, а також і в довірю до радянського Уряду, коли той Уряд в ніякій ділянці управи краю (отже тут і в шкільництві) не буде толерувати яскраво антиконституційних починів.

Я переконаний, що в Обл. В. Народ. Освіти засідають мужі справедливі і розумні, яким йде про добро школи і молоді. Тому в довірю до них висказую отверто свою гадку. Але і добро і авторитет Обл. В. Народ. Освіти, як рівнож і авторитет вищої освітньої влади в Києві, чи Москві, повинні Вас склонити до представлення, де належить, конечности, щоби бодай в шкільництві Зах. України були припинені всякі змагання учительства, які мали би на меті зробити зі школи орудник пропаганди безбожництва. По думці Конституції це зовсім не є ціллю школи. Було би навіть просто побажанням, щоби виробити в Києві, чи в Москві такі умовини для шкільництва Зах. України, щоби батькам був запевнений

більший вплив на школу, а головним чином, щоби школа не противилася їх старанням дати релігійне виховання своїм дітям.

Без сумніву аномальне положення у вихованні дітей є болочою раною, яка, на жаль, часто буває роздражнена поступованням деяких учителів. А таке роздражнювання української суспільности в Зах. Україні, і то через школу, не може служити інтересам і авторитетові радянського режиму у нас, тим більше, що воно противиться постановам і напрямові Сталінської Конституції.

Як Митрополит Зах. України, я є опікуном укр. молоді і маю обов'язок і право в її імені і її батьків упоминатися о загварантовані Конституцією їх права, як і права їх батьків.

Крім цього маю право і обов'язок супроти тих дітей, які я законно прийняв як дітей законним усиновленням. Сповняючи той мій обов'язок і виконуючи це моє право, звертаюся тим моїм представленням до Обл. Від. Нар. Освіти з усильним проханням видати, зглядно введнати у своїх вищих властей такі зарядження, які запевнили б Сталінській Конституції виконання її постанов у шкільництві Зах. України.

Маю надію, що Обл. Від. Нар. Освіти у Львові, відносячись прихильно до того письма, звільнить мене від потреби поновлення моєї просьби перед вищою владою.

М. О., ч. 69.

Один священник зробив пропозицію на Синоді, щоби церковне правило вільно було прочитувати в оригіналі, себто в грецькій мові. На це мушу заявити, що рішення Собору на це не треба, бо з природи речі кожному священникові вільно правило церк. відчитувати в оригіналі, як і в усіх в літургії уживаних мовах. Якщо іде про грецьку мову, то очевидно, можна її при церк. правилі вимовляти тільки церковною вимовою. Не входячи в те, яка вимова грецької мови є наукою більше оправдана, при Богослуженні треба держатися тої вимови, якої усі держаться. Інакше, ми наражалися би на сміх людей. Пам'ятаю, що майже 30 літ після Служби Б., яку відправляв в Царгороді пізніший Митрополит Йосиф Сембратович, греки оповідали мені про сміх, який викликала еразміянська, чи німецька вимова грецького тексту. Особливим способом тішила, чи смішила греків вимова „айон” замість „еон”. Вільно би відмовляти правило і в румунській і в арабській мовах. Без сумніву зчасом будемо мати теж одобрений і укр. текст богослужбних книг і укр. мова станеться в церкві кат. одною з літургійних мов. Досі вона нею не є і не маємо укр. перекладу, який відповідав би цій цілі.

Коли би священник, що відчитує правило по-словянськи, хотів часом відчитати його по-українськи, міг би легко дістати дозвіл на це від Ординаріату. Бо хоч переклад молитвослова є дуже недостаточний, може одначе послужити бодай до того, щоби і у словянському тексті знайти чи то ліпше і повніше його зрозуміння, чи його красу. Коли би хто хотів уживати грецької мови при відчитуванні правила, скористав би з цього, що научився би по-грецьки, а правдоподібно і з цього, що та новість була би і кормом побожного духа. Одначе церк. правило забрало би йому тоді значно більше часу. Тоді треба би йому диспензи від тої частини, якої не міг би відправити при 1—2 годинній відправі. Признаюся, що обов'язок цього правила церк. замінив би я радо на обов'язок правити бодай одної частини правила церк., але через щонайменше півтора години і то з годинником в руці. Думаю, що таке відчитування правила корисне, — раз тому, що пійкої рації тоді не маємо спішитися, можемо поволі відправляти і нічо не опускати, себто, побожно і вповні відправляти правило. Можна часом бодай в деяких обставинах заступати правило т. зв. правилом св. Пахомія, чи Ісусовою молитвою, відмовленою на вервиці. В наших переданнях церк. число таких вер-

Р. 3. 49

виць, відмовлюваних взаміну за поодинокі часті правила, досить значне. По канону, себто правилі, що означає число вервиць за поодинокі Богосл., канону, приписаному св. Василю В. „безкнижний инок” має за кожну часть правила відмовити 10 вервиць, а що 3 часи рахуються разом, тих вервиць у днину буде 50. По іншому, пізнішому канону, за полуношницю належить 7 вервиць, за утренью 12, за 3 перші часи 4 вервиці, за 9 час з Вечірнею 6, а за Повечеря 3, разом 32 вервиці. Бував звичай у наших монастирях заміняти церковне право на поклони. По переданні, що його приписують Св. Василю, за кожний час належало би 50 поклонів, за всі разом 500, хоч нема 10 частей церк. правила. Як ті 500 поклонів розкладаються на поодинокі часті, не сказано.

Інші закони приписують монахам малого образу 300 поклонів, а схимникам 600. Треба ще сказати, що ті канони приписують заміну правила поза чотиридесятницею. Очевидно, у нас можна би уживати значно лагіднішого канону. М. О., ч. 70.

У АЕпарх. Від. поміщується імена священників, що виїхали, або змінили місце перебування. Тих двох дуже довгих списів не читається, бо це забрало б багато часу, а їх можна переглянути.

Кінець, ч. 3, за березень 1940.

Д О Д А Т О К І І І .
ДОКУМЕНТИ З ЧАСІВ БОЛЬШЕВИЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

Львівські Архієпархіяльні Відомості
Річник ІІІ. Квітень 1940 р. **Ч. 4.**

М. О. ч. 71.

1940. LIII 4, 5, 6-9

До Духовенства

МИР ВАМ О ГОСПОДІ!
ПРО ПОЧИТАННЯ СВ. ХРЕСТА.

Недавно захоочував я вас, Всеч. Отці, до студій і читання церковних книг, а тепер, у чотиродесятицию, передусім до читання Тріоди. Думаю, що хто мене послухав, був обильно винагороджений, читаючи службу Хреста у хрестопклонну неділю. Не можна яскравіше і величавіше представити суті почитання Хреста, як там представлено це. Вправді обряд наш лучить завжди це почитання з почитанням Воскресення: „Кресту Твоєму поклоняємся і воскресєніє славим”. Це християнське поняття хреста. Поза ним християнин бачить славу воскресення і радості вічного блаженства.

Як ясне сонце на небі буває часом заслонене темними хмарами, так і слава та радість христ. життя буває заслонена хрестом-терпінням. А ті хмари бувають часом такі темні, що й праведники забувають про це, що є поза заслоною. І тоді находити на християнина тяжка спокуса зневіри, знеохочення і душа наближається до тої пронасти, що називається розпукою. Так само й довгий піст і умертвлення, що їх Христос представляє символом хреста (Мат. XVI. 24), — якщо довго тривають, мимоволі наносять на душу розположення смутку, безнадійности, майже зневіри і знеохочення. Але знову бувають хвилі, де темні хмари, розвіяні подувом вітру, розходяться. Тоді ясне сонце просвічує і лікує, потішає землю і людей, пригнетених кривавими терпіннями. Часом заслона хреста і терпіння стається така прозора, що поза нею блищить і світить слава воскресення і зпоза знаку смерті і терпіння даються чути акорди побідної пісні. Так робить і наш обряд, ставляючи в III неділю В. Посту поклін Чесному Хресту і співаючи канон Хреста, написаний Теодором Студитом на радісну мелодію пасхальних ірмосів: „Воскресення день...”

Почитання св. Господнього Хреста є одною з найважливіших сторінок почитання Бога-Чоловіка. Наш АЕп. Синод повинен бути передусім загальним і всенародним актом Богопочитання, відданого Розп'ятому Христу. Тому в проповідях повинно Всеч. Духовенство приготувати нарід на Епарх. Собор. Цілим тим спільним актом Духовенства і народу віддаю Всев. Богу, що Себе умалив і вид раба для нас прийняв, належний Йому поклін Богопочитання в імені цілої тої Божої родини, якою є Епархія. Той поклін Богопочитання буде zarazом і поклоном задоситьучинення за усі провини нас всіх. Рішення Собору повинні бути і, надіємося, що й будуть змаганнями цілого Духовенства до поправлення усього, що у нашому житті і цілого народу може мати знам'я — п'ятно гріха. А і в самих рішеннях Собору треба буде, щоби перше місце зайняли наші довги супроти Христа-Спасителя. Дятого і почитання Чесного Хреста мусить бути одним з важних і перших предметів рішень нашого Собору.

В немногих церквах Епархії знаходяться частинки правдивого дерева, правдивого Хреста, на якому Христос умер. Піднесення і розширення почитання того св. Дерева — то одно з наших завдань.

Львів 1942 7

Але й ікони, себто наслідування правдивого Дерева, знаки св. Хреста є предметом нашого почитання, як символи-ікони Розп'ятого Христа, себто ікони Його Жертви, Його смерті, а через те й цілого Євангелія. Тій іконі Христа, якою є Хрест, віддає наша Церква честь, поклоняючися св. Хресту; упадаємо лицем до землі, віддаючи той поклін Ісусові, представленою в Його іконі. Тому і перед Хрестом, що його несе священник, як приписує наш обряд, мають іти свічення, обкаджуючи св. Хрест. В східних монастирях перед виставленим Ч. Хрестом горить вдень і вночі лампада. Це лише примінення загальної практики в цілому візантійському обряді, — а відай і у всіх обрядах христ. Церкви, кадити і хреститися перед хрестом. Але хрест не є одиноким символом Христа; тих символів знаємо три: Хрест, Євангеліє і Престіл. І кожному з тих символів віддає наша Церква відповідними, приписаними обрядами відповідну честь. Очевидно, ціла та честь відноситься до того Царя-царствуючих, що на престолі Свогого Маєстату сидить у славі, присутній на наших жертівниках в таїнстві Пресв. Евхаристії.

Буде річю Епарх. Собору застановитися над способом, як побільшити, утримати та піднести почитання Пресв. Евхаристії. Це буде перше наше завдання. Треба буде знайти спосіб, щоб так оживити віру і любов до Пресв. Евхаристії, щоби поклонники Христа привикали часто Йому поклонятися і свій поклін висказувати жертвами, потрібними для удержання символу почитання св. Евхаристії, себто лямпки перед Найсв. Тайнами.

Але треба буде звернути увагу і на деякі виразні хиби в почитанні навіть самих символів Христа. Щоби бодай на деякі звернути увагу, скажу, що не є правильне поступування, коли священник після Причастя чашу, вже прикриту покривцями, ставляє на Євангеліє. Це ж непошанування Христа — майже таке саме, як коли би хто пнр. свій капелюх вложив на голову статуї І. Христа, або на Христове рам'я вложив епітрахиль. Не є теж правильне поступування, коли, стоячи на молитві перед престолом, хто опирається о престол. Того не робиться навіть супроти рівного собі чоловіка, котрого шанується. Не можна, клякаючи і встаючи, як вже конечно клякати при престолі, ужити престолу як підпори до піднесення. Поминаю вже ту обставину, що скагерть на престолі треба б змінити що-тижня, або що-два тижні, щоби була чиста. Але ж Престіл є предметом нашого культу, а культ, який йому віддаємо, полягає на метаннях перед ним, на кадженні і на обходженні його, як і на цьому, щоби не дотикатися його без конечної потреби і без Божого страху. Не згадую про те, що честь віддавана Престолові, а сто разів більше Хресту, що жие на Престолі, є тою одинокою проповіддю, що може навчити людей шанувати присутність І. Христа.

Так, як щодо послуху для свого стану, як душпастиря, священник не має іншої проповіді як тільки проповіді прикладу. Бо безхосенною і марною проповіддю було б: „Слухайте мене, я ваш душпастир, цілуйте мене по руках...“, так само марною, як не шкідливою проповіддю є слова: „Шануйте Христа“, коли заперечується це недбало зробленим поклоном і коли священник стоїть на молитві без Божого страху і любови, або коли так недбало робить на собі знак св. Хреста, що радше стає в ряді з людьми, що сміються зі св. обрядів.

Нажаль треба признати, що у нас не вміється знаку Хреста на собі робити, або, що ще значно гірше, роблять той знак байдужно та недбало. А здається мені, що можна поставити, неначе аскетичний, такий принцип: Мірою дбайливості і старанності про духове життя є передусім дбайливість в виконуваних того акту ісповідання віри, визнання надії і виказання любови Божої, яким є знак Хреста. Треба дивуватися, що навіть і в святому часі Чотиродесятниці не роблять деякі священники знаку хреста з більшим страхом Господнім! Бо ж у Чотиродесятниці стільки разів на день благаємо Всевишнього, щоби від-

няв від нас духа „унинія і небреженія”, — чи ж мислиме, щоби така молитва не осягала ніякого успіху! Такий предивний і сумний феномен можна би хіба тим вяснити, що сама „сіль звітріла”. А коли вже сіль священничого і християнського життя: — молитва, звітріє, себто станеться недбалою, то вже нема чим осолити цілого життя! І тоді наше життя, затоплене в „унинію і небреженію” — в недбалстві і байдужності, стратило молитву, одинокий лік на усякі недуги. Буде рішучо завданням Синоду, подбати про розширення почитання Хреста поза церквою, себто і в житті християнина, і передусім треба буде зреформувати засадничо і основно спосіб роблення знаку хреста. Це справа тим важніша, що нез’єдинені, східні люди дуже гіршаться нашим недбалством у цьому напрямі. Якже ж будемо проповідати з’єдинення Церков, коли своїм поведенням будемо нез’єдинених гіршити?!

Знак св. Хреста, роблений на собі, це один з найстарших звичаїв християн. Послухаймо слів африканського письменника з II. ст. нашої ери (Тертуліян „Де корона мілітіс” гл. 3. і 4. П. Л. т. II. кол. 80): „При усіх наших справах, коли входимо до дому і виходимо з дому, коли беремо на себе одягу, коли ідемо до купелі, коли сідаємо до стола, коли кладемося до ліжка, коли беремо крісло, або світло, робимо на чолі знак хреста. Такі практики не є приказані ніяким виразним законом св. Письма, але учить їх Передання, потверджує їх звичай, а віра захоче їх”. Яке значення в християнському житті має знак хреста, показує найліпше те, що ще в століттях, в яких не вільно було виставляти хреста і йому поклонятися, поганський світ сміявся з християн і переслідував їх за почитання хреста. Знаний рисунок, зроблений на стіні богохульником-грефіком, — рисунок прибитого на хресті осла. А перше переслідування після навернення поганського світу до християнства, за Юліана Апостола, було передусім звернене проти почитання хреста. Той нещасний відступник насміявся з християн, що вони погорджували поганськими божками, а поклонялися перед деревом св. Хреста: „Ви кланяєтеся перед деревом Хреста, ви робите на своєму лиці пусті знаки хреста, ви на дверях своїх домів зображуєте той хрест!” (св. Кирил Александр. проти Юліана II. Г. т. 76. кол. 796 і 7).

Для цікавості треба додати, що т. зв. іконоборці не відважилися виступати проти почитання св. Хреста. Треба було аж псевдореформаторів 16. ст. Віклефа, Кальвіна, Лютера, що заказували своїм поклонникам почитати св. Хрест. Може більше, як колинебудь інде, в наших часах вірні зрозуміють, яка це важна в нашому житті справа, щоби наші села, наші поля, наші хати були значені т. зв. фігурами св. Хреста. Синод повинен дати в тому напрямі сильний товчок народному житті.

Але й в справах культу св. Євангелія, як і культу мощей, ікон і т. д. треба народові доброго прикладу і усильної, а доброї ради. Без найменшого сумніву треба буде, може, зорганізувати товариства, чи брацтва пропаганди читання св. Письма, треба буде поміж народом розкинути сотки тисячі і міліони примірників св. Письма в перекладі з коментарем, в рідній мові. Але передусім треба буде може того, щоби кожний християн ясно здавав собі справу з хісна читання і знання св. Письма. Св. Євангеліє є предметом, що хату освячує, що стягає на неї Божу благодать, бо є предметом віри і любови мешканців хати. Воно стереже їх перед злом, показує їм дорогу, підносить їх серця до неба, очищує плями їх душ. Я не вагався би сказати, що воно лікує рани їх тіл. Діткніться св. Євангелієм прокаженого, а вилічиться, як не фізично то духово, бо просвітить його душу, саму проказу оберне на лік і з терпіння виведе задаток для вічного блаженства. Це справа тим важніша, що нез’єдинені високо цінять цю св. книгу. Правда й це, що прості люди, часом цінять вище якусь церковну книгу Тріодь, Требник, чи Мінею, ніж Богом натхнені книги св. Письма. Таку їх помилку

треба поправити, не відкидаючи їх добрих традицій, але поправляючи незначно ті передавання та пояснюючи, чому Псалтир ліпший ніж Требник, а Апостол і Євангеліє ліпші ніж усі богослужбні книги. І нашому народові треба ясным образом дати ясне поняття, чим є Боже Об'явлення, яким воно є листом з неба від батька. Чи може бути щось природнішого як те, що діти, замкнені в якійсь тюрмі, або засуджені на вигнання, коли дістануть лист від батька, тішаться ним наді все! З якою жаждою вони його читають, як знають напам'ять кожне його слово, як ховають перед знищенням, або утратою! З такими почуваннями повинні й ми заховувати, читати і любити лист з дому від Батька, що зайшов і до нас, на цьому вигнанні сліз і терпінь, яким теперішнє наше життя.

Звичай читати св. Письмо кожної днини, хоч би хвилинку, повинен стати звичасм кожної християнської родини. Те читання повинно бути щоденним кормом людей; воно ж кормом здоровим, цілущим, скріплюючим, воно й повинно в великій мірі заступити те, що бідні, засліплені люди уважають за конечний корм кожної днини: читання газет.

Які безконечно важкі завдання нашого Собору, — завдання, як виконати ті завдання, як розв'язати усі труднощі, як взятися до діла, щоб увесь нарід двинути і просвітити світлом з неба!

У Львові, вівторок хрестопоклонної неділі 1940 р.

† АНДРЕЙ.

М. О. ч. 72.

До Народу

Про безбожництво

„Рече безумен в серці своем пість Бог” (Пс. 13. І).

Правдиве заперечення існування Г. Бога є теоретично неможливе. Т. зн. чоловік ніколи не може дійти до правдивого переконання, що Бога нема. Так учить філософія, навіть нехристиянська (Кант). Хто твердив би, що напевно знає, що Бога нема, мусів би про себе думати, що все знає, а такий, очевидно, нерозумний. А той, що в серці своїм говорить, чи радше в себе самого вмовляє, що Бога нема, то робить це хіба тому, що хоче так поступати, чи так жити, як коли би Бога не було. А такий знову нерозумний, бо в житті не рахується з тим, що найважливіше і перше. Або ліпше сказати — що такий чоловік собі в житті ставляє за найважливіше і перше те, що не є Богом, себто робить собі бога іншого, — неправдивого Бога.

Кожний чоловік, чи хоче чи не хоче, мусить мати щось, що уважає за найвище, за найсвятіше. Бо така вже вдача нашої природи, що усе що робимо, робимо для якоїсь мети, щось хочемо осугнути. Та найвища і остання наша мета, то наш Бог. Хто жие на те, щоби заспокоювати свої пристрасті, для того пристрасті є богом. Про таких св. Павло каже, що їх богом є черево. Т. зн. такий чоловік не знає, не почитає, не любить нічого вищого, як тільки своє черево. Коли хто не хоче узнавати Всев. Бога, що царствує над небесами, то тільки тому, що умом і серцем не може сягнути вище понад своє черево, чи над якісь добра, котрі служать дочасному, матеріальному житті.

Пс. ІХ. ось як описує поступування грішника: „Грішник хвалиться своїми пристрастями і безбожник називає себе самого щасливим. Грішник стягає гнів Божий на себе, бо не питає про Божу волю у своїй гордості; для нього нема Бога. Порочні є дороги його життя, усюди і все. Не рахується з Божим судом і думає, що може сміятися зі всіх своїх противників”. (Пс. ІХ. 24—32).

А про тих видає пророк такий осуд: „Їх горло є отвертим гробом, своїми лукавими язиками, гадюча отруя під їх губами, їх уста повні проклонів і гіркоти, їх ноги скорі до проливу крові, знищення і горе на їх дорогах, а дороги мира не пізнали. Нема божого страху перед їх очима”. (Пс. 14 в Рим. III. 10—19).

Ясна річ, що хто в житті не узнає Бога, ні Божого Закону, той не навчиться виконувати своїх обов'язків, а через те живе як скотина. Хто заперечує Божий Суд, той живе для неповздержної змисловости, хоче тільки уживати (Прем. II. 1—21). Не знаючи Божого Закону, не можуть мати й поняття про правдиву любов ближнього. Праведник журиться і старається про убогих, безбожник не знає милосердя (Притчі 29, 7). Праведник дбає навіть про потреби худоби, а серце безбожника не знає співчуття (Притчі 12, 10). Душа безбожного жадна злого і не має ніякого згляду на добро ближніх (Притчі 21, 10). Чужу власність собі привласнює, обкрадає вдовицю і сироту, насичується чужим, несправедливо добутиим добром. Коли інші голодують, вони безоглядно тільки про своє дбають (Йов 24, 2—4). Безбожник є фальшивий „говорить мирно з ближнім, а в душі має недобрі наміри супроти нього”. (Пс. 27).

Ще гірші є такі безбожники, що знають, що Бог є, а з ненависти до Нього і до людей хотіли би Бога знищити; хотіли б Йому шкодити, та, коли б могли, то й з престола Його скинути. Коли між безбожниками є люди, яким Бог дав спосібності й розум, то, стративши Божу ласку і совість, стаються лютими ворогами Бога і просто слугами проклятого диявола. Во ж мусять вони бачити, що коли б дійсно Бога не було, то не треба би вічно про те говорити і нищити поняття Бога в людських душах. Як чого нема, то як же про це можна й говорити? А якщо Бог є тільки видумкою, про яку в казках оповідають, то хто ж розумний буде боротися з казками, чи видумками?! Може нема яснішого і певнішого доказу на існування Бога, як саме та ненависть диявола та злих людей супроти Нього. Вони є також свого роду свідками на те, що Бог є, що є паном неба і землі, що все сотворив, що всім промишляє, що нам дає спасіння.

Але є і інші розумові докази на те, що Бог існує. Вони такі ясні і певні, що нема чоловіка, хоч трохи розумного, котрий би їх не признавав. Усі ті докази полягають на тому, що ми бачимо і руками дотикаємо кожної днини Божих діл і з тих діл пізнаємо Його. Ті діла — то наслідки Його праці, чи ділання. Бо ділаючи й працюючи, не працює Бог так, як хтонебудь з нас, себто не мучиться, не потребує відпочивати й не потребує ніякого матеріялу. Ми так пізнаємо Бога, як пізнаємо майстра по його роботі. Хоч і не бачимо будівничого, чи теслі, що побудував хату, чи церкву, а однак знаємо, що він є. Пізнаємо теж, чи він є гіршим, чи ліпшим майстром. Є то така загальна правда, що й кожний безбожник мусить її признавати. Безбожникові, який каже: „Бога нема”, скажіть: „Я вам покажу годинник, що його не робив ніякий годинникар, хату, що її не будував будівничий, чоботи, що їх ніхто не робив” і т. п. На таке відповість він, що це неможливе. Тоді скажіть йому: Ось годинник, про який ви самі говорите, що його ніхто не зробив: подивіться на небо, в напрямі півночі, коли світять усі зорі! Ось середина годинника: полярна зоря, а довкола неї обертаються так, як вказівки в годиннику, усі зорі, а цілий круг перебігають в 24 годинах. Чи це не годинник? Про цей годинник я говорю, що його Всеб. Бог сотворив, а ви говорите, що сам себе зробив, що випадково повстав. Коли ви за правду приймаєте, що таке можливе, то чому ж не вірите мені, коли вам покажу годинник, що його ніхто не зробив? Я ж ваші слова повторюю! Коли бачите дим, всі ви, безбожники, говорите: „Десь горить!” Коли бачите пшеницю, чи бараболу, кажете: Хтось засадив бараболу, чи посіяв пшеницю. А про всі дерева кажете, що вони випадково сталися!

М. О. ч. 73.

Преоєв. Никита іменованій великим хартофілаксом Митроп. Капітули.
Від М. О. 3. IV. 1940.

М. О. ч. 74.

О. Рудь Стефан іменованій соборним крилошанином Митр. Капітули.
Від М. О. 3. IV. 1940.

М. О. ч. 75.

О. Андрій Пеленський, парох Лисятич, іменованій почесним крилошанином Митроп. Капітули.
Від М. О. 3. IV. 1940.

М. О. ч. 59 — 2.

Взиваючи всіх священників на Еп. Собор, узгляднюємо трудність часів, що багатьом не позволяє частіше бути у Львові. Однак обов'язуємо кожного, щоби впродовж одного року і кількох тижнів, себто до Христового Вознесення 1941 р. приїхав до Львова, побув тут не менше одної днини і в тому часі перечитав всі соборові рішення, проголошені аж до хвилі прибуття до Львова, та щоб, як учасник Собору, зложив ісповідання віри, перечитав соборові декрети, підписав їх, зглядно на руки одного зі секретарів Собору зложив свої пропозиції, чи завваги, наколи їх вже передтим не переслав з кондеканальними, або й сам. Наколи хто з Всеч. Отців є перешкоджений й не може приїхати до Львова, перешле своє оправдання до Митроп. Канцелярії для соборових суддів, котрих урядом є судити, чи причини оправдання є достаточні.

Від М. О. 3. IV. 1940.

М. О. ч. 59 — 3.

М. О. іменує судьями Собору: о. кан. Ю. Дзеровича, о. кан. В. Лициняка і о. дек. Александровича.

Від М. О. 3. IV. 1940.

М. О. ч. 76.

З огляду на щораз більшу трудність при набуванні церковного світла, звертаємо увагу Всеч. Духовенства, що воскове світло можна заступити лямпками, в яких горить якийнебудь рослинний олій. Коли олій не є досить чистий, щоби горів, можна до нього додати кілька капель нафти. Олій можна би заступити маслом з молока. Якщо в кооперативах по селах можна ще дістати правдиву оливу, можна би з неї зробити запаси, як світло церковне. Щоби уникнути небезпеки вогню, поручається ляміку з оливою ставляти в миску з піском.

Від М. О. 3. IV. 1940.

М. О. ч. 77.

М. О. поручає Всеч. Отцям принагідно привезти до Львова усі старші метричальні книги, лишаючи собі тільки метрики народжень від около половини XIX. ст.

Від М. О. четвер хрестопоклонної седмиці.

М. О. ч. 78.

О. Тимотей Ковалюк іменованій почесним крилошанином Митр. Капітули.
Від М. О. 15. IV. 1940.

М. О. ч. 59—4.

Секретарями АЕп. Собора іменовані: о. Галянт Микола, о. Новосад Івац і о. Белей Василь.

М. О. ч. 59—5.

До о. кан. Галянта, першого секретаря АЕп. Собору.

Поручаючи Вам уряд з титулом першого логотета, пригадуємо Вам, що обов'язком Вашим буде: 1) На соборових зібраннях відчитувати голосно іспові-

дання віри і бути свідком зложення того віроісповідання всіми священиками АЕпархії. 2) Порядкувати і Митроп. Капітулі передавати усі пропозиції членів Собору, себто цілого Духовенства. Ту працю сповнятимуть з Вами другий і третій логотет Собору. Їх будете, одвітно до потреби, скликувати на паради. На тих парадах будуть Всеч. Отці логотети ділити між собою працю.

Від М. О. 15. IV. 1940.

М. О. ч. 79.

Прс повертаючих до нашого обряду.

М. О. подає до відома Всеч. Духовенства, що тих, які нелегально покинули наш обряд і до нього тепер повертають, треба приймати з якимсь торжеством, себто жадати від них передусім, щоби при двох свідках заявили, що після того, як нелегально перейшли перед староством на інший обряд, — тепер до нашого обряду хочуть вернутись, що жалують свого поступку та обіцяють тепер вірно аж до смерти, по волі св. кат. Церкви і св. Отця Папи, тривати в своєму обряді. Відтак повинні приступити до св. Причастя в церкві, перед цілим народом

Від М. О. 15. IV. 1940.

М. О. ч. 80.

До Духовенства МИР ВАМ О ГОСПОДІ!

Питаються священики, чи можна і чи добре було б оснований нові брацтва, зглядно провадити і реформувати давно існуючі.

На те відповідаю, що не тільки можна, але конечно треба, щоби в кожній парохії було бодай одно, добре зорганізоване і добре ведене брацтво. Від того залежить добро цілої парохії. Де такого брацтва немає, там майже неможливо священикові добре провадити парохію. Тому мусимо безумовно у тім напрямі користуватися даною нам конституцією, свободою совісти та культу і парохію якнайліпше зорганізувати, зачинаючи від організації брацтва. До тої організації безумовно треба, щоби старшина брацтва сходилася бодай раз у тиждень, а щонайменше раз у місяць у пароха та параджувалася над потребами парохії і над способом як зарадити їм.

Де того звичаю частих сходин брацтва нема, там безумовно мусить бути впроваджений; без нього парохія є мертвим тілом. Хоч поміж нами є мало людей, які були би добрими організаторами, то однак мусимо це робити. Така організація парохії не є трудна. Треба тільки забиратися до неї з повною надією на поміч Всевишнього. А тоді кожна праця в тім напрямі, навіть найпримітивніша, безумовно принесе навіть великий хосен. Зачинаючи це діло, треба, очевидно після довгої молитви та випрошення з неба потрібної помочі, запросити до себе 3 або 4 найповажніших і найпобожніших парохіян, може осібно господарів, а осібно господинь, а може і разом. Після спільної з ними молитви зачне парох з ними свобідно розмовляти про свої журби. А журбами душпастиря — то, загально кажучи, добро цілої парохії. Бо немислима річ, щоби душпастир не розмовляв про цю свою журбу та про це страшне завдання, яке має сповнити, з побожними парохіянами та не шукав у них помочі! Це не мислиме, бо без тої помочі душпастир не може добре сповняти своїх обов'язків.

Перша розмова дасть душпастиреві стільки матеріялу і помочі, що буде опісля з тугою чекати на друге зібрання. Бо перше зібрання переконає його, яка успішна поміч парохіян і то, очевидно, не матеріяльна, але духовна поміч.

Якіж головні журби священика? Люди, що живуть в дикому подружжі, люди що дають згіршення, діти, що до школи не ходять і катихизму не вміють, вдовиці, котрим треба помочі, сироти, котрим треба заступни батьків, більша участь вірних у богослуженнях, спільні молитви по хатах, великодня сповідь, ті що раз тільки в рік сповідаються, ті що на Пасху не сповідаються, може журба про сек-

тантів, осторога перед злою книжкою, способи розширення тверезости, культ Пресв. Евхаристії, часте св. Причастя, Причастя дітей, погодження людей, що живуть в ненависті і без кінця інші потреби місцеві... Бо ж душпастир журиться за всіх і про все, а не маючи змоги усім допомогти, мусить шукати тієї помочі у ліпших парохіян. Така розмова з парохіянами про всі ті справи, хоч би й не принесла іншого хісна, вже тимсамим станеться елементом поступу і поправи для цілого села, а тим способом, що втягне тих побожніших людей в круг душпастирського ділання Церкви, научить їх думати про загальне добро парохії, це добро цінити і про це добро дбати. Не всі вичислені справи можуть бути предметом журби священика і журби ліпших парохіян. Не в кожній тій справі знайде така рада брацтва орудник поправи чи поступу. Щоб той орудник найти, треба буде 10 разів до предмету вертатись, а передусім треба буде довго і витривало молитися про той предмет. Не відразу удасться нпр. довести до вінчання тих, що живуть у нелегальному подружжі, але після молитов і при Божій помочі буде то, може, не таке трудне, як зразу видавалося. І так з кожною справою парохії; над кожною зокрема треба працювати, шукати заради, молитися. Може треба буде й довго шукати способів, може й 10 разів пробувати, може 10 разів і 10 способів ужити, а на кожний випадок треба журитися і шукати способу.

Коли Всевишній покличе нас перед Свій суд і коли Божому суді зачнуть розтрясати усі ті справи парохії та повірених нам душ, покажеться може першусього, що тих справ є 100 разів більше, як ми думаємо. Бо довкола кожної душі, родини і хати збирається множество таких питань. А коли на Божому суді запитаються нас, що ми зробили для того, щоби кожну з тих справ по-божому розв'язати, або наперед її посунути, що ж відповімо та чим будемо боронитися! Що ж ви зробили, Отці, щоби виплекати в народі загальний звичай наголос говорити щоденні молитви, або їх співати? Що ви зробили, щоби усунути дане згіршення, або навернути даного грішника, порятувати ту вдовицю, допомогти тій сироті, — словом: з безконечної журби доброго душпастиря, добра організація брацтва багато справ розв'яже і в многих справах поможе. Загально можна тому сказати, що саме говорення про ті справи з добрими парохіянами є конечною умовиною доброго пастирювання. І сміло можна сказати: добре зорганізоване брацтво є першою працею і першою журбою душпастиря.

Та не журиться, чи ті, запрошені вами господарі і господині, молодці і дівчата, є вже в брацтві, або в його раді, чи їх там іще нема. Брацтва, їх організація, вибори до виділу, чи ради, таця, світло брацтва — все то дрібні справи, які ще прийдуть на порядок денний, але тисячі справ є важніших і перших.

Як довго поміж вірними, а душпастирем нема того живого контакту, як довго у вірних нема того загального дбання про добро парохії, — парохія, як така, не жие. Цілком так само, як не жие родина, що спільно не віддає Богові того, що Йому належиться. Така родина є трупом і така парохія є трупом. Життя благодаті не лучить між собою членів тої парохії якимись зовнішніми зв'язами, які свідчили би про життя тої суспільної клітинці, якою є парохія, чи християнська родина... Кожний зокрема може бути навіть зв'язаний Божою благодаттю з цілою Христовою Церквою, але коли не бере участі в житті парохії, як такої, як не дбає про її добро, парохія для нього не існує, а він для парохії чужий. По містах буває таке, що навіть добрі християни пригадують собі свою парохію лише тоді, коли треба метрику взяти, дитину охрестити, або вінчатися, а поза тим навіть не знають до якої парохії належать. Хто ж не бачить, що це не є в порядку?!

Життя парохії є незвичайно важним елементом у християнському житті людей. Тож, поручаючи Всеч. Духовенству працю над брацтвами, прошу добре обдумати, якими орудниками АЕп. Собор міг би розбудити це парохіяльне життя. По моїй думці, було би може добре, приписати кожному душпастиреві такі засідання, хоч би й спільні для усіх відділів брацтв. Тих брацтв багато, а боюся, що

мимо цього нема по парохіях того братства кат'єксохен, яке є серцем парохії. Кожне з існуючих таких братств може бути таким серцем парохії. Але стається воно ним не силою статутів, але силою мудрого проводу душпастиря. Той провід безпастанно потрібний; без него найідеальніше зорганізоване братство зниде до місяця. Якщо провід братства буде мудрий, — тоді й розбита парохія, що від літ є трупом, починає жити вже від першого такого зібрання, як я його описав. А при дбайливій праці тої мудрої голови, впродовж року може бути так основно змінена, як ціла природа змінється під лучами теплого весняного сонця. Але 100 разів більше, ніж мої слова, дасть Вам Всеч. Отці, Божа Мудрість, зрозуміти та відчутти, що є парохія і чого їй треба. Нехай же провадить наші парохії сама Божа Мудрість, що її Отець милосерний зсилає з неба на усі душі, які щиро кожної днини повторяють слова „Отченашу”: „Да святиться Імя Твоє, да прийдець царствіє Твоє”.

Від М. О. 15. IV. 1940 р.

М. О. Ч. 81.

АНДРЕЙ, Митрополит.

ДО ДУХОВЕНСТВА ПРО ПАСХАЛЬНУ СПОВІДЬ.

Пригадую Всеч. Отцям умовину, без якої пасхальна сповідь може бути нагодою до гріха для многих парохіян. Тою умовиною є, щоби вони мали змогу сповідатися перед чужим священиком, а не своїм парохом. Люди мусять знати, що їх парох не вимагає, щоби вони перед ним сповідалися, що мають повну свободу сповідатися у кого іншого, а парох мусять старатися, щоби люди мали ту нагоду сповідатися. В противному випадку знайдеться багато таких, які зі сти-ду перед священиком і зі страху закриють гріх і святокрадсько будуть сповіда-тися та причащатися. Крім того треба дуже яскраво говорити про затаєні грі-хи, святокрадську сповідь і потребу поправити таку сповідь, хочби й по літах, і то загальною сповіддю від послідної доброї сповіді.

Від М. О. 15. IV. 1940 р.

М. О. Ч. 82.

ДО ДУХОВЕНСТВА ПРО БЕЗБОЖНИКІВ І З'ЄДИНЕННЯ ЦЕРКОВ.

Щоби уникнути всякого непорозуміння, мушу насамперед заявити, що я комунізму, як такого ніколи не назвав і не називаю нашим ворогом чи ворогом Церкви. Адже ж є і євангельський комунізм, що полягає на євангельському вбожестві і на спільно́ї життя, до якого я сам признаюся і належу від більше, ніж 50 літ. А якщо припадково могло би здаватися, що комунізм, чи комуністів називаю ворогом, то або незрозуміння моїх слів, або помилка, до яких дав причину неясний мій висказ. Ворогом Церкви і релігії називаю безбожництво, яке саме тим хвалиться. Коли безбожників назвав я припадково ворогами, то є це висказ також песистий, або зле зрозумілий. Ворогом Церкви і релігії є ложний принцип безбожництва. І тимто безбожники, як представителі ворога, є в тому стислому значенні й самі ворогами. Але, побороючи ложну ідею, ми людей не перестасемо любити та уважати їх за бідних, засліплених, недужих братів. Тому і нераз прошу і звиваю до молитов, про добро безбожників, про їх навернення та спасіння.

В 11. числі „Безбожника” (з 11. IV. 1940) появилася стаття, („Глава уніятов”), якої автор робить мені різні закиди. Очевидно, не буду на них реагувати. Одначе один з них, який може, по думці автора має бути похвалою, є для мене нагодою, якої поминути не хочу, аби не поділитися з вами моїми думками про будучність великого діла З'єдинення церков. Там кажеться, що в рядах духовенства є люди, які мріють про розширення кат. віри на цілий схід... „но старий політиконт Шептицькій считаєт їх незбиточними...”

Безумовно трудно передбачити, щоби наша Церква могла розширитися на

цілий Союз Соц. Держав. Як довго советський уряд буде признавати безбожництву, себто найбільшому і найзавзятішому ворогові не тільки католицької та православної Церкви, але і всякої релігії взагалі, упривілейоване становище, не будуть могли приклонники З'єдинення церков зробити нічого іншого, як молитвами і працею над собою приготувитися до тої праці в хвили, коли Всев. Богові сподобається ту працю одобрити і поблагословити. Діло З'єдинення Церков є Божою справою і відповідає так бажанням самого Спасителя і Бога І. Христа, що по плоті зродився з Преч. Д. Марії, як чоловік, і царствує на небесах і на землі, що ніхто з християн не може сумніватися, що мусить скоріше чи пізніше прийти хвиля, в якій буде вислухана молитва Спасителя, висказана перед його Страстями: „Не про сих тільки молю, але й про тих, що задля їх слова увірять в Мене, щоби всі були одно, як Ти, Отче в Мені і Я в Тобі, щоби і вони одно були в Нас; щоби світ вірив, що Ти Мене післав” (Йо. XVII. 20).

Та не може бути, щоб християнин, читаючи в св. Євангелію ті пресвяті слова архієрейської молитви нашого Спасителя, не бажав цілим серцем здійснення того ідеалу, над яким працюємо і ми слабими своїми силами. А тим ідеалом — то З'єдинення усіх вірних в єдності у св. Вселенській Церкві. По Христовому бажанні, З'єдинення це всіх між собою і в Ньому, мало б до того причинитися, щоби світ вірив, що Бог, Небесний Отець Його, Христа - Месію, прислав на цей світ. Тому то й ми усі і я разом з вами віримо в будучину того великого і святого діла та надіємося, що прийде хвиля, в якій зможемо обійняти усіх наших нез'єдинених братів, повернути їх до єдності зі Вселенською Христовою Церквою і світові, що так від віри відступає, дати той великий і могутній доказ, що Божа Премудрість, друга Особа Пресв. Тройці, зійшла з неба на землю, сталася чоловіком і умерла на хресті для нашого спасіння. Дати цей доказ і тим доказом повернути до християнської віри може сотки тисячі наших братів, що від віри відступили, це завдання, для якого варто жити і вмирати. А що, даючи той доказ, що Христос-Спаситель є обіцянним старозавітними пророками Месією, причинимося хоч в маленькій частині до повороту тих зі жидівського народу, що від свого Бога і своєї релігії відступили та до приєднання їх до тої св. родини, якої Христос є головою, то мусить це нас тим більше захопити до тих жертв, трудів і молитов, які випросять з неба той великий доказ, що його з нетерпеливістю очікують й самі безбожники. Бо, якщо яке явище може бути знаком зближачоючого часу, то ним може і мусить бути той дивний факт, що ніхто так не інтєресується релігійними питаннями, ніхто так не любить говорити про Бога, як саме ті, що про себе твердять, що вони є безбожниками і ворогами усякої релігії. Вони свідомо чи несвідомо шукають Бога, тужать за Ним і очікують тої хвилі, коли якийсь могутній доказ з неба дасть їм зрозуміти, ким є Цей, що вони Його не знають: Цар царствуючих і Господь господствуючих, — Той, що живе, царствує, побіджає найбільше і найуспішніше тоді, коли Його противники думають, що вже цілком побідили. Ми віримо і надіємося, що й тепер Христос - Цар так побідить Своїх противників-безбожників, що вони припадуть до Його ніг і, як блудні діти, відадуть Йому себе і все своє, щоби Він і над ними царствував і провадив їх до вічного спасіння. Ми віримо, що та хвиля тріумфу Христа-Спасителя і Його св. Церкви прийде, що вона наближається, що воїна, може, недалеко. Може бути, що Бог нам, живучим сьогодні, а умираючим завтра, не дасть діждатися тої великої, а святої хвилі, та це не перешкоджає нам для тої хвилі жити і вмирати та очікувати її. Бо наша надія переповнена безсмертям. Як би тільки це одно могли зрозуміти ті бідні, невидючі наші брати-безбожники, коли б вони могли зрозуміти, що є якась безсмертна надія, що є якесь життя поза гробом, то вони до нас прибігали б, як до джерела спасіння; вони жертвували б усьо, навіть дочасне життя, щоби статись учасниками тої без-

смертної надії. Тому не переставаймо молитися за бідних, невидючих наших братів і так, як щодня молимося про З'єднання усіх у св. Вселенській Церкві, будьмо переконані, що ті наші молитви, такі згідні з послідною молитвою Христа-Спасителя, будуть без найменшого сумніву вислухані. І станеться те, чого ніхто не предвиджує й, що уважають за неможливе: Усі вірні Христу і віруючі в Нього будуть одним в Його св. Церкві і тою своєю єдністю переконують усіх невірюючих, що Всевишній Бог післав Христа, а Він нас посилає для праці над їх добром і над вічним спасінням нез'єднених і всіх безбожників.

Від М. О. 17. IV. 1940.

М. О. Ч. 83.

Подаю до відома Всеч. Духовенства, що, бажаючи сповнити свої душпастирські обов'язки супроти тих наших вірних, які є переселені за східні границі нашого краю, наміряю звернутися до уряду СРСР з проханням дозволити уможливити мені і десятком священникам душпастирську працю поміж тими переселеними. Всеч. Отців завзиваю, щоби до мене зголосилися ті, які бажали би брати участь в тій моїй душпастирській виправі.

Від М. О. 17. IV. 1940.

М. О. Ч. 84.

Здається, що бодай вчисті завели нас надії на справне функціонування наших поштових шляхів для подання до відома усіх священників в АЕпархії чисел проголошуваних у Львові „АЕп. Відомостей”. З вдячністю і з великим признанням мушу піднести жертвенну працю деяких Отців в тому напрямі, але зі жалем мушу піднести і те, що багато Отців, після одержання числа „АЕп. Від.” нічого не зробили, щоби подати це до відома своїм кондеканальним, а навіть найближчим сусідам. Тому прошу всіх Отців, які дістали з канцелярії копії „АЕп. Відомостей”, написати чи сказати, де і кому ті копії віддали, зглядно чи і які нові копії зробили, щоби колегія соборових секретарів і потарів могла застановитися над способом поправлення дотеперішньої системи, або замінення її на ліпшу, поправішу.

Від М. О. 17. квітня 1940 р.

Промова

ІХ ВИСОКОПРЕОСВ. ОТЦЯ МИТРОПОЛИТА НА ОТВОРЕННЯ ЛЬВІВСЬКОГО АЕПАРХ. СОБОРУ В СВІТЛИЙ ЧЕТВЕР 19. IV. ст. ст. 1940.

У важну хвилю життя нашої Епархії витаю Вас, Всеч. Отці, як учасників АЕп. Собору. — Здається мені, що не можу ліпше пояснити значення його, як представленням, як до нього прийшло.

Пам'ятаєте, Отці, що ще від початку війни зачав я запрошувати на давніші т. зв. „Консисторські сесії” усіх священників, що були присутні у Львові. Мені треба було ближчого контакту з ними, а для них участь в таких Епарх. радах могла бути нагодою корисної праці і заняття, що нераз рятує положення серед хвилевих труднощів життя. І так збиралися ми через місяці: жовтень, листопад і грудень. Від хвилі, коли через конфіскату цикльостилю неможливо було видавати хоч і як вже коротких „Архiep. Відом.”, з 1. січня 1940. р., положення, а через те й наша праця змінилася. Вміру, як зовнішнє положення, спричинене війною, ставало щораз більшою трудністю в праці, треба було нам здобуватися на чимраз більше інтензивну працю. Через 3 місяці і Отці і я, усі ми переконалися, що такі Епарх. ради мають добру сторону і можуть нам принести не одну користь. То піддало мені думку, чи не далось би, мимо усіх труднощів, які з природи речі ставались з кожним днем ще більшими, здобутися нам на найбільшу міру інтензивності праці цілої Епархії та відбутися у Львові АЕпарх. Собор. Хоч і як ди-

воглядною та гадка могла видаватися, я поділився нею з Вами в день Нового Року, коли Ви були добрі мене відвідати, щоб пожелати нашій Церкві якнайкращого розвою в цьому році. Я заявив, що пошуся з думкою скликати до Львова АЕпарх. Собор та представив відразу, що це, що в наших часах не до виконання, себто з'їзд усіх священників, можна кількома зарядженнями так змінити, що осягнеться те, що важне, не накладаючи на Духовенство тягару того з'їзду. Водночас ми зачали з 1. січня проголошувати на наших четвергових Епарх. радах те все, що у нормальних часах бувало проголошуване друком в „АЕпарх. Відомостях”. Ми ужили тоді наче легальної якоїсь фікції, щоб заступити щомісячне видання „АЕп. Відом.” Те, що в четвер в приявності перебуваючих у Львові священників було прочитане, уважалось проголошеним. А те, що в тих оголошеннях мало бути законом, постановили ми, старинним звичаєм, крім того ще проголошувати це прибиттям тексту на дверях Архікатедр. Храму. Те, що мало бути читане, доходило мало до відома цілого Духовенства дорогою відписів, передаваних з рук до рук, т. зв. „поштовими шляхами АЕп. Відомостей”.

Дорога ця була далека, а спосіб нелегкий, бо обтяжував Отців, хоч і добровільно приймаючих той тягар, konieczністю переписування цілого тексту. Тому й не дивота, що навіть після кількох місяців текст наших Відомостей не дійшов ще до границь Епархії. Але так певно було за часів наших прапрадідів, коли не було ще ні телеграфів, ні пошти, ні залізних доріг, коли незаний був друк, а папір рідкістю. Та наша пошта, супроти тих усіх труднощів могла видаватися повільна, а робота її не дуже то справна. Тут треба піднести і ті обставини, що папір дійсно ставався рідкістю, так, як у якому XIII, чи XIV. стол. ставав дорогим. За лихий, деревляний папір треба було платити одного рубля за аркуш і тим іще тішитися. А дотого треба було той, так дорого куплений папір, ховати, як які скарби. Бо кожної днини були ми наражені на те, що при першій-ліпшій нагоді зникнуть всі запаси паперу — так, як зникли машини до писання, бюрка і столи, а в першій мірі цикльостиглі, тектографи і друкарські машини. Мимо усіх тих труднощів „Арх. Відомості” проголошувані замість друком, на Епарх. радах, у четвер, доходили і доходять до відома Духовенства, очевидно не без усильної праці многих Всеч. Отців, яким при тій нагоді мушу висказати найсердечнішу подяку.

Мій проєкт скликати Епарх. Собор прийняли Ви прихильно, не добачуючи у виконанні того пляну неможливостей. Але до цього діла треба було приступати поволі і осторожно. Бо ніхто з нас це знав, чи у воєнних часах не прийде якась пова непередбачена перешкода, яка вчинить ціле діло неможливим. Можна і треба було одначе до нього приготуватися. Зі своєї сторони, в ряді декретів, читаних на Епарх. радах, порушував я деякі питання, які, як здавалось мені, були важним і конечним предметом нарад Собору. А передусім заохочував я Вас до предложения завчасу своїх побажань і пропозицій. Щоб помогти вам орієнтуватися в предметах, про які могла бути мова на Соборі, заохочував і радив я докладно перестудіювати рішення наших провінц. Синодів: Замойського з 1720. р. і Львівського 1891. р. які перейшли майже усі ділянки християнського життя і душпастирської праці Духовенства — через що своїми рішеннями найліпше можуть піддати Вам думки про можливі й потрібні будучі рішення нашого Собору. Зі своєї сторони підготовлювався і я. І думав я спочатку, що вже під кінець березня буде можна Собор зачати. Однак з обережності та зі страху, щоби не стягнути на себе та Духовенство закиду, про який згадує Євангелист: Цей чоловік зачав будувати, а не може докінчити” — я зволікав і відкладав справу. Щойно дня 13. квітня (н. ст.) видав я послання „До Духовенства і вірних”, яким запросив я усіх священників Львів. АЕрпахії на Собор, що після цього послання мав зачатися в Світлий Четвер ц. р. торжественним Богослуженням. Осібним пись-

мом, підписаним в суботу першого тижня Чотирнадцятиці, запросив я на цей Собор верховних настоятелів наших муж. монашх чинів і всіх еромонахів. При тій нагоді протестував я у тому письмі проти знесення монастирів і конфіскації усіх нерухомих і рухомих дібр цих монастирів, як проти тяжкого удару, заданого нашій Церкві і нашому народові.

Наспів Світлий Четвер. Тому, що з огляду на лихе здоров'я не міг я брати участі в торжеств. Богослуженні в церкві, заступив мене Кир Никита, що з Пресв. Кир Николаєм, Впр. О. Мітратом Йосифом, в асисті цілої Капітули і Духовенства відправив торжественне Богослуження, в наміренні помочі св. Духа для праць Собору.

Передусім мусимо Виреп. і Всеч. Отці, зложити Всевишньому найгорячішу нашу подяку за те, що допровадив нас до хвилі, коли Його св. ласкою, в Його Ім'я і з Його поміччю зачинаємо це важне для АЕпархії діло. Хоч поміч з неба потрібна нам для кожного нашого діла, хоч без Божої благодаті нічого доброго не можемо зробити, Всевишньому подобалося одначе виявити нам в цьому ділі особливішу опіку і поміч. Не звертаючи уваги на многочисленні наші гріхи, все ж дозволив нам Г. Бог зачати сьогодні те трудне діло на Його хвалу. Всевишній Господь, який „серцем сокрушеним і смиренным не гордить”, побачив, що нашим намірам не була і не є порожня слава у людей, як і метою нашою не хвилиевий успіх. Бо всі ми приступаємо до цього Собору в душі християнського покаяння. Віддаючи Всев. Богові в Тройці єдиному поклін богочитання, ми принесли Йому Евхар. Жертву Хресної смерти Христа-Спасителя в доказ саме нашого поклоу, нашої служби, нашого віддання Його пресвятій Справі. В Його Пресв. Ім'я приступаємо сьогодні до діла Собору, як до акту всенародного покаяння. В ньому шукаємо поправи усіх пороків, похибок, гріхів і блудів у христ. житті нашого народу та покаяння і поправи в усіх наших гріхах, пороках і незвершенностях. Тому діло цього Собору — то діло, від якого повинна зачатися нова епоха в історії нашої Церкви і народу. І так буде, як тільки Всевишньому подобається поблагословити нашу працю і довести її до успішного кінця. А Бог нехибно поблагословить її і певно дасть успішно її скінчити, якщо наша праця буде оперта на щирому христ. покаянні. Цього саме христ. покаяння треба нам перед Богом для вічного нашого спасіння, того нашого покаяння треба й нашому народові для його вічного спасіння. Бо, якщо гріхи людей стягають на весь на-рід Божу кару і довги тих гріхів можуть ставати таким тяжким тягарем, що ко-нечними стаються тоді важкі страждання невинних та грікі сльози і жорстокі діла покаяння винних, то, здається, що терпіння, які стягнули на весь наш на-рід ця війна, є бодай вчасті карою за гріхи, яких міра переважила.

Всеч. Отці пам'ятають, що довго ще перед війною в кількох числах „Арх. Відомостей” оголошував я свої роздумування під титулом „Хто винен?”. Мучила мене думка, що причиною терпінь нашого народу, терпінь, які вже тоді були чималі, та які, як здавалось мені, були заповідженням більших іще терпінь у світовій війні, були в великій мірі спричинені нашими гріхами, нас, священників. Як змора, як недобрый сон, вертається до мене ця гадка й тепер, коли страждання невинних стаються з кожним днем більші. Мущу щиро поділитися з Вами, Всеч. Отці, моїми думками:

Коли б ми були певні, що Пресв. Таїнства Христової віри, які іменем Христа уділяємо нашим вірним, піхто з нас не приймає по-святотрад-ськи, — то могли би ми бути вільні від того страшного питання „Хто винен”? Але, коли майже напевно знаємо, що з-поміж християн нашої АЕпархії, не один може прийняв святотрадським способом Пресв. Т. Евха-ристії, то кров мусить нам в жилах стипатися і зі жахом мусимо питати себе: „Хто винен”? Бо до уст святотрадника понесла священника рука Пр. Жертву

Христа, Його Тіло і Кров! А що кожне святотрадіство являється історичним повторенням Юдиної зради, — то фактом є, що хтось з наших вірних стався „повинним Христової Крови“, себто стався винним убивства Христа! І фактом є, що при цьому страшному злочині стояв недалеко один з нас, священників! На згадку про це аж дрож переходить по цілому тілі! І через те питання: „Хто винен?“ стався подібне до Архангельської труби, що кличе нас, священників, на суд.

А що сказати би на те, коли б то не простий християнин, який не досить знає катихизм, такого убивства допустився, (а і в тім чи нема вини священника?) але вже один з нас, священників Христових, учеників чи апостолів, один з них — з тих, яких він зове братами і приятелями, яких вивидив понад всіх людей, — один з нас, яким у руки вложив чашу Своєї Крови, став зрадником і чашу Пресв. Крови віддав демонам на поталу! Якими ж сльозами і яким покаанням змити цю пляму з історії нашого Духовенства?! Як зірвати тії невольні в'язи, які нас усіх злучили з демонським ділом Іскаріота?!

Бо, якщо святотрадіство простого християнина, що не знає катехизму, є страшним нещастям для цілої громади і народу, то якою вагою важити прігнітаючий ввесь нарід тягар Юдиної зради, сповненої священником?!

Цей злочин тисячі разів страшніший ніж тамтой; то таке нещастя для цілого народу, що його наслідки трудніше усунути, ніж наслідки кривавої війни. А перед небом і землею стид такий, що хіба під землю треба скритися, хіба скали і гори звивати треба, щоб прикрили і заслонили нас перед тим непонятним, страшним соромом, який спливає з того злочину мерзеним, невольним калом на наші церкви, хати, родини, установи й на наших дітей. Врудом і смородом наповнена земля і її підвалини аж трясуться з обурення на злочинця, що стягає таке нещастя на нас усіх! А може він досі ще не покався? І не тільки „може“, але таки напевно не покався! Бо відкинути від себе Юдину зраду і очистити душу з тої невольної прокази, це ж річ так шалено трудна, — вона так перевищає усякі сили людства, що навіть всенародна думка від двадцяти віків така, що Юда Іскаріот не кається. А Юдина зрада лишає на душі таке невольне п'ятно, що затемнилося би сонце, як би Всевишній у безконечному милосердю не чекав на покаання проклятої душі нещасного, що вже одною ногою у вічній погібелі!

Будучи ділом покаання за гріхи людей і Духовенства, мусить наш Собор обдумати орудники поправи і шукати доріг на те, щоб уровень християнської праведности серед народу та христ. зверхности серед священників так піднести, щоб упадок священника у тяжкий гріх був так незвичайно рідким випадком, що святотрадіське Причастя його було б неможливе. Певна річ, неможливим воно ніколи не станеться, як довго чоловік має свобідну волю, але воно може і мусить статись так морально неможливим, щоб сама думка такого упадку потрясала зі страху душу кожного християнина.

Відвічний звичай, практикований на всіх Епарх. Соборах кат. Церкви вимагає, щоб усі учасники Собору зложили визнання кат. віри по формулці, приписаній Урбаном VIII. Перед тою торжественною присягою запрошую Вас, Всеч. Отці, відспівати зі мною молебень. Преосв. Кир Никита, як Генер. Вікарій, взяв на себе обов'язок логотета Собору і зволить формулу визнання по дотеперішній практиці наголос відчитати церк. словянською мовою. Передпоследніє речення від слів: „Сію віру“ будуть Отці добрі голосно повторяти за Преосвященним всі разом, а останнє речення: „Тако ми Боже помози...“ будуть Отці вимовляти кожний зосібна, приступаючи тут, до св. Євангелія. Отці, які нині не могли бути присутні, а прийдуть на другий четвер, тим самим порядком усі разом робитимуть визнання віри в приявності Кир Никити і після визнання підпишуться.

М. О. ч. 59—7.

М. О. передає Епарх. Соборові, як церковному судові, дисциплінарну справу Антона Мельника, бувшого пароха Балич загірних.

Від М. О. 9. V. 1940.

М. О. ч. 59—8.

М. О. подає до відома, проголошуючи в „АЕп. Відом.“, перших 10 правил, як пропозицію, зроблену АЕп. Соборові.

М. О. ч. 85.

М. О. подає до відома Всеч. Духовенства, що Преосв. Кир Йоан, зіставши помічним єпископом Преосв. Богачевського в З'єдинених Державах Америки, тим самим перестав бути помічним єпископом львівським і генеральним вікарієм Митрополита. За всі його праці в АЕпархії висказує йому Ординаріят найсердечнішу подяку і признання. Преосв. Йоанові бажаємо найуспішнішої праці і Божого благословенства на новому становищі, до якого Бог його покликав, та поручаємо його молитвам Всеч. Духовенства. Устають вправді споминання його в екстеніях, як помічника єпархіального єпископа, але рукополагані ним священники в нашій АЕпархії мають все обов'язок молитися за нього на Проскомидії, а всім прочим священникам поручаємо молитви за нього, як і за всіх прочих єпископів нашого обряду.

Від М. О. 23. травня 1940 р.

М. О. ч. 86.

М. О. обов'язує під канонічним послухом, заприсяженим, при рукоположенні, всіх священників, які дістали чи то на цикльостилю відбиті числа „АЕп. Відом.“ за X. XI. і XII. 1939. чи то відпис чисел за I. II. III. і IV. 1940. р. переписати ті документи і передати їх до відома найближчого сусіда. Коли хто зі священників зробив це, є від того канонічного обов'язку звільнений щодо чисел, ним переписаних і переданих, „АЕп. Відом.“ щойно тоді помістять пропозиції всіх декретів і правил АЕп. Собору, які були читані і передискутовані на соборовій комісії і на соборових зібраннях, коли будуть мати більший об'єм. Наразі будуть „АЕп. Відом.“ поміщувати тільки біжучі справи. Через те й їх числа будуть об'ємом своїм дуже незначні.

Від М. О. 30. V. ст. ст. 1940.

М. О. ч. 87.

М. О. пригадує Духовенству заприсяжений при рукоположенні обов'язок, не опускати парохії та душпастирської праці в АЕпархії. До того обов'язку долучає Ординаріят заборону під канонічним послухом зголошуватися до реєстрації в цілі опущення Епархії. Заборона ця обов'язує під суспензією іпсо факто. Суспенза падає і на тих, яких зголошує до реєстрації третя особа за їх відомістю і згодою і які проти такої реєстрації не запротестували.

Від М. О. 30. V. ст. ст. 1940 р.

М. О. ч. 88.

А. М. Галицький Митрополит

Духовенству і вірним благодать, мир і пастирське благословення

Близько два місяці, Дорогі Братя, не відзивався я до вас ніяким пастирським посланням. Це не тому, щоб я не мав був що вам сказати, — навпаки, так, як в попередніх місяцях, я кожного тижня хотів відзиватися до вас у різ-

них справах, в яких, як здавалося мені, міг я вам служити. Якщо того одначе я не робив, то тільки тому, що мм відбували у Львові АЕп. Собор, себто зі всіми Отцями, що мешкають у Львові і з тими з Отців, які могли до Львова прибути, що-четверга параджувалися ми над справами наших обов'язків супроти вас, вашого християнського життя та вашого дочасного і вічного добра. Коли прийде відповідна хвиля і коли Всев. Богу сподобається поблагословити нашу спільну працю, Отці Духовні перечитають вам більшу частину декретів того Собору, себто усі ті декрети, які відносяться до християнської праведности взагалі.

Ціль нашої праці на Соборі в цьому, щоб, передусім усі разом тепер самі священики, а відтак священики з цілим народом разом, зложили Всевишньому поклін Богочитання, подяку за всі Його дари, давані нам безперервно усім нам разом і кожному з нас зокрема, а відтак і перепросити Його за всі наші ухиблення та гріхи, якими так часто ми заслуговували на Божу неласку й Божий гнів. Вкінці, щоб застановитися над способом поправи, себто над тим, як нам, священикам, поправніше і досконаліше сповняти наші душпастирські обов'язки супроти вас і як нашою працею допомогти вам поправити усі гріхи, якими, може, утруднюєте, а, може, робите неможливим діло вашого спасіння. Хочемо теж допомогти вам піднятися зі всіх гріхів, в які попадаєте, та подати вам поміч, ліпше на будуче Господеві служити, сповняючи всі обов'язки християнського життя. З того бачите, Дорогі Браття, що та праця над Еп. Собором дуже важна і що вона відноситься також до вашого добра. Тому то вже перед двома місяцями, письмом з дня 17. квітня 1940. р. запрошуючи Духовних Отців на Собор до Львова, я і вас повідомляв про той Собор і просив про ваші молитви в тому наміренні. До того самого вертаюсь й тепер та усильно вас прошу, допоможіть нам своїми молитвами доповнити такого важного для цілої АЕпархії діла.

Промова

ІХ ВИСОКОПРЕОСВ. О. МИТРОПОЛИТА НА ЗАКІНЧЕННЯ СОБОРУ

з 1940. р.

Серед незвичайно важких воєнних обставин, довершили ми за Божою помічю важного діла: скликали АЕп. Собор. Які важкі були обставини, всі Отці, учасники Собору, знаєте. З найближчих учасників соборових праць двох наших товаришів-священиків померло, як жертви теперішніх обставин у Львові. Чотирьох найближчих співробітників арештовано, як і десятьох інших учасників Собору. Коли дотого додамо незвичайні труднощі, щодо подорожей і кореспонденції, заборону друкованого слова, брак світла, впродовж довгих не раз годин кожної днини, неможливість уживати наших архівів і бібліотек, отже брак найпотрібніших наукових книжок, а дотого потрясачі та в найвищому ступені болючі відомості, то треба уважати це незвичайною ласкою Всевишнього, що ми довершили того важного для життя Епархії і для нашої праці, для народу діла.

Праці Собору йшли поволі вперед, викликаючи не раз довгі дискусії. Багато питань, в яких, здавалося, гадки Всеч. Духовенства можуть бути поділені, після дискусії відкладали ми невирішеними на будуче. Ми держалися системи, не досить ще випробованої.

Усі священики АЕпархії були запрошені на кожну сесію Собору; кожний був обов'язаний бодай раз в році брати участь в нарадах Собору. Все те було причиною, що і декретів Собору і вирішених правил менше було, ніж хто міг би надіятися після таких довгих праць. Але коли, Отці, приглянетесь ближче порушеним питанням і вирішеним правилам, то маю надію, не будете уважати час, вложений в соборові праці, за страчений. З цих 31 декретів, і багатьох правил не

одно порушує важні питання і мусить бути зачислене до важних кроків наперед в житті і душпастирській праці Духовенства. І можемо похвалитися, що все, що одобрено Собором, є виявом однодушної волі та однодушного рішення цілого Всеч. Духовенства. Коли та однодушність не була виразна, коли заходили сумніви щодо практичності якогось правила, тоді відкладали ми його заєдно на другий Собор, щоби не накидати обов'язків, що їх загально не визнано коначними. Супроти того могло б здаватися, що рішення Собору мало практичні. Коли одначе з увагою прагнетеся, Всеч. Отці, довершеному ділу, то й побачите, що правила нашого Собору не є такі теоретичні, щоби не мали важного значення у практиці душпастирської праці та важнішого ще значення для священничого життя і священничих чеснот. Можна, а думаю, що й треба тут розрізнити поміж зовнішньою практичністю, себто практичністю зовнішньої праці, і внутрішньою практичністю, себто практичністю духового життя і чеснот. Через цілий рік старалися ми шукати передусім Божого царства і Божої правди, щоби рішення того АЕп. Собору були по змозі ділом покаяння і ділом любови Божої. Ми вправді наміряли обробити всесторонно усі сторони християнського життя, всі Божі заповіді, всі Таїнства і все, що може мати зв'яз з священничим життям і душпастирською працею. Але при такій всеобіймаючій програмі дбали ми передусім про те, щоби з якнайбільшим, по змозі, релієфом виявилася засада того, що я назвав би теоцентризмом. І може і без нашої волі рішення АЕп. Собору з 1940. р. так закінчені, що ту гадку яскраво висказують. Слова „теоцентризм” ми ніде не уживали. Ціла християнська наука і усяке церк. законодавство мусить бути в якомусь загально-християнському значенні теоцентричне, себто мусить Бога уважати найвищою метою й осередком всього того, про що може бути мова в християнстві. Але можна про теоцентризм говорити і в іншому, стислішому значенні, так, як й у христ. житті можна про Бога, Його права, Його справу і Його славу так на першому місці пам'ятати, щоби про все проче майже забути. Безумовно, праця для ближніх, дбайливість про убогих і любов до людей — то чесноти, що ведуть до Бога і свій осередок та мету усіх своїх змагань знаходять в Бозі. А одначе Христос сказав: „Убогих все маєте поміж собою, а Мене не все будете мати”. У тому значенні, в якому служба для убогих і ближніх не є службою, віддаваною Всевишньому в Тройці єдиному, в тому значенні, в якому Христос у 12. році життя, лишаючися в Єрусалимі, говорив Матері і св. Йосифові про справу Свого Небесного Отця, в якій Йому треба бути. І нам, Божим слугам, треба бодай часом зноситися до того поклону і служби Всевишньому, яка забуває про все на світі. Отже коли з увагою приглянетеся, Отці, рішенням нашого Собору, то спостережете, що може більше, ніж ми самі цього бажали, є ті рішення проявом так понятого теоцентризму. В них пам'ятали ми не тільки передусім, але й виключно про Божу справу, про Боже царство. Ми вправді наміряли переходити усі душпастирські обов'язки і усі душпастирські труднощі та сталося так, що рішення Собору з 1940. р. мусіли ми закінчити в хвилі, коли ще ми радили і застановлялися над обов'язками, що безпосередньо відносяться до почитання Бога в Тройці єдиного. Поза тою службою поклону, відданого Всевишньому, рішення нашого Собору доторкають тільки обов'язку християнських молитов і нормують, так, як це в наших часах можливе, життя по еванг. радам. Про наші людські потреби і труднощі, про удержання Духовенства, згадали ми тільки, наводячи дві уступи Євінгелія: „Шукайте передусім царства Божого” і „Даром ми прийняли, даром даємо”.

Хоч соборові декрети і правила відносяться переважно до внутрішньої, духової сторони священничого життя та душпаст. праці, й тому з огляду на зовнішню їх сторінку мало, може, практичні, то одначе, знайдете в них; Отці, багато таких приписів, що без сумніву покажуться переважними в душпастирській праці.

Пригадаю хоч одно лишень правило, яким Собор приписує проповідникам багато й усильно молитися про успіх проповіді за тих, що її слухатимуть. Наколи б Всеч. Духовенство примінилося до тої ради, чи радше усильного припоручення, воно принесло би необчислимий хосен для Церкви. Думало, що урегулювання проповідництва в дочерних церквах має також велике значення для народу і Церкви. Але важнішою, може, ніж усі позитивні приписи, сформуловані в правилах, є друга сторінка соборових праць. І наколиб обставини були так склалася, що після ухвалення першого правила про переклад на українську мову, визнання віри, були би ми мусіли перервати дальші праці Собору, — зрештою зачинаючи Собор, думали ми, що так й станеться, — то були б ми мусіли признати велике значення самому скликанні Собору. А те значення саме у спільноті праці єпархіяльного Єпископа з Духовенством Єпархії, солідарність поміж ними, безнастанне порозуміння, взаємне довіря і обостороння свідомість спільної мети і спільних орудників до тої мети. Весь той успіх в правильному і практичному приміненні засади соборовости співпраці Духовенства з Єпископом. Про ту засаду, бодай в теорії, дуже дбають східні Церкви, та вона й в самому ділі переважна для церковного життя, а примінення її саме в законі, що приписує відбувати єпархіяльні собори. У великих єпархіях, нажаль, примінення того закону Собору оправдувався я, здається з того, що від 1905. р. не здобувся на скликання ні одного єпархіяльного Собору. Перешкодами цього були труднощі, що 'х нанесла світова війна і все що після неї наступило. Але мушу признати, до того мого, сміло скажу, занедбаня, в великій часті причинилася й та думка, що єпарх. Собор, відбутий так, як приписує кодекс латинського права, в такій Єпархії, як наша, небагато приносить хісна. Коли участь в Соборі беруть тільки Отці Декани і по одному делегатові з кожного Деканату, і коли соборові декрети приготується наперед в комісіях, то ті декрети завсіди роблять враження, що вони накинені, а загал Духовенства не бере майже ніякої участі в торжественних засіданнях Собору. Може через те й рішення нашого провінціального Собору з 1891. р. не має того значення, що його могли би мати почасті знамеґчтo ними скодифіковані принципи душпастирської праці.

Уважаю це дуже великим Божим даром, що я знайшов, або скажу ліпше, що усі ми разом знайшли практичну і корисну форму. Коли всі священники, запрошені, коли кожний з них має право бути прийвним, може промовляти, ставляти внесення, боронити своїх внесків, чи своєї думки, тоді мусить загал Духовенства знаходити в соборових сесіях більше, ніж тоді, коли в них бере участь тільки через вибраного делегата. Можна й надіятися, що при урегулюванні такої системи, буде з кожним днем рости і скріплятися наша солідарність та спільність в праці.

Тим то можемо мати оправдану надію в Бозі, що ціле діло АЕп. Собору з р. 1940. буде Всевишним прийняте, як діло покаяння цілого Духовенства, і то покаяння звершеного, яке опирається на Божій любові. Маємо теж й надію, що Всевишній поблагословить і саму гадку Собору і наші рішення, і дасть, що зерно, кинене в рілю душпастирської праці Духовенства, видасть обильні овочі.

Коли кожний з нас, у своїй праці над собою і над вірними, примінітьс'я у кожній подробиці до принципу безоглядного першенства Божої справи і того святого теоцентризму, що є любов'ю Бога Всевишнього в Трійці єдиного, тоді праця наша буде приносити обильні овочі і рішення нашого Собору, хоч вони є більше практичні тою внутрішньою практичністю любови Божої, ніж зовнішньою практичністю пастирського благородум'я, матимуть важне значення і в нашому житті і в нашій праці. Бо ніщо не може мати більшого значення в житті священника, як те, що його поправляє і підносить його життя-молитви.

Намірені соборові рішення і приготовані, та досі не використані матеріали лішаються матеріалом будучого АЕп. Собору в 1941. р. За все, що Бог дав довершити, можемо зложити Йому якнайгорячішу подяку. Запрошуючи Всеч. Отців до спільного відспівання гімну „Тебе Бога хвалим”, піддаю думку, щоб ми, дякуючи Всевишньому за той наш АЕп. Собор і за все що в ньому нам Бог дав, своєю подякою обняли й все проче, що Бог дав нам в цьому році, без огляду на те, чи воно було нам миле, чи може, тяжким хрестом. Колись, певно, покажется, що неадно, що сьогодні болюче й прикре, було й є цінною благодаттю з Неба. Так, як св. Йоан Золотоустий останнім словом обнимав ціле своє життя і усі зарядження Всевишнього супроти нього та Богові за все дякував словами: „Докса то Тео пантон генека”, так й ми сьогодні, приймаючи усі зарядження Всевишнього супроти нас, дякуймо за все доброму Отцю Небесному.

За все Всевишньому Богові слава і подяка. Амінь.

В ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь.

Львівські Архієпархіальні Відомості

Річник LIII. червень – вересень 1940 р. ч. 6–9.

М. О. Ч. 89.

ДО ДЕКАНІВ

Праці АЕп. Собору поступають вперед. Вони перешкодили видати з ряду кожного місяця „АЕп. Відомості”. ОО. Деканів звиваю, щоби на декапальному соборчику по спроможности і добрій волі кондеканальних Отців уложили порядок, в якому ті Отці будуть до Львова приїжджати на соборові зібрання (в четвер о 10.39 рано). Приїзджаючий до Львова нехай по можности лишиться досить довго, щоби міг перечитати дотеперішні правила та опісля здати з них докладний звіт на другому соборчику й евентуально привезти стільки копій, декретів і правил, скільки це буде можливе. Соборчики повинні правильно відбуватися і Собор мусить бути предметом кожного соборчикового зібрання. На соборчику пригадає о. Декан Всеч. Духовенству, що одиноким титулом їх удержання тепер є совісне і равне сповнення всіх обов'язків так в парохії, як і в деканаті. Ревність душпастиря для Божої справи є мірою, в якій досвідчить сповнення Христової обітниці: „Шукайте передусім...” Кожне занедбаня мусить зменшувати виконання Христової обітниці. Не стягайте добровільно на себе нових і тяжких труднощів. щодо удержання!

Долучається для ужитку Духовенства календаріюм аж до Пасхи 1941 р. Пасха випадає в той сам день, що в р. 1930. Докладніший устав знайдете, Отці, в Тріодах, Октоїхах, Минеях або в Трефолоях, які треба перед кожним празником докладно перечитати.

Від М. О. 31. X. 1940 р.

М. О. ч. 90.

ДО ДУХОВЕНСТВА І ВІРНИХ.

Подаю до відома Всеч. Духовенства, що св. Отець звиває всіх священників цілого світу, щоби в неділю 24. листопада ц. р. відправили Службу Божу в наміренні св. Отця, а передусім за всіх тих, що впали в боях в часі тої війни, як також за всіх скитальців і тих, що якимнебудь способом терплять від війни на цілому світі. Вкінці кождневним наміром св. Отця, котрим хоче поділитися зі священниками є, щоби настав на цілому світі правильний і тривалий мир. Відомість з Риму принесло радію, а я передаю її Всеч. Духовенству завізванням, щоби і в той день 24. XI. відправили Службу Б. в першому наміренні св. Отця та заохотили нарід до молитов в тому напрямі.

Зі своєї сторони бажав я звернутися до Всеч. Духовенства з усильним проханням про молитви передусім за нашу молодь. Військовою службою особливо наражена вона на небезпеку, а небезпека, в якій знаходиться наша молодь, болючо відбивається на нас всіх. В теперішніх часах війни молодь від наймолодших літ життя наражена на найбільшу небезпеку, яка лишень може впасти на чоловіка. В світлі християнської віри найбільшою небезпекою є втрата віри, через що людська душа відчужується цілком від Христа і Бога. Небезпека, в якій знаходиться наша молодь, є крайною небезпекою для цілого нашого народу. Тому ми усі мусимо безпастанними молитвами благати Бога, щоби відвернув від нашої молоді ту таку велику й грізну небезпеку.

Через вас, Всеч. Отці, і через вас, християнські батьки і матері, передаю нашій молоді найщиріший привіт і благословенство. Обнимаю усіх якнайщирішою Христовою любов'ю та в Христі, нашому Спасителі, прошу і напам'ятовую вас: Будьте вірні вірі батьків, будьте вірні святим переданням, в яких виховують вас родителі, не наражайте батьків на більші терпіння, як ті, яке приносить воєнне положення світу, не наражайте цілого народу на небезпеку і на болючий смуток! Хрести життя, які маємо з Божої волі терпеливо по-християнськи зносити, освячують наше життя і не лишаються без обильного благословенства і нагород в небі. Але терпіння, які ми добровільно самі на себе стягали б, або на які ми паражали би найближчих нам, не приносили би ніякого духового хісна, а навпаки приносили би безмірну шкоду.

Най Бог Всевишній вас благословить, най наповнить ваші серця Божою мудрістю, най поведе ваші кроки дорогами християнського Божого життя і доведе вас усіх до одинокої мети того життя, до вічного спасіння.

Від М. О. 31. X. 1940 р.

ПРАВИЛО:

АЕп. Собор поручає усильно Духовенству уникати всякого позору, що у якомунешудь напрямі мішається до політики. Наше завдання: проповідати Євангеліє і вести всіх людей до спасіння та, при повній любові до нашого народу і всіх наших ближніх, не мішатися до ніякої політики. Синод пригадує ті принципи, яких Духовенство завжди придержувалося і які Духовна Влада при кожній нагоді пригадувала.

М. О. ч. 91.

М. О. подає до відома, що закон Шостої Сесії Верховної Ради ССРСР з дня 4. квітня 1940 р. про дохідний податок з населення в статті 24. звучить: „В оподаткований дохід не включаються і не оподатковуються під ж) суми одержані у вигляді матеріальної допомоги”. Знову ж стаття 40. того закону звучить: „У волинській, дрогобицькій, львівській, ровенській, станіславівській, і тернопільській областях Укр. РСР з заробітної плати робітників і службовців, з заробітків літераторів і працівників мистецтв, а також з доходів лікарів, фельчерів, адвокатів та інших осіб від приватної практики, податок стягається на підставі цього закону.

Від М. О. 4. XI. 1940 р.

М. О. ч. 92.

ДО ДУХОВЕНСТВА І ВІРНИХ

Множать випадки де християни знаходяться в такому положенні, що можуть умерти без передсмертної сповіді. Може у війську, може в боях, може далеко від священників, може в шпиталі прийдеться кому з вас умирати без можливості дістати від священника розрешення за свої гріхи. Найважливіша в такому положенні справа, так уміти збудити в своїй душі акт совершенного жалю, щоби вернутись до божої благодаті і без сповіді. Тому дуже усильно поручаю всім священникам в цілому ряді проповідей додавати науку про совершенний жаль.

Совершений жалъ — то таке відвернення від гріха, що походить з любови до Бога. Те розположення в душі опирається на переконанні віри, що Бог є добрим батьком, безконечним добром, заслугоє на те, щоб Його над все цінити, себто любити. Любов потрібна до жалю. Це не почування, а оцінювання Божої доброти. То думка розуму, просвіченого вірою, що Бог є безконечно добрий. На тій думці спирається друга думка, що гріх, який відчужує від Бога, є злом, нещастям, — більшим нещастям, як якенебудь інше. З тих двох думок виростає в душі розположення, обридження гріха, воля відвернутися від гріха. Так, як у засліпленні гріха чоловік хотів його, так у наверненні покаяння не хоче гріха, заперече і цофає грішну свою волю.

Акт совершенного жалю можна робити у формі оскаржування себе самого перед І. Христом, перед Богом, добрим батьком, до котрого вертаємось як блудні сини: „Я согрішив, Христе Спасе, согрішив тим і тим і з того перед Тобою оскаржуюся, хочу вернутись до мого батька, як блудний син; як покинув Тебе гріхами, так, вертаюся до Тебе покаянням, а вертаюся до Тебе, бо Ти є батько, бо у Тебе спасіння і вічне блаженство”.

Отці проповідники кілька і кільканадцять разів при нагоді проповіді будуть збуджувати в собі і слухачах такий акт жалю сповіді перед Христом, пояснюючи народові, що кожний християнин мусить це знати і той жалъ в собі збуджувати. Кожний нехай розуміє, що така молитва звершеного, любовного покаяння може бути одиноким спасінням для того, що не може висповідатися перед смертю. Кожний мусить розуміти і те, що така сповідь перед Христом не звільняє його від сповіді перед священником, слугою Церкви, коли така сповідь буде можлива.

До совершенного жалю належить і надія відпущення та спасіння. Щоби дати кожному християнині повну науку жалю і таку пригадку, яка йому лишилась би на хвилю конечної потреби, Отці Духовні на внутрішніх дверях церкви, або на такому місці, де всі могли би читати, виставлять картку з виразно друком написаного формулюю совершенного жалю. Повторяю ту молитву, оголошену в Посланні, що видане 26. IX. м. р. а знаходиться в 9. і 10. ч. АВп. Відомостей”. Якщо здаватись буде тамта молитва надто довгою, то можна її заступити коротшою, ось нпр. такою: „Боже, вірю, що Ти добрий Батько, люблю Тебе, як батька цілим серцем. Я Тебе тяжко образив своїми гріхами й, хочу до Тебе вернутись як блудний син. Відвертаюся від моїх гріхів з обридженням, бо вони противні Твоїй любові, надіюся від Тебе відпущення гріхів і, коли буду мати пагоду висповідатися перед священником, зроблю це. Бажаю приступить до св. Причастя. Прощаю всім, що мене скривдили, з рук Твоїх приймаю всі хрести і терпіння і саму смерть.

Благодать Господа нашого.....

У Львові, в навечеря св. Димитрія, 6. XI. 1940 р.

М. О. ч. 93.

М. О. подає до відома Всеч. Духовенства, що упокоїлися в Бозі:

- о. Іван Іванчук, парох Товстого, 3. III. 1940.
- о. Николай Малый, парох Ясеновець, 8. IV. 1940.
- о. Іван Мащак, парох Липиці горіш., 4. V. 1940.
- о. Щирба Теодор, парох Жукова, 28. V. 1940.
- о. Іван Рошак, парох Протес, 30. V. 1940.
- о. Василь Степанина, парох Горпина, 19. VI. 1940.
- о. Григорій Кармалита, парох Стрілок, 8. VII. 1940.
- о. Краснопера Яков, парох Почап, 20. VIII. 1940.
- о. Омелян Лопушанський, парох Чагорова, 18. VIII. 1940.
- о. Володимир Герасимович, парох Терпилівки, 17. VIII. 1940.

- о. Йосиф Рибачун, парох Телячого, 1. IX. 1940.
- о. Василь Лисно, парох Ракоболт, 22. IX. 1940.
- о. Маріян Клодзінський, парох Путятинець, 15. XI. 1940.
- о. Йосиф Диний, парох Мартинова, 29. XI. 1940.
- о. Микола Вергун, парох Нараєва, 3. XII. 1940.

Душі їх поручається молитвам духовенства.

Від М. О. 5. XII. 1940 р.

М. О. ч. 94.

М. О. подає до відома Всеч. Духовенства спис арештованих і досі не увільнених священників:

- о. Книш в Невиці (25. V. 1940).
- о. Яворський Йосиф з Ляшкова лоп. деканату.
- о. Харина Володимир в Знесінню.
- о. Коверно Максиміліян в Бродках (6. IX. 1940).
- о. Берест Роман в Полоничах (24. VIII. 1940).
- о. Бучинський в Мишковичах (9. IX. 1940).
- о. Ждан Іван у Львові (12. IX. 1940).
- о. Цеврвський Віктор (27. X. 1940).
- о. Чаниш Теодор в Вибранівці (19. X. 1940).
- о. Грицай Йосиф в Чернихові (28. IX. 1940).
- о. Татаринський Іван, (30. X. 1940).
- о. Іванчук Микола, парох Іванчан, засуджених на 6 літ в'язниці 19. VII. 1940.
- о. Фарміга Маріян (17. XII. 1940).
- о. Ковалик Зенон Ч. Ред. 20. XII.
- о. Притуляк Микола в Сколім 4. XII. 1940.
- о. Прийма Мирон у Львові (25. XI. 1940).
- о. Пастух Петро в Куропатниках, 22. XII. 1940.
- о. Косович в Бишках, 20. XII. 1940.

Від М. О. 5. XII. 1940.

М. О. ч. 95.

Примінюючи до поодиноких відносин загальну засаду здержуватися від всякої політики, — засаду, проголошену щераз недавно на сесії АЕп. Собору, М. О. звертає увагу Всеч. Духовенства на найближчу нагоду впровадити ту засаду в життя, себто на вибори, які відбудуться 15. грудня ц. р. А робимо це не для того, щоб Всеч. Духовенству була потрібна така пригадка; ми добре знаємо, що всі священники АЕпархії є одної думки з нами і ясно бачуть небезпеку та шкоду для їх душпастирської праці, яка випливала би зі встрявання їх до політики, через яку душпастир мав би поміж вірними політичних противників. Якщо звертаємо вашу увагу, Всеч. Отці, на цю потребу хвилі, то тільки тому, щоби ще і щераз з натиском показати до якого ступеня основною напрямною нашої душпастирської праці є засада здержуватися цілковито від усякої участі в політиці. Тої засади придержуємося і при найближчих виборах.

М. Ординаріят лишає Всеч. Отцяв свободу особисто голосувати, або не голосувати по їх власному суді й волі і таку саму свободу полишить Духовенство й народові, здержуючися скрупулятно від усякого впливу на рішення народу в цьому напрямі

При цьому тим свобідніше мусимо уживати усіх прав, застережених нам конституцією ССРСР. Тому то, користаючи з нинішньої нагоди, повторяє М. О. свій поклик до батьків та до молоді з усиленною пересторогою перед великою небезпекою втрати віри, в якій то небезпеці молодь наша знаходиться, улягаючи пропаганді безбожників.

Усильно прошу Всеч. Отців щераз подати до відома батькам та молоді мое письмо з дня 31. X. ч. 90. Усильно також поручаю вашим молитвам, Всеч. Отці, тих молодих людей, що паражені на небезпеку, могли би цілковито стратити віру. Моліться також усильно про навернення безбожників. Бо не можемо байдуже дивитися на душі, відкуплені Пресв. Кров'ю Христа, що живуть без Христової благодаті, а умираючи, пропадають на віки. Безбожників, що мешкають у ваших парохіях, уважайте, Всеч. Отці, за душі, над якими Всев. Бог повірив вам опіку. І коли не маєте ніякої нагоди послужити їм духовною, душпастирською поміччю, то бодай не забувайте усильними і покірними молитвами поручати діло їх спасіння Всев. Богові. З уваги на потребу хвилі, є душпастирі увільнені від обов'язку в неділі і свята відправляти Службу Б. за парохію. А відправляючи ту Службу в наміренні даючого жертву, тим усильніше і в тій Службі Б., і у всіх інших Службах пам'ятайте про молитви за парід та свою парохію.

Від М. О. 9. XII. н. ст. 1940.

М. О. ч. 96.

М. О. повідомляє про смерть о. Домета Садовського, пароха Преображенської церкви у Львові. Помер 10. XII. 1940 р.

М. О. ч. 96.

М. О. повідомляє про смерть о. Александра Бучацького, катихита у Львові. Помер 21. XII. 1940: р. та Модеста Каратницького, емеритованого президента апеляційного суду і радника Митр. Орд. Умер 30. XI. 1940. р. у Львові.

Душі їх поручається молитвам Всеч. Духовенства.

Від М. О. 10. XII. 1940.

М. О. ч. 98.

М. О. уділяє всім парохам і настоятелям церков у Львові та у всіх повітових містах і селах, де є більше число (около сотки) людей, що з огляду на обов'язки не мають змоги бути рано в церкві на Службі Б., право, щоби в церкві відправляли в неділі і свята пополудні другу Службу Б. По можності треба в такому випадку Службу Б. злучити з Вечірнею, так, як обрядово в навечеря великих свят лучиться Служба Б. з Вечірнею. Священик мусить 6 годин передтим здержатися від їди.

Від М. О. 2. I. 1941.

15. IX. 1940.

Слово

ІХ ВИСОКОПРЕОСВЯЩЕНСТВА О. МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

в четвер 30. VIII. ст. ст. (12. IX. н. в.) 1940. р. після соборової сесії.

Убогий чоловік, такий убогий, що з трудом міг удержати свою родину, мав стару скрипку, якої не доцінював і готов був за щонебудь продати її, або й викинути на сміття. Не знав, що та скрипка була колись уживана одним з великих майстрів-музиків і що сама була мистецьким твором дуже великої вартости. При змінених обставинах Боже Провидіння дало йому спостерегти цю помилку. Він скрипку продав і мав до смерти запевнений для себе і для родини добробут і зглядне щастя.

Скрипкою називаємо церковне правило. Бо в дійсності є воно чудовим інструментом, з якого навіть при дуже малому таланті можна добувати пречудні небесні мелодії. Того чудового музичного інструменту усі ми не доцінюємо як слід, а буває, що й зовсім не цінимо; відправлення церковного правила, уважаємо часто прикрим і нудним обов'язком, а часом й хотіли б позбутися того

т'гару, оскільки могли б лише зробити це без гріха. Буває навіть часом у сумних хвилях і темних днях нашого життя, що ми готові навіть нашу скрипку викинути до смітника. Таке наше засліплення є тяжкою недугою та причиною найгіршої помилки, якої тільки можемо в житті, допуститися, помилки, якої й направити майже годі! Бо страчений день не вертається, а правило, зле відмовлене, свідчитиме проти нас на Божому суді!

Змінені обставини є нагодою, в якій не з нашої заслуги і не на наше прохання дає Боже Провидіння спостерегти дотеперішню помилку. Ми свідками історичних подій, які на всі часи стануть ясным доказом чим є молитва для людства. Ми бачимо, які наслідки того, як замовкне молитва. Край, в якому з „Отченашу“ випустять слово: „дай нам сьогодні хліб наш насущний“, засуджений історичною Немезою на голод. До чого може дійти край, чи нарід, в якому не буде безнастанно до неба підноситися голос: „Нехай святиться Ім'я Твоє, нехай прийде царство Твоє“! Коли такі страшні консеквенції пропущення того слова молитви, що наче найближче землі, то які можуть бути наслідки з пропущення тамтих?! До якого упадку дійде Церква, у якій замовкне церковне правило, в якій не буде видючих людей?! Наш убогий чоловік в притчі, коли спостеріг помилку, зробив зі своєї скрипки найбанальніший і найнижчий ужиток, який міг зробити: спродав її; з пречудного мистецького твору вчинив предмет купна-продажі! Не можна з церковного правила робити марнішого ужитку, як змусу відмовляти його, сповняючи прикрий щоденний обов'язок. Та навіть тоді продана скрипка запевнює добробут, ба й зглядне щастя власникові, а церковне правило, відправлюване без ентузіазму, без тепла - любови, без скуплення, потрібного при молитві і без ніякої глибини містичної думки — що дає воно? А відправлене совісно, з увагою, приносить необчислимі користі; передусім приносить насущний хліб з тою абсолютною конечністю, з якою сонце, що його захід оглядаємо сьогодні, на другий день сходить. Бо зв'язь між обітницею Христа, а її сповненням, конечна, абсолютна й безоглядна. Як Бог на небі, так не перемине ні одна йота з Божого слова, заки все буде сповнене.

Хто до того ступення шукає Божої правди і Божого царства, що сповняє усі свої священні обов'язки так, що завсіди з чистою совістю без тяжкого гріха приступає до жертівника, тому без сумніву все проче „додається“. При совісному сповнюванні обов'язку, при відчитуванні правила кожної днини з конечною увагою, без поспіху, що перемішовав би звуки слів і їх порядок, при захованні точок і протинків, кожний з нас дійде до того, що буде бодай трохи здавати собі справу з неоціненої вартости того закону і тої практики. А коли спостереже безконечну вагу і глибину того прошення: „Хліб наш насущний“, значе шукати глибини і в інших словах і поволі знайде у церковному правилі відгомін усіх своїх потреб, знайде болі і потреби родини, причину її смутків і її жалоб, знайде потреби цілого народу, усіх його справ і побажань, надії, його будучину, його силу і славу, знайде усі орудники душпастирської праці і впливу на людей, знайде послух і пошану у парохіян, знайде їх потреби і спосіб як відповісти їм, а часом знайде й слово, яке дасть йому кілька тем до найліпших проповідей. А для себе знайде і рівновагу духа серед смутку та терпіння, і мужність в поконуванні труднощів, і ту так дуже потрібну священникові чесноту, що її св. Письмо називає „терпеливістю Святих“. Поміж стрічками читаного молитвослова буде знаходити кожний з нас відблиски Божої благодаті, і щастя родини, і Божого благословенства в житті, і довір'я в Боже Провидіння, і надії на вічне спасіння. І буде кожної днини знаходити для себе силу сповнювати усі, хоч би які прикрі обов'язки. І навчиться як боротися з пристрастями, і як погішати засмученого у сповіді, і, як додавати відваги і сили слабим, і якими словами доводити грішників до покаяння. Одним словом: Совісне відправлювання церк. правила буде

ставатись з кожним днем щораз більше наукою христ. праведности і дороговказом у житті. А хто недбало відмовляє церк. правило та в ньому нічого не зміє знаходити, той є марним душпастирем, слабим проповідником і злим сповідником. Хто не відмовляє молитвослова, або рідко його відмовляє, той, як Бог на небі, злим священиком і недостойним св. Причастя! Бо як буде сповняти менші обов'язки, коли занедбує найважніший, перший обов'язок?

Молитвослов є твором таким дивним, що не вистарчить оглядати його зверху, щоб його оцінити як слід. Це твір Богочоловіка, твір людей, але не без участі Всемогучого Бога.

Це твір людей і яких ще людей, коли в ньому, наче у якійсь пречудній мозаїці, є уступи великих Отців Церкви, молитви, уложені святими піснопісцями: Теодором Студитом, Йосифом, Романом, Йоаном Дмамаскипом і многими іншими. Є в молитвослові уступи, зложені великими учителями Церкви: Хризостомом, Васи́лієм, є уступи гейби виконувані в скалі, наче якісь дефініції Вселен. Соборів, і є в ньому сліди усіх давніх Соборів Вселенських. Є там сліди праці людей, що укладали молитви і пісні під впливом Нікейського і Єфеського і Халькедонського Соборів. Є і уступи, що походять від Великого Апостола народів, самого Великого Павла. Є і молитви, уложені тим дивним чоловіком, що був і царем і пророком і поетом і музиком, чи співаком і вождем і законодавцем св. Давидом. Знаходимо в молитвослові і дорогочінні клейноди, що походять від прор. Захарії і старця Симеона, а й пісня, чи гимн, чи пророцтво, чи об'явлення від самої Пресв. і Пречистої. Таким то твором людських рук молитвослов; в ньому пам'ятки Старого Зав. і ціла історія Церкви, в ньому праця соток поколінь, що в Церкві, для Христа працювали і умирали.

Але в тій праці людей є й відблиски неба, слова, пісні, гимни, молитви, псалми Богом натхнених органів св. Духа. Коли порівнюємо молитвослов до арфи о десяти струнах, тоді трохи зближаємося до дійсности. А може ліпше молитвослов порівнювати з якоюсь пречудною, а на-пів небесною композицією, мистецьким твором, що його можна віддавати на тій десятиструнній арфі, якою є людська душа, з її органом, людським тілом.

Бо можна нашу алегорію і так пояснювати, що арфою, скрипкою є наша душа, коли на ній мається відгравати пісню Божої слави. І при такому поясненні не трудно знайти значення тої алегорії, що бідний власник готов був скрипку продати, або й викинути на смітник; Бо горе нам, горе! У досвіді власного життя ми кожної днини бачимо себе, що у нещасному засліпленні готові прекрасну арфу наших душ кидати у кльоаку смертельних гріхів, або продавати у неволю сатани. А одначе той музичний інструмент є таким пречудовим інструментом! І не треба ні великого знання, ні великого мистецтва, щоб з нього добувати такі тони, які просто підносять душу у небо. Бо струни тої арфи такі, що ледве діткнені, навіть і неправною рукою, самі грають. Бо ті струни не зі землі, а з неба, з раю! А які чудесні тони з них добуває і мала дитина і неграмотний чоловік! Такою струною являється віра і богословські чесноти, життєва мудрість, і моральні чесноти, і дари св. Духа, і сванг. блаженства, і плоди св. Духа. А часом відзивається й струна слова мудрости, чи розуму з тих пречудових небесних клейнодів, що їх харисмами називаємо. Коли рука діткнеться тих струн, тоді даються чути, десь з глибини душі, такі ангельські мелодії, голоси якихсь чистих духів і безсмертних, якісь акорди, що їх на землі й не чути! У них глибін, наче в якому океані; наче з прозорого, синього неба спливають на душу, хоч з душі походять. Бо в тих тонах душі, в її піснях, бажаннях, а навіть і в смутку та пригнобленні є щось з неба, — відблиски якогось життя, що ми хоч на нього щойно чекаємо, а вже ним живемо, маючи в собі його задаток і початок.

А серед тих мелодій, що їх сама душа зі себе добуває, знаходяться і такі слова, що в них відчувається, чується щось з тих глибоких стонів, чи зітхнень, якими за нас і в нас моляться св. Утішитель.

Такою є арфа наших душ, хоч ми цього всього й не відчуваємо; від часу до часу паде на наші душі промінчик з неба і в цьому промінчику з'являється душеве життя. Арфа наших душ так само Богочоловічим твором, як й мелодії молитвослова. А накінець Богочоловічим, не самим нашим тільки твором, є само виконання ангельських композицій на небесній арфі наших душ. Наше відчитування перк. правила є й повинно бути легким сплетенням актів усіх христ. чеснот. Таким воно є і без почування, без ентузіазму, без тепла, зі самої волі, з нашої інтенції, силою мети, до якої прямуємо, хоч як слабі наші сили, з якими стремимо до тої цілі. Те відправлювання, що з нашого боку є лише слабим актом, що тільки є безвартісною здавалось би молитвою, одначе, коли прямує в небо до Бога Божою силою, не нашою, стається актом надприродних христ. чеснот і співділанням марної людської природи з Божою благодаттю актуальних ласк. Тим способом ведені ми до самих стіп престолу Предв. Бога, що при освячуючій благодаті жие в наших душах і якому честь слава і поклон во вічні віки. Амінь.
